

PRIJATELJ

ŠTEV. 10 * OKTOBER 1938 * LETO XII

Ante Kornič
Fotoklub Ljubljana

Kavarna

Zavese,
pregrinjala,
različno
blago za
pohištvo

POSEBEN
ODDELEK ZA
LINOLEJ

Kompletna oprema za ženine in neveste
pri velemanufakturi

*A. & E. Skabernè
Ljubljana*

VOLNA, SVILA, PLATNO ITD.

SLUGA VELIKEGA DELFINA

(Vesela zgodba. Pripoveduje Ivan Vuk.)

ekoč, kdo bi pomnil, mor-
da zvezde, ki migljajo
na nebu, je živel v jutrnji
deželi šejk Supur-Gi,
kar pomeni veličanstvo.
Bil je slaven in bogat.
Ali poleg svoje slave in
bogastva je bil velik

skopuh. In najbrže je bila ta skopost
tisto, kar ga je delalo znanega povsod,
a ne njegova slava in njegovo bogastvo.
Zakaj bolj glasna je slabost kakor
vrlina.

Šejk Supur-Gi je imel prekrasno pa-
lačo iz belega marmorja. Široke stop-
nice so vodile iz palače do reke Tonga.
Poleg osmih velikih gozdov, polj in
vrtov je imel šejk Supur-Gi tudi mnogo
slug, kakor je to že navada pri boga-
taših, ki so ga zato ubogali na vsak
migljaj, kar je tudi navada vseh slug.

Med temi slugami je bil tudi sluga
Ta-Bak po imenu. Bil je pa silo len.
Najljubše delo sta mu bila jed in spa-
nje. Samo v plavanju in potapljanju je
bil mojster. In samo zaradi tega ga je
imel šejk Supur-Gi v svoji službi. Za-

**Nosilec
Vašega
šarma**

Na prostore, v katerih
se kretate, na toalete,
na ljudi, s katerimi ob-
čujete, prinaša
„SOIR DE PARIS“

Vaš šarm. Ta parfum
je glasnik dobrega raz-
položenja, ki ga po-
vsod ustvarja Vaša
prisotnost.

BOURJOIS

Parfumeur-Paris

A. P.

187 C

*izdatnost
barvo
aromo
daje kavi*

kaj veselilo ga je, če je vrgel dukat v
reko Tongo in gledal, kako je Ta-Bak
skočil v reko, se potopil in prinesel du-
kat iz globine.

Nekega dne — je že tako, nesreča ni-
koli ne počiva — je nesreča doletela
tudi Ta-Baka. Nesel je veliko srebrno
skledo, ki mu je z vsemi dobrotami
vred padla na tla in se razbila.

«Sto ducatov je škode», se je razjezil
skopi šejk. «Odslužil mi jih boš, lenuh!»
Beseda «odslužil» je strašno zvenela
v ušesih Ta-Baka. Tako zamišljenega in
v skrbeh ga je vprašal kuhar:

«Zakaj si tako v skrbeh, Ta-Bak?»
«Življenje me več ne veseli», je rekel
Ta-Bak. «Privezal si bom vrv okrog
vratu, na vrv pa velik kamen.»

«Zakaj na vrv velik kamen?» se je
začudil kuhar.

«Skočil bom v vodo, v reko Tongo.
In da bi se ne premislil, ko bodo valovi
peli okrog mojih ušes in se mi posme-
hovali, mi bo pomagal kamen, da ne
bom mogel priplavati na vrh.»

In resnično, kakor je rekel, je naredil.
Že drugi dan so našli na obali reke
Tonga Ta-Bakov beli turban. Nobenega
dvoma ni bilo — Ta-Bak se je utopil.

★

Potekli so tedni.

Nekega lepega večera je stopil šejk
Supur-Gi k reki Tongu. Sedel je v svoj
lepo izrezljani čolnič, da se malo po-
ziblje po tihih valovih reke Tonga.
Sedeč v čolnu in plavajoč po reki se je
nehote spomnil svojega sluga Ta-Baka.
Žal mu je postalo, da ga je izgubil. Ne-
kaj zaradi tistih sto ducatov, ki so mu
zaradi tega propadli, nekaj zaradi nje-
govega mojstrstva v potapljanju. Ne-
kako sam pri sebi, ali vendar glasno, je
govoril:

«O, Ta-Bak, kje si?»

In glej, naenkrat zasliši glas, ki je bil
kakor glas duhov:

«Šejk Supur-Gi, šejk Supur-Gi, — tu-
kaj sem!»

Šejk Supur-Gi se začuden ozre. In
glej, iz vode gleda mokra Ta-Bakova
glava in zgornji del njegovega telesa se
ziblje na valovih.

«Tako mi prerokove brade,» je rekel
šejk Supur-Gi, «duša mrtvega Ta-Baka,
ne dotikaj se me! Odpuščam ti tvoj
dolg. Potopi se zopet v svoj mokri grob,
Ta-Bak!»

Ali duh je rekel:

«Odpuščaš mi dolg, šejk Supur-Gi?»

«Odpuščam», je ponovil šejk.

«Ako je tako, o šejk Supur-Gi, potem
se ne potopim. Vrnem se k tebi. Zdaj

sem sluga velikega delfina, kateremu
zvesto služim na dnu reke Tonga, ali
tebe ljubim bolj!»

In Ta-Bak je stopil iz reke.

«Ali ne lažeš?» ga je vprašal šejk na
pol nezaupno, na pol radovedno.

«Ne lažem, šejk Supur-Gi. Takrat, ko
sem bil tako žalosten zaradi svoje uso-
de, sem si privezal kamen okrog vratu
in se utopil. Ali komaj sem se pogreznil,
je priplavala riba. Pregrizla mi je vrv
in kamen je zdrknil od mene, mene pa
je odpeljala v palačo velikega delfina,
ki sedi na prestolu iz samih koral in
vlada nad ribami. In veliki delfin je
rekel: Oh, to si ti, Ta-Bak? Ti, najboljši
vseh slug? Pozdravljen in ostani pri me-
ni, zakaj nagradim te bolj kakor šejk.

Tako sem ostal pri velikem delfinu.
In res, podaril mi je svoje zlato bodalo,
vse z dragim kamenjem posuto.»

In Ta-Bak je pokazal šejku staro za-
rjavelo bodalo, ki mu je viselo ob pasu.

«Ta-Bak, kako to, to bodalo je vendar
zarjavelo in umazano?» se je začudil
šejk.

Ta-Bak je pogledal in tudi njegove
oči so se začudile:

«Da, vidiš, resnico govorim», je rekel.
«Ker sem pobegnil velikemu delfinu, se
je razjezil in izpremenil zlato v rjo. Ali
glej, vendar ostanem rajši v tvoji službi,
kakor da nosim zlato bodalo, posuto z
dragulji, in da služim velikemu delfinu.»

Šejk Supur-Gi je pokimal z glavo in
vzel Ta-Baka spet za svojega slugo.

Kuhar pa, ki je vse to slišal, je pri-
stopil in zaklical:

«Slepar je, o šejk, ne verjemi mu!
Pred dvema dnevoma sem ga videl, ka-
ko je na trgu kupoval fige!»

«Da, za velikega delfina sem jih ku-
poval», je odgovoril Ta-Bak. «Zakaj fi-
ge ima zelo rad!»

Tako je Ta-Bak prišel spet do svojega
toplega mesta v palači šejka Supur-Gija
in tudi zlatih ducatov mu ni bilo treba
plačati za razbito skledo. Če ga je kdaj
kuhar ali kdo drug zbadal in opomi-
njal, naj ne bo tako len in naj manj je,
je odgovarjal:

Neredna stolica

upliva na ves organizem.
Dobro sredstvo za odva-
jati, ki zanesljivo deluje
in ima prijeten okus, je

DARMOL

Ugl. red. S. Br. 27946/36

«Ne jezite me! Če ne, vas odnese veliki delfin, ki je moj zaščitnik!»

Ker pa natanko le niso vedeli, kako je s tisto zgodbo o velikem delfinu, ki je morda res njegov prijatelj, so se ga le malo bali. In Ta-Bak je lenaril, jedel in vedel, kako se mora delati z ljudmi, ki ne znajo misliti in sklepati. Ker tako se najlepše živi.

Anekdote

Malo drugače.

Francoski pisatelj in dramatik Tristan Bernard je nekoč klepetal v prijateljski družbi. Nekdo je začel govoriti o Pascalu, ki je kot šolar preganjal glavobol s tem, da si je izmišljal zapletene geometrične naloge.

«Pri meni je bilo malo drugače», je dejal Tristan Bernard, «ko sem jaz še v šolo hodil, sem si pogosto izmišljal pri zapletenih geometričnih nalogah — glavobol.»

«Zakaj se pa ne smejete?» je vprašal neki gospod Adelo Sandročkovo. «Smešnica, ki jo je povedal gospod N., je vendar prav dobra.»

«Res je,» je odvrnila Adela, «toda človeka, ki jo je povedal, ne morem videti. Smejala se bom potem doma.»

Slava.

Puccini je nekoč rekel svojemu prijatelju:

«Skoraj dvajset let sem potreboval, preden sem spoznal, da nimam prav nič nadarjenosti za glasbo.»

«In potem? Ali si jo opustil?»

«Ne, takrat sem bil že slaven.»

Mrtva svoboda.

Pisatelj H. G. Wells je v Ameriki kritiziral vse, kar so mu pokazali. Ko je pri nekem zajtrku grmel nad gospodarstvom trustov, mu je dejal nekdo:

«Mister Wells, vam pa res prav nič ni všeč! Bodite pravični vsaj z našim prelepim kipom Svobode, ki dviga ponosno svojo glavo nad našim pristaniščem.»

«To pa bom,» je odvrnil Wells. «Saj ste menda edino pri njej sledili vzorom drugih narodov, ki postavljajo najlepše spomenike svojim mrtvecem.»

Rudyard Kipling.

Angleški pisatelj Kipling je bil v mladih letih pomočnik v neki knjigarni.

«Ali je tale knjiga zanimiva?» ga je vprašal neki kupec.

«Ne vem, nisem je bral,» je odvrnil Kipling.

Kupca je ta odgovor presenetil in dejal je Kiplingu:

«Kako, knjige prodajate, pa jih ne berete?»

«Seveda ne! Pomislite, kaj naj bi storil, če bi bil na primer lekarnar. Ali naj bi pokušal vse praške in pilule, ki bi jih prodajal?»

Friderik Veliki.

Magistrat nekega majhnega nemškega mesta je poslal Frideriku Velikemu tale akt:

«V naši sredini je neki predrznež, ki se je pregrešil nad bogom, nad kraljem in nad doli podpisanim slavnim in neomadeževanim magistratom. Zato prosimo Vaše Veličanstvo, da določi kazen v tej zadevi in jo po uradni poti dostavi našemu magistratu.»

Kralj, ki je bil znan po svoji muhavosti, je poslal slavnemu in neomadeževanemu magistratu tale odgovor:

«Žalitev na račun boga more samo ta oprostiti. Da je predrznež žalil mene, mu oprostim. Ker pa se je drznil žaliti slavni in neomadeževani magistrat, bo kaznovan s polurnim zaporom v glavni berlinski ječi, kamor ga je treba poslati na stroške slavnega in neomadeževanega magistrata. Tudi stroške za njegovo vrnitev domov bo moral seveda plačati isti magistrat.»

Rešitev križanke iz 9. številke

Vodoravno: 1. in 11. Knjige so naše prijateljice; 2. lapor; satan; 3. ar; olša; vi; 4. samostojnost; 5. zid; os; Ada; 6. O; LPL; oje; O; 7. Leo; on; ilo; 8. dobrohotnost; 9. po; stol; lu; 10. Golar; rente; 11. gl. 1.

Navpično: 1. Kras; O; prod; 2. noraz; lopar; 3. JP; belim; li; 4. ia; odpor; oj; 5. glas; l; Olga; 6. e; što; oho; t; 7. s; los; ton; e; 8. osoj; O; lest; 9. na; najin; t.j.; odelo; ni; 11. šavs; oslec; 12. Tine; O; Ture.

Križanka štev. 10

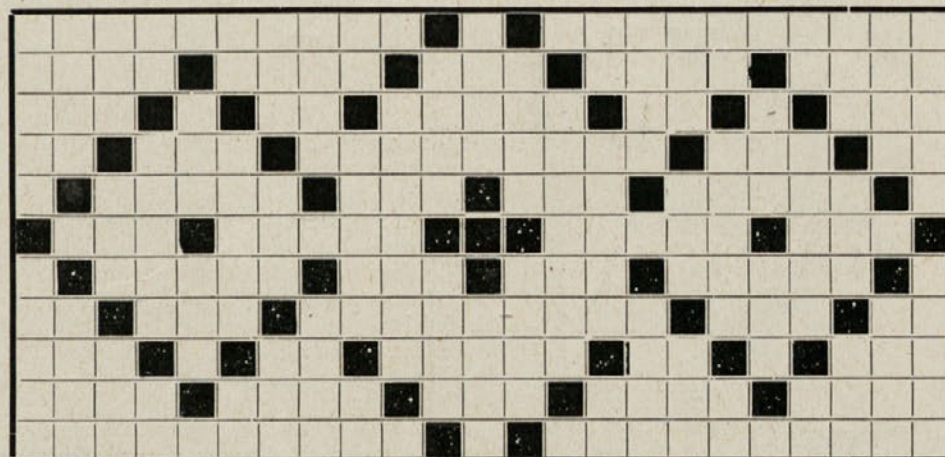
Vodoravno: a) mesto na Gorenjskem; pet sto; zdravilišče na Štajerskem; b) ustna voda; Verdijeva opera; ne grd; ne stara; vesolje; c) poljska cvetlica; pet sto; medmet; gibalo avtomobilov itd.; ital. spolnik; č) predlog (obratno); plen; srečnost; nogometni izraz; predlog (obratno); d) znak za dušik; ostanek kart, ko druge razdelimo; naplačilo; G med istima samogl.; žensko ime; samoglasnik; e) otok v zgor. Jadranu; povezek žita (množ.); žensko ime (2. skl.); žen. glas; f) kakor pri d); ljubeč; števniki; oče; letopisi; soglasnik; g) predlog (obratno); afriška reka; stebrišče na atenskem gradu; če; pivo;

h) zelenjava; liter; okrajšano «ali»; majhen Rok; kratica za neko trg. družbo; tona; ima vsak; i) izmeček ognjenikov (2. skl., obratno); ital. mesto v Istri; goveja mast; nogomet. izraz; staja; j) mesto na Dolenjskem; kakor pri d); vas ob kočevski progi.

Navpično: 1. Velika in zapletena povest; melodija; 2. up (obratno); soglasnik (znak polumera); kopališče na zgor. Jadranu; 3. vpraš. prislov kraja (obratno); prisl. kraja; spektrum (svetlobna slika barv, obratno); 4. pivo; žid. duhovnik; lan brez samoglasnika; 5. predlog; dolina (skrajšano); živahen; soglasnik; 6. ital. spolnik; opravek ali sel; otroški pozdrav; 7. os. zaimek (2. sklon mn.); trije enaki soglasniki; gaj; 8. velelnik pomožnega glagola (obrat-

no); ničla; pijača (jelo...); 9. okr. za cirka; lahka kamenina; poljska mera; 10. toda; mesto na Štajerskem; toda; 11. oddeljen prostor v gledališču; grški bog ali obratno hladnica, uta; 12. otrok; svetih podob (ruskih); 13. majhen konj; drevored (2. skl. mn.); tona, slatinsko mesto na Štajerskem; pet sto; 15. tona; os. zaimek; polotok in gora v Arabiji; gos brez s; 16. barva kože; i; oblika gl. bosti (obratno); 17. ta (srbohrv.); znamka fotoaparatorov; darilo; 18. ital. spolnik; borišče; samo; 19. šumnik; rim. pozdrav; dejanje ali uradni spis; soglasnik; 20. okr. označba slov. republike; sekamo drva na njem; medmet; 21. moško ime; vprašalnica; ILL; 22. vrednost; tona; strupena rastlina; 23. grško mesto; odpadki žita.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23

Zdaj razume!

Mati je dejala svoji hčerki, ki bi se rada omožila:
«Oni teden sem rekla gospodu Mraku, da sem bila jaz prav takšna, kakršna si ti, ko sem bila mlada.»

Hčerka je vzdihnila: «Ah, zato ga odtlej nisem videla.»

★

Modri ravnatelj.

V majhnem gledališču so se gledalci pritoževali, da nič ne vidijo, ker si dame puščajo klobuke na glavi.

Ravnatelj si je belil glavo, kako bi to odpravil, ne da bi izgubil naklonjenost damskega občinstva. Pa se mu je porodila srečna misel. Drugi dan je že bil v gledališču oglas:

«Starejše dame, ki se boje prehlajenja, lahko imajo pri predstavah klobuke na glavi.»

In odtlej so vsi gledalci dobro videli.

★

Smej se, kdor moreš!

Miha je rekel Jožetu:

«Ko si tako pameten, mi povej, kako se razpozna gad od gadice?»

«— — —?»

«Ti pa jaz povem. Oba deneš pod košato drevo, in to, kar bo zlezlo na drevo, so — mravlje.»

★

Vzgoja.

Gospa Skokova se je peljala s sinčkom v tramvaju. Ko sta izstopila, ga je vprašala:

«Kam si del lupine orehov, ki si jih jedel v tramvaju?»

Nadobudni sin odgovori:

«Te ima v žepu tisti gospod, ki je poleg mene sedel.»

★

Avtomobilista.

Dva avtomobilista sta se srečala na ozki cesti in se nista mogla drug drugemu ogniti. Eden je začel psovati:

«Jaz se ne bom umikal vsakemu tepcu!»

Nato se je drugi nekoliko nazaj umaknil in mirno rekel:

«Jaz pa!»

★

Prova ljubezen.

Novoporočenec: «Prva ljubezen je vendarle najlepša, kajne, ljubica?»

Novoporočenka: «To je res, moj ljubček, ampak jaz sem tudi s teboj čisto zadovoljna.»

★

Sram jo je...

V prijazni poletni noči sta se izprehajala pod milim nebom Marica in Mirko.

Mirko: «Povej, Marica, kaj more biti lepšega kakor takale poletna, topla noč?»

Marica: «Oh, Mirče, ko me je pa sram povedati...»

★

Nemogoč primer.

Dve gospodični kramljata:

«Če bi ti lahko izbirala med milijonarjem, ki ga ne ljubiš, in revežem, ki ga ljubiš, katerega bi vzela?»

«Ne izmišljaj si vendar takih nemogočih primerov!»

«Zakaj nemogočih?»

«Milijonarja, katerega bi ne ljubila, sploh ni.»

★

Dober svet je zlata vreden.

«Mamica, ali ti bo očka kupil za god tisti kožuh, ki si si ga želela?»

«Najbrže ne, Milanček.»

«Poslušaj, mamica, kaj ko bi ti naredila tako, kakor jaz? Ko bi se valjala po tleh in cepetala z nogami?»

ELIDA MILA

*— dobrota celo za
najobčutljivejšo kožo!*

- Bogata mehka pena blagodejno vpliva na nežno kožo.
- Radi svoje izbrane sestavine polepšujejo polt in negujejo kožo.
- Obilni vonj ostane v milu do zadnjega ostanka in se še dolgo občuti na koži.

Vsi

hitijo k nam,

KER IMAMO NIZKE CENE ZA JESEN!

PAR PRIMEROV:

ZA DAME VOLNENO BLAGO ZA OBLEKE DIN **56.-**
DIN **65.-**

BOUCLÉ ZA PLAŠČE DIN **120.-**

ZA GOSPODE:

SPORTEX ZA STRAPACNE
OBLEKE DIN **170.-**

ZA SUKNJE DIN **170.-** DO **190.-**

VSE IZ NAŠE PRIZNANE MODNE IZBERE!

MANUFAKTURA F. KS.

Souvan

MESTNI TRG 24.

PRIJATELJ

ŠTEV. 10

OKTOBER 1938

LETO XII

Kadar listje
odpada

ČREDA

Bilo je zgodaj spomladi. Zemljo je še pokrivala tanka plast snega. Njegova belina je bila že potemnela, ležal je oskrunjen in steptan od tisočerihih nog. Od severa je mrzlo pihalo, veter nam je brusil obraze, ki smo jih zavijali v odvihane ovratnike sukenj in si čez ušesa zavezovali v rute, da so nam gledali iz njih le oči, nosovi in brki.

Korakali smo vse dni od jutra do večera. Odkar smo prestopili ukrajinsko mejo, nismo imeli več počitka. Komaj smo plegli pozno v noč in zaspali, nas je že pred jutrom zbudil klic. Dalje!

In smo se v ozki, dolgi vrsti zopet vlekli po blatu, po cesti s plitkimi jarki ob straneh, v katerih je stala voda. Ob klancih so ležala trupla konj, ki so poginili, nad njimi so krožili vrani. Noge so se nam pogrezale do gležnjev, izpod čevljev so sikali umazani curki vode. Vrsta se je trgala. Nekateri so zaostajali, a drugi hiteli, kakor da se jim mudi Bog ve kam in nimamo vsi iste poti.

Tu pa tam redko drevo, okleščeno, na videz grozotno kakor pošast. Ta in oni bi se bil rad naslonil ob deblo in počival. Z rokami je privzdignil nahrbtnik, da so se mu olajšala ramena. Nekateri je obesil puško na jermen okoli vratu, da ga je vlekla k tlom. A vseh oči v cesti, kakor da iščejo po teh tujih krajih nekaj izgubljenega, steptanega v ilovico.

Ob straneh, na desni in na levi, so se prostirala mrtva polja, širne, gole planjave. Prešli smo dve ali tri samotne, vzdolž ceste raztresene vasi. Truden pogled je počival na nizkih, na videz zapuščenih hišah. Iznova nas je obljela planjava.

Le tu pa tam se je zemlja rahlo dvignila. Stopili smo preko zloznega brda in se na drugi strani zopet spustili na ravnino. Bolj ko se je bližal večer, bolj smo bili tihi. Premagovala sta nas trudnost in glad. Tu pa tam se je iz vrste utrgal vzdih ali pritajena kletev. Nekateri so godrnjali, češ da jim drugi stopajo po petah. Pogledi so nam bolj in bolj nemirni plavali v daljavo. Zdelo se nam je, da brez rešitve tonemo v umazano belino, ki se je širila od obzorja do obzorja, in da nas bo požrla ravnina.

«Četa, stoj!»

Počivali smo. Brez besed smo posedli kraj ceste v sneg in v blato. Ni nam bilo do šal, ne do smeha. Ta in oni je molče kadil svojo cigareto.

«Pozor! Marš!»

Iznova smo korakali. Dospeli smo do ozke, plitke struge. Ta se je vlekla ob verigi nizkih holmov, ki so zapirali ravnino. Na dnu struge je žuborela voda. Pod najbližjim holmom je stalo nekaj hiš, med njimi mlin, katerega leseno kolo se je leno vrtilo. Cesta se je dvignila in se v ravni črti spenjala čez brdo.

Dospeli smo na vrh, tedaj je bil pravkar nastal večer. V globeli na drugi strani je ležalo mestece in se v mraku svetlikalo s številnimi lučmi, ki so se vžigale druga za drugo.

Vrste je izpreletelo šepetanje, obraze je obžaril nasmeh. Konec poti! Na drugi strani se je cesta stisnila med bregova. Klanec je bil zameten, ob straneh je bil nakopičen sneg.

Niže, tik pred mestecem, smo se zopet ustavili. Zlekli smo se v breg in počakali, da nas razdelijo po hišah.

Iz bližnjih hiš so prišli ljudje. Najprej otroci, potem ženske, slednjič tudi nekateri možje. Bilo je prvič, da so videli te tuje uniforme. Možje so bili še vojaško oblečeni, kakor da so še pravkar prišli s fronte in sedli za ognjišče.

Prisluhnili so naši govorici. Potem se nam je približal neki velikan s kosmato kučmo na glavi.

«Odkod ste?»

Povedali smo mu.

«Kam?»

Tega nismo vedeli. Skomignili smo z rameni. Kamorkoli. Saj nismo sami odločali svoje poti.

Tedaj se je na bregu nad cesto prikazal čokat možak s svetlimi lasmi in širokimi ličnimi kostmi. Njegova postava se je odražala na ozadju večernega neba in se nam je zdela zaradi tega veličastna kakor prikazen.

Pomahal nam je z roko.

«Glejte ga! Kaj nam hoče?»

Zgrnili smo se okoli njega. Bili smo izmučeni kakor živina, a vendar radovedni, kaj nam bo povedal.

Dvignil je roko, jo nato spustil ob sebi in izpregovoril. Govoril je besede, ki so takrat odmevale po vsej tisti deželi, porojene iz prenasitčenosti človeške krvi in iz vroče želje, da bi zopet v miru živeli združeni s svojo zemljo... Bolj ko je govoril, huje se je razvnel. Spočetka smo ga poslušali preplašeni, z občutkom strahu, kakor da počenjamo nekaj grešnega. Polagoma so se nas besede oprijemale kakor na novo naletujoč sneg vej, puške so nam ohlapno visele v rokah. Saj nazadnje to ni bilo nič novega. Govoril je le tisto, kar je že vsakdo izmed nas vse dni pestoval v sebi, le da se tega ni upal niti misliti, nikaar šele izreči. Zdaj pa je bilo izrečeno.

In kakor da gledamo svojo lastno misel, ki se je nena doma poosebila in stoji pred nami, smo se smeje spogledovali. Ali slišite? Kaj? Tistim, ki niso dobro razumeli, so razlagali drugi.

«Saj prav pravi. Pametno govori.»

«Da, da. Presneto.»

Mimo je prijezdil častnik, opazoval zdaj moža na bregu, zdaj strnjeno skupino na klancu. Jezdil je do prve hiše, a mu ni dalo miru, da se je zopet vrnil. Oči so mu nezaupno sršele, čelo se mu je nabiralo v gube.

«Kaj govori? Kaj hoče?»

Bil je Nemec in ni razumel.

Dotlej se nismo zmenili zanj, šele njegov glas nas je zdrnil. Molčali smo.

«Ali ne slišite?» je rekel častnik strogo. «Kaj pravi? Rogelja!»

Desetnik Rogelja se je vzravnal, roke so mu togo obvisle ob šivih hlač.

«Pokorno javljam... pravi... pravi... da je bil tudi on na fronti in se je pravkar vrnil od vojakov...»

Častnik je desetnika nezaupno premeril, potem moža na bregu, skozi mrak je odjeknilo rezko povelje:

«Kvišku! V vrste!»

Roke so zopet tesneje stisnile puške; a kakor da se težko poslavljamo od nekih drznih sanj, smo se leno razvrščali vzdolž ceste.

Častnik je ukrotil konja, ki mu je bil začel plesati, in nas je srdito pogledal.

«Pozor!»

Pred tem trenutkom je po dolgih dneh pogledal človek iz nas. Zdaj smo stali kakor okameneli, vseh oči so bile uprte v častnika.

«Marš!»

Noge so se premaknile, zagazile v sneg in v blato, proti medlim trakovom svetlobe, ki je padala skozi okna hiš. Bili smo kakor čreda, ki ni več mislila drugega, ko na večerjo in počitek.

Zgodba o starem fraku

Vkotu omare pri starinarju na obrežju Ljubljane je visel frak. Spodoben, gospodski, upokojen frak. Kakor vsi stari gospodje, je tudi on imel dovolj časa za razmišljanje in je razmišljal skoraj dan in noč:

— Ostarel sem, to je res. Toda frak sem še vedno. Nič daljših škricev nimajo dandanašnji fraki, kakor so jih pred davnimi leti imeli naši očetje. Reverji niso prav nič drugače zapognjeni, samo malce bi jih kazalo prekrojiti. In črna barva in podloga — ali je besede vredno tistih pet, šest luknjic, ki so mi jih letos zasekali molji? O da, samo majčkene obnove bi bilo treba, le malce spretnega krojaškega Voronova, pa bi se moja veličina lahko spet mladostno in elegantno uveljavila... O, še kakšno kolajno ali kakšen blesteč red na levo stran prsi, kakršne je nosil blagopokojni moj lastnik, upokojeni cesarski in kraljevi dragonski ritmojster in poznejši zavarovalni agent vitez plemeniti Sollmayer — le še kakšno medaljico in kakšen ordenček, kakor se dandanes temu pravi, pa bi moja črna slava iznova zasijala...

Tako je razmišljal stari frak v črvi omari, in nihče ga ni čul in nihče ga ni poslušal.

— Jesen gre v deželo, — je samemu sebi šepetal stari frak in vzdrltel, kakor se stresejo starčki, kadar jih v Tivoliju prešine hladen veter. — Da, da, jesen... Morda me bo konec v bisagi bosenskih krošnjarjev, ki prodajajo gosi za staro obleko... Ali pa... ali pa se mi s pričetkom nove plesne sezone vrne druga mladost... Večkrat se tako zgodi... Toda to so sanje... sanje...

Stari frak je obupan zazeהל in v temi spet zadremal.

★

Zgodilo se je nekaj velikega in slavnostnega.

No, to je že treba določneje in natančneje povedati.

Tisto, kar je bilo velikega, so imenovali konferenco evropskih državnikov na lepem Bledu. A tisto, kar je bilo slavnostnega, se še ni zgodilo, marveč se je šele obetalo: sijajna soareja v najlepšem hotelu, soareja z elitnim plesom državnikov, diplomatov, magnatov, literatov, bankokratov in čudovito ozaljšanih dam s hčerkami in brez njih.

V veliki jati ne boš pregledoval prav vsake ptice po perju in kljunu. Pa se je tako zgodilo, da je bilo k elitni soareji povabljenih tudi več gospodov, ki jih je vabilo zadelo kakor strela z jasnega. Med temi redkimi obstreljenci z jasnega je bil tudi prijatelj Dane Kocutar. Sam se je čudil vabilu in je pobledeval. Ne, mi pa se nismo ne čudili, ne pobledevali, še od zavisti ne. Gospod Dane Kocutar je višji upravni uradnik, visokorasel gospod, precejšen zmagovalec francoščine in nekaterih modernejših plesov, — kdo bi se mu drznil odrekati vrline, potrebne za elitno soarejo?

— Bien! Velja! — se je naposled vdal Dane Kocutar. — In zdaj vas milo prosim, prijatelji predragi, kdo mi posodi frak?

Seveda smo se spogledali in se smejali.

— Frak, kaj se pa nas tiče frak! Fraka nima vsakdo kar takole na kljuki.

Potem smo ugibali in dognali:

Frak lahko imaš, če si denaren in si ga daš sam ukrojiti po meri.

Frak lahko imaš, če si ga dedoval po očetu in ga dal uravnati po letošnji modi.

Frak lahko imaš, če si ga izposodiš...

(O četrti možnosti, da frak lahko imaš, če ga ukradeš, se pa v dostojni družbi seveda ne da razpravljati.)

Prijatelj Dane Kocutar je vztrajal na tretji točki, kaj je mogel drugega! Pomagali smo mu z mnogoterimi nasveti, kajti nuja je bila velika. Najpozneje v petih urah mora gospod Dane Kocutar že tičati v fraku na Bledu.

★

Gospod Dane Kocutar se je potrudil k predčasno upokojenemu višjemu svetniku Mateju Črnigaju. Politični nazori ju ne ločijo, ker jih prijatelj Dane Kocutar nima mnogo ali vsaj ne ustaljenih. Strpnost in dobro znanstvo pa ju veže od večkratnih partij taroka.

— Gospod višji svetnik, ne zamerite nujne prošnje, posodite mi za nocoj frak!

— Frak? Počemu vam kar na lepem frak? Ali bo taroka, ali greste samo za štafažo, hočem reči, za pričo?

— Ne zamerite, na Bled moram. Na diplomatsko soarejo.

Gospodu višjemu svetniku Mateju so se hudobno polisnile oči. Dane Kocutar ni spregledal tega, uganil je zavist predčasno upokojenega višjega svetnika. Kakor kmetič pred strogim izpovednikom, je začel obračati klobuk v rokah:

— Oprostite, če vam je nadležno... Nisem hotel... Ne bi ga poškodoval... Saj veste... kar takole na povleje... kaj si morem!

Gospod višji svetnik je zdajci ublažil svoj pogled in besedo in je prav obzirno menil:

— Rad bi vam ustregel, gospod kolega, saj me poznate, da bi... toda imam principe in ne odstopim od njih. Ko sem bil še v službi, mi je bila prva skrb, da si preskrbim frak. Zato ga tudi imam. Ampak nikdar, nikjer in nikomur bi ga ne posodil, saj veste, da ne...

Dane Kocutar se je brž poslovil in hitel po stopnicah. V skladu z brzino njegovih nog so bile njegove misli. In tako se je na begu po stopnicah domislil:

— Mar bom begal okrog zavistnih penzionistov, ki me lahko skujonirajo, da bom manjši od makovega zrna! Tja pojdem, kjer je frakov polna garderoba.

Prisopihal je v garderobo opernega gledališča.

— Vi bi radi frak? — se je zagrohotal prijazni garderobnik. — Prepozno, prepozno, gospod! Je že vse razdano. Saj veste, takšnale soareja na Bledu, to bi morali imeti pri našem teatru kar tri, štiri garderobe...

Zdajci je občutil Dane Kocutar nekaj takšnega kakor potrnost in razočaranje. Ali kadar je stiska najhujša, so lahko tudi upi največji. Z naglimi koraki je stopil po ulici in se domislil:

— H krojaču Nitkarju stopim, ta kroji največ frakov po modi, ali jih vsaj obnavlja. Ta mi pomore s pravim naslovom.

Resnično, profesor krojne obrti gospod Nitkar je bil jako uslužen. Prav ob tisti mizi, nad katero je v zlatem okviru

visela švicarska diploma krojaške profesure, je ponudil gospodu Danetu Kocutarju stol in je pred njim razgrnil debele bukve.

— Voilá, pa poglejmo, komu sem zadnja leta umeril frak!

Prečudne zadeve so se odkrivale Danetu Kocutarju, ko je gospod Nitkar obračal list za listom. Sama ugledna imena izza zadnjih dveh let, na vsakem listu dolga vrsta števil, kakor v poročilu državne razredne loterije. Marsikod je bila čez vse potegnjena črta. Ali še na več krajih je bilo zapisano z velikimi rdečimi črkami: «Dolg!» — «Opomin!»

Na priporočilo gospoda Nitkarja si je Dane Kocutar zapisal na listek dva naslova.

Stopil je najprvo h gospodu Žanetu Plankarju, sinu premožnega trgovca z moko in milom. Žane Plankar se je bil lansko zimo oženil, zdaj ima vilo v ljubljanskem predmestju in v precejšnji meri izpolnjuje nado svojih nekdanih učiteljev, ki so mu prerokovali, da bo uspešno zapravljaj, kar je oče spretno pridobil.

Gospod Žane Plankar je bil doma. V pižami se je prikazal na vratih in je vprašal Daneta Kocutarja, s čim mu more postreči. Ko je Dane Kocutar kratko in odkritosrčno izrekel željo po fraku, se je lahkomišelni Žane Plankar izresnil:

— Tega pa ne, gospod, ne morem, ne dam, ne posodim! To je moj poročni frak. Lahko vam zaupam, da ga bom vse življenje hranil za spomin in opomin. Sem se tudi že ločil, če vas zanima. Vidite, prav zato naj moj frak le ostane v božjem imenu tam, kjer visi od poroke...

Dane Kocutar se je poparjen vrnil v mesto. Bilo je treba hiteti. Dolga je pot do Plankarjeve vile, še rositi je pričelo, mrak bo že legel, na Bledu bodo že kmalu začeli prižigati luči po dvorinah. Ti hudir ti, kakšna stiska je stisnila Daneta Kocutarja!

V staro mesto prišedši, je Dane pogledal na listek in ubral korake v pravo hišo in po pravih stopnicah. Potrkal je na vrata gospe Polonice Šmajdkove, užaloščene vdove.

Čul je, kako je pridrsela v copatkah k linici na vratih, zasvetilo se je njeno oko, ko je uzrla Daneta Kocutarja, in v prav nežnem sopranu se je oglasilo njeno vprašanje:

— Kaj pa želite, gospod?

— Oh, da, oprostite, gospa, ali bi ne mogel z vami govoriti na samem?

— Prosim, prosim! — je hitela vdova odklepati vrata.

In že se je Dane Kocutar znašel na mračnem hodniku in brž nato v starinsko opravljeni sobi, opojno dehteči po cenenem parfumu in po naftalinu. Dane Kocutar se je tu naenkrat prav dobro počutil. Užaloščena vdova nikakor še ni bila priletna in osivela. Njena žalost je bila bodro pregnana z večnim smehljajem na ustnih in v očeh.

— Milostljiva! — je s precej zanosnim poudarkom začel Dane Kocutar svoj poslednji napad na frak. — Milostljiva, vem, kako vas je usoda pred meseci strašno zadela. Vem, da vam je hudo...

Gospa Polonica je res da brž potegnila čipkasti robček izza nedrja in posmukala z njim okrog noska, utrnila si je tudi solzo, ali brž si je opomogla in prekinila simpatičnega gosta:

— Je že bolje, je že bolje... sem si že opomogla... Saj veste, vsaka reč traja le en čas, pa ni mogoče, da bi se človek ves izjokal.

— Dobro in prav je tako, milostljiva. Zdaj vas pa prosim, da uslišite mojo ponižno prošnjo in me rešite iz stiske.

To so se gospe Polonici zasmejale oči! Najpozorneje je prisluhnila in ni mogla vzdržati, da bi ne vprašala:

— Kako, prosim? S čim naj vam sirota ustrezem?

— Frak vašega blagopokojnega soproga, milostljiva, frak mi posodite!

Gospa Polonica je onemela. Da, tako je bila razočarana, da je prebledela, njene oči so se ovlažile in njena usta so se zaprla. Čez čas je rekla s hladno preudarnostjo, ki je lastna najbolj izkušenim ženskam:

— Predragi gospod, tega pa ne morete od mene zahtevati. Frak mi je v spomin na najlepše dni in ure, ki sva jih z mojim možem kdaj preživela. Oblekel ga bo lahko samo tisti, ki bo stopil v stopinje mojega neprežaljenega soproga.

— Tako! — je obupano rekel Dane Kocutar in se dvignil. Slovo je bilo kratko in skorajda brez besed.

★

Dane Kocutar se je znašel spet na ljubljanski ulici in ni več vedel izhoda, kako bi nocojšnji večer prišel na Bled.

Lahko je vam, ki berete pričujočo zgodbo, očitati piscu teh vrstic: Mar bi ga opomnil na oni starinski frak pri starinarju, pa bi bila zadeva rešena, pa križ in amen in nemara še orden povrhu!... Lahko vam je tako govoriti, gospoda, ki s fraki nimate opravka. Dovolite: tudi pisec teh vrstic je v vaši vrsti, njemu je bilo dano zgolj zapisati, kakor se je godilo. Gospod Dane Kocutar, ki ga je usoda privedla na pot, kjer je treba obleči frak, je moral že sam poskrbeti, da pride do njega. In glejte, kakor smo prej nekje namignili, tako se je naposled tudi zgodilo: kadar je stiska največja, je rešitev lahko prav blizu.

Ko je gospod Dane Kocutar nekaj dalje časa stal na ljubljanski ulici in ko so se že vžigale prve žarnice, se je na lepem udaril po čelu, potem pa jo je ubrisal, kar so ga noge nesle, k prvemu starinarju na obrežju Ljubljane.

— Gospod starinar, vi imate frak v omari.

Starinar se je počehljaj nad sencem in se je spomnil:

— Da, imam ga, gospod! Skoraj sem že pozabil nanj. Veste, malo je kupcev za takšno modo...

— Brž sem z njim, nič ne bova dosti besedičila.

Starinarju so se rahlo stresle roke, ko je pohitel k omari. Tako gosposkega kupca že dolgo ni imel v svoji budi. Saj vemo, da hodi gospoda mnogo rajši v prenovljeno zastavljalnico kakor v plesnive starinarnice.

Snet z obešalnika se je stari frak zdrznil ob svitu električne luči. Bože mili, tako dolgo, tako dolgo je že visel v temi in pozabi. Zdaj je prišla njegova ura. Kolikor je le še mogel v svojih šibkih močeh, se je stari frak po dolgem zavrval in tesno mu je bilo, ko je videl, da ne more prikriti onih drobnih ran, ki so mu jih letošnje poletje neusmiljeno zadali molji.

— Tole... nekaj malega je resda objeden, — tako je momljaj starinar — zato vam ga čisto poceni odrajam. To se da vse lepo popraviti... moja stara vam lahko zakrpa in pošije, če želite, gospod.

— Prosim, kar brž, v pol ure mora biti vse narejeno.

Željeno, storjeno.

Za dober stotak se je stari frak preselil v last gospoda Daneta Kocutarja. Zakrpan, očiščen in za silo zlikan se je prilegel ob život svojega novega lastnika s prav tisto ljubeznostjo in uvežbano eleganco, s kakršno je v nekdanih časih oklepal gospoda ritmojstra, poznejšega varovalnega agenta, blagopokojnega Sollmayerja.

V razsvetljenih dvorinah na Bledu se je stari frak veselo razgledal naokrog. Z izkušenim pogledom starega lahkoživca je ugotavljal:

— Ta in ta tovariš je iz operne garderobe, tisti tam je izposojen od gospoda Danila, onile je iz cenene konfekcije... Ne, ne, na teh se ne bodo nikoli blesteli svetli redovi in kolajne. A na meni... na meni morda že v kratkih dneh. —

Stari frak je šele zdaj pričel svojo pravo kariero.

Po prestani bolezni

DONNA ELVIRA

I.

Stari oskrbnik Gašper je neverno pogledal pismo svojega gospodarja tisto jesensko jutro, ko mu je graščak sporočil, da naj pripravi stanovanje v prvem nadstropju graščine in sprejme pod svoje varstvo gospo, ki se pripelje v prihodnjih dneh na graščino. Nič več ni stalo v pismu, in prav to se je staremu Gašperju zdelo najbolj čudno, skoraj se mu je zamerilo, kajti navajen je bil, da je vse vedel in vse razumel, kar se godi pri njegovih gospodarjih, saj ga je še prav posebno sedanjí gospodar kaj rad odlikoval s svojo zaupljivostjo v prejšnjih letih, kadar sta šla na lov ali se takole kam vozila in je on moral biti za varuha mlademu gospodiču. Sedaj seveda so se časi izpremenili in gospoda stanuje v mestu; niti poleti se ne prikažejo več na gradu, marveč gredo kam na morje ali po svetu, saj denarja jim ne manjka, ko imajo tovarno in banko. Njega, Gašperja, puste, da gospodari, kakor ve in zna. Nekajkrat na leto nese svoje obračune v mesto. Niti ne poslušajo ga, ko jim poroča, saj jim denarja ne prinaša, o izgubah pa ne čujejo radi. Za nove investicije pa sploh denarja ne dajo, ko se za graščino kar nič ne zanimajo. Po vsem tem je razumljivo, da se je staremu Gašperju kar zamotalo v glavi, ko naj pripravi stanovanje in ko pride na graščino neka gospa. On da ne sme vedeti, kdo prav za prav pride, katera gospa, znana, tuja, odkod? To vse bi moralo biti natanko zapisano, če je Gašper še to, kar je bil, zaupnik gospode in graščinski oskrbnik. Zasklelo ga je v duši, skomignil je z rameni, zvil zopet pismo in šel pripravljat stanovanje za neznano gospo v prvo nadstropje graščinskega poslopja.

Zastrta so bila okna, pohoščeno pregrnjeno, za omarami so se vlekle pajčevine, po tleh je bilo prahu, povsod pa dušljiv, zatohtli zrak. Brž je Gašper odprl okna in sklical dekleta, da so prišla brisati in pomivat za neznano tujo gospo. In čez nekaj dni je pribrazil avto po vijugasti cesti na grad. Izstopil je najprej šofer in pomagal krepki zastavni dami iz voza ter postavil pred grajska vrata nekaj velikih kovčegov. Ravno je mislil zaropotati na grajska vrata, ko se je prikazal stari Gašper, zagrabil kovčege in odšel proti vhodu. Šofer pa se je poklonil in odhitel zopet po cesti v nižino.

Tako je ostala gospa sama. Gašper je mislil, da bo vsaj od nje kaj zvedel, pa je bilo tudi to njegovo pričakovanje zaman. O vse mogočih rečeh ga je izpraševala, vse je hotela vedeti, o sebi pa ni povedala nič. Edino to je razodela, da je Donna Elvira in da naj k njej pripeljejo tistega, ki bi kdaj vprašal po njej.

II.

Drugo jutro je posijalo krasno jesensko solnce v spalnico donne Elvire. Vstala je, ogrnila svoj bogato vezeni plašč in stopila na veliko teraso, ki se je razprostirala na pročelju vsega gradu, ter se zazrla po dolgi dolini, ki so jo zapirale visoke gore z romarskimi cerkvicami, štela vasice v njej in poslušnila šumenju trga, ki je ležal čisto pod njenimi nogami. Že jo je opazila služinčad in ji oskrbela, kar ji je bilo zjutraj potrebno. Donna Elvira pa se je takoj lotila pospravljanja in razstavljanja po svojem

okusu. Kar neverjetno okretna je bila, le nekoliko posebnosti je kazala že kar prvi dan.

Še dopoldne pa si je ogledala grad, se seznanila z vsemi njegovimi prebivalci in izjavila, da pojde na izprehod po širnih gozdovih, ki so obdajali grad. Začuden pa je bil oskrbnik Gašper, ko se je vrnila opoldne donna Elvira domov, da je poznala skoraj že vse tržane, zlasti trgovce, obrtnike in uradnike. Pa ne samo po imenu jih je poznala, tudi vse je že vedela o njih razmerah, posebno pa je bila poučena o rodbinskih razmerah vsakega posameznika in o njegovih skrivnih ljubezenskih odnošajih. Vedela je celo več kakor oskrbnik Gašper, ki je živel nad trgom že desetletja, a se ni brigal za trške čenčarije.

Pohodi donne Elvire v trg so se ponavljali sleherni dopoldan in sleherni večer. O mraku se je vračala vsa rožnato razpoložena v grad in kramljala še z oskrbnikovimi pozno v noč. O vsem je govorila, le o sebi ni povedala nikoli nič. Za vse je bila samo donna Elvira in ime je bilo vse, kar so vedeli v gradu o njej.

III.

Že čez nekaj dni pa se je oglašil takole popoldne na grajskih vratih mlad sodni praktikant in vprašal po donni Elviri. Kmalu za njim je prišel še apotekar in potem še eden izmed davčnih uradnikov. Kmalu je postalo živahno v domu donne Elvire; kuhala jim je kavo in jih obsipavala z ljubeznivostmi vsake vrste. Kmalu jih je imenovala kar po vrsti za svoje viteze in jim izmišljala prava viteška imena, ki so kazala na njeno romantično navdahnjenost. Od rastlinskih imen rožice in vijolice je prešla na jutrnjo in večerno zarjo, na meglico krasotico, krvavo baklo, živo besedo, zvito sabljo, tudi nežnih živalskih imen ni manjkalo, kajti kmalu je donna Elvira povitežila ves moški svet iz trga. Vse gostilne v trgu so ostajale prazne, vsi so iskali in našli edino zabavo še v družbi donne Elvire. Celo takole stari grešniki, kakor sodni predstojnik, notar in davčni inšpektor, ki so veljali že za davno umerjene može, so zgodaj popoldne nekako plaho in po ovinkih usmerili svoj izprehod po grajskih gozdovih tja do grajskih vrat in vsekakor le slučajno in le iz vljudnosti vprašali po donni Elviri. Takoj nato so že sedeli v njeni sobi ob črni kavi in bili njeni vitezi. Izprva so se v strahu pred domačim obračunom kmalu poslovili, pozneje jih je pa vesela družba tako premamila, da so ostajali kar pozno v noč in se vsi skupaj vračali po strmi poti v nižino na svoje domove. Kaj jim mar, če so potem brundale ženice in trmasto opravljale molčeče devetdnevnic, to je krepostnim možem ravno prav prišlo, da so izginili še prej in se vračali še pozneje.

Opravljanja, hihitanja, spogledovanja, celo neprilik je bilo izprva v malem trgu dosti, a vse se je zopet poglobilo in pomirilo. Vsi so na vsa usta pripovedovali o viteških zabavah na gradu pri donni Elviri, nihče pa ni mogel nič slabega povedati, edino ženski svet je godrnjal, da ni bila nikoli nobena izmed njih povabljená na grad.

Donna Elvira pa se ni zmenila za vse govorice, skrbno je pazila, da je odlikovala danes tega, jutri zopet drugega s svojo posebno ljubeznivostjo, da ni bilo med vitezi nobene nevoščljivosti in ljubosumnosti, marveč so vsi enako vdano služili njeni zabavi.

Preko mize v njeni sobi je bil pregrnjen prt, v katerega je moral vrisati svoje ime vsakdo, ki je bil prvič za njeno mizo. Na stenah pa so visele trofeje raznih iger, spominske risbe prestreljenih src, zabavni izreki, posebne pohvale in kar je še razposajena družba našla vrednega. Posebno važne so bile diplome o posebnih odlikovanjih, ki jih je radodarno sipala kraljica te družbe, visoko čislana donna Elvira.

Kmalu so bili v družbi virtuozi-godbeniki, kmalu je bila plesna zabava, vsega, vsega je bilo dan na dan, tako da ni bilo nikoli dolgočasno in je vsakdo obžaloval, če je po službeni dolžnosti ali kako drugače zamudil kako zabavo. Prav kmalu so imenovali izmed družbe grajskega pevca, grajskega govornika, grajskega plesalca, a izmed vseh je bil najimenitnejši grajski kronist, kajti njemu je bila poverjena naloga, da zabeleži vse imenitnejše dogodivščine v družbi in jih po možnosti ovekoveči še s slikami. In prav ta graščinska kronika, ki je vsebovala najduhovitejše prispevke vsakega posameznega člana, je dala pozneje najčesejše začetek in uvod novim zabavam. Vsekakor pa je moral vsak novinec takoj ob vstopu prebrati kroniko, da je postal domač v družbi.

Tako je tekla zabava iz dneva v dan, skozi leto in skozi več let. Vsi so pričakovali, da bo družabnost na gradu pri donni Elviri sama ponehala, a so se zmotili. Usojeno je bilo, da še poživijo, brž ko dobi donna Elvira pomočnico. Izprva je donna Elvira le namigavala, da dobi v kratkem obisk, da bo družabnost še večja, a da bo prišlo takole iznenada, tega ni nihče pričakoval. Tudi donna Elvira sama ni vedela, da si nakoplje še neprijetne ure, da nastopi hkrati tudi že začetek konca.

IV.

In res, kar naenkrat se je zopet pojavil tajinstveni avto, iz njega je stopil isti šofer ter pomagal iz voza mladi, krasni gospodični in položil tudi nekaj kovčegov poleg grajskih vrat. Tisti hip pa je že prihitela iz gradu donna Elvira, padla mladi dami okoli vratu in zaihtela vsa vzneta: Anitta, Anitta. Popoldne pa je predstavila zbranim gospodom svojo hčer Anitto in vsi so radostno sprejeli v svojo sredo madmoiselle Anitto.

Madmoiselle Anitta je postala sedaj tarča vseh pogledov, postala pa je tudi prva oseba v družbi. Nič kaj ji ni ugajala nekoliko srednjeveška družba materinih vitezov, čeprav se je včasih med njimi prav od srca nasmejala. Mlada Anitta je hotela le ven, v božjo naravo, v družbo mladih in zdravih ljudi, ki ljubijo solnce, zrak in vodo, ki niso niti družabno, kaj šele prisiljeno po neki namišljeni srednjeveški romantiki vezani med seboj.

In čudno, donna Elvira tega kar ni mogla razumeti: tudi njenim vitezom so začeli kar naenkrat bolj ugajati nazori madmoiselle Anitte kakor pa zabave donne Elvire. Kar naenkrat so vsi zahrepeneli po solncu, zraku in vodi ter hoteli spremljati mlado damo na izprehode v dolgo in senčnato gorovje, ki se je razprostiralo za gradom, in hoteli biti ob njej, ko se je solnčila na grajski terasi. Tudi v reko, ki je tekla spodaj pod trgom, bi jo bili radi sprem-

ljali, a za kopanje si je našla Anitta nekaj tovarišic v trgu in se z njimi zabavala ob reki včasih cele popoldneve.

Seveda je bilo vse to donni Elviri kaj malo pogodu. Videla je, da je njena vloga doigrana, da je družba njenih vitezov razbita. Obžalovala je v svojem srcu, da si je tako želela, da bi prišla madmoiselle Anitta k njej. Sedaj ni mogla ničesar več izpremeniti. Vdati se je morala in priznati izpremembo.

Pa še sedaj, po toliko letih, ni nihče prav vedel, kdo je donna Elvira, niti pozneje, kdo je madmoiselle Anitta. Vedeli so samo, da sta si mati in hči. Pa saj so se sploh nehali zanimati za njuno prošlost, ko so pa imeli dovolj prilike opazovati njuno dejanje in nehanje na gradu. Posebno ženski svet se je kar škodoželjno muzal, ko je opazil, da izgublja donna Elvira svojo veljavo. Da bo veljava donne Elvire še zrasla, na to seveda ni nihče mislil. Pa se je vendar tudi to zgodilo, in takrat so se razkrile tudi vse tajnosti, ki jih je življenje spletlo okoli donne Elvire, madmoiselle Anitte in vse graščinske gospode.

V.

Na gradu so se pričele še prav posebne priprave, kajti napovedan je bil obisk samega graščaka, lastnika. To se je stari Gašper potrudil, da bi dokazal svojemu zaupniku iz prejšnjih let vso svojo vdanost. Seveda si je pripravil že tudi poročilo o donni Elviri in madmoiselle Anitti v trdnem prepričanju, da ga bo gospodar vprašal najprej o teh damah. Pa tudi tokrat je moral doživeti razočaranje.

Zopet se je privil po strmih serpentinah iz trga proti gradu isti avto, iz avta pa je stopil graščak sam. Ko sta mu prihiteli nasproti donna Elvira in madmoiselle Anitta, ju je po vrsti objel in poljubil, nakar so se peljali kakor pravi zaljubljenca v grad. Stari Gašper pa je komaj mogel doseči graščakovo roko, nato pa je začuden gledal za zaljubljeno trojico.

Pozneje se je seveda zadeva objasnila.

Donna Elvira je bila nekoč sobarica v gradu pri graščakovi ženi. Graščak je imel z njo otroka, kar je povzročilo, da je morala Elvira iz hiše. Graščak je pa poskrbel, da je našla nov dom na njegovem gradu, le da je morala tiho živeti v grajskem zatišju. Svojega otroka, Anitto, pa je dal graščak v zavod, kjer so mu jo vzgajali, dokler ni dorasla, da je smela k materi na grad.

Sedaj pa je umrla graščakova žena in graščak bi ostal sam in brez otrok. Takoj po pogrebu pa se je odločil, da poišče donno Elviro, jo popelje pred oltar in prizna madmoiselle Anitto za svojega otroka.

In res so pripravili na gradu velikansko ženitovanje; stari Gašper je imel silo skrbi in posla, hkrati pa tudi veselja, saj je on varoval svojemu gospodarju nevesto skozi mnogo, mnogo let. Povabljeni so bili tudi vsi vitezi, prišli pa so tokrat v družbi svojih žen in hčerk. Tisti dan je bil tako rekoč ves trg na gradu in za graščakovo mizo.

Po ženitovanju pa so se odpeljali graščak, Elvira in Anitta v mesto, tržanom pa je ostal le spomin na imenitno ženitovanje na gradu.

Poslednja želja

Gospod doktor, morate me rešiti!»

Kaznjenec nemirno hodi po celici za obsojence na smrt. Zdajci se ustavi pred odvetnikom in mu proseče pogleda v obraz:

«Ali res ni nobene rešitve?»

Odvetnik je zelo nervozen.

«Moj ljubi prijatelj, to ste me zdaj v pol ure že stokrat vprašali. Nobene rešitve ni.»

Poskusi z bolj lahkim glasom:

«Naposled moramo vendar vsi umreti, vsi, brez izjeme. Nekaj let prej ali pozneje — to je slednjič res vseeno.»

Hudodelcu ni do šale. Strah se mu je začrtal v poteze.

«Kako dolgo bom še živel?»

«Tri ure.»

Zločinec prične spet hoditi po celici. Nenadoma se ustavi pred zagovornikom, ga prime za suknjo in jo močno strese. Strah kriči iz vsake njegove besede, iz vsake črke.

«Moram biti rešen! Gospod doktor, ali me razumete? Moram biti rešen!»

Odvetnik postaja nestrpen. Kakšne neprijetnosti ima! Pa je samo zagovornik ex offio, ne bo torej nič zaslužil s tem razbojnikom! In kako je sploh mogoče, da se roparski morilec tako strašno boji smrti?

«Dragi prijatelj,» je poskusil še enkrat z dobroto, «spametujte se vendar.»

Kaznjenec zajoče:

«Tri ure pred smrtjo naj se spametujem?»

Zagovornik molči. Takemu argumentu celo pravnik ne more oporekati. Morilec se trese po vsem telesu.

«Gospod doktor, napravite nemogoče — mogoče! Rešite me! Živeti hočem!»

Odvetnikova potrpežljivost je izčrpana. Zdaj tudi on sam kriči:

«To bi bili morali vse prej preudariti, prijatelj! Ali so se vam žrtve kaj smilile, ko ste jih mesarili?»

Zločinec zatarna:

«Tem se je vendar vsem bolje godilo kakor meni! Saj niso vedele že več dni prej, da bodo morale umreti!»

Zagovornik ne najde odgovora. Prav za prav ima ta človek prav. Ampak guverner je zavrgel njegovo prošnjo za pomilostitev. Siromaku torej ni pomoči... Zakaj naj bi tu zdaj še zapravljal čas? Brž se obrne, da bi odšel:

«Bodite torej mož! Če pride duhovnik, se mu spovejte svojih grehov — samo najvažnejših, sicer ne boste izhajali s časom, in potem naj vam še izpolnijo poslednjo željo. Zahtevajte posebno poslastico, kakšno specialiteto za ta letni čas, na prim...»

Drugega zloga ne spravi več iz sebe. Obraz se mu razjasni. Brž skoči k zločincu:

«Prijatelj, jo že imam! Vem za rešitev! V najslabšem primeru lahko vsaj odgodite svojo usmrnitev!»

Hudodelec nepremično zre v odvetnikove ustnice. Ta govori dalje:

«Zdaj pa dobro pazite! Vprašali vas bodo, kakšno poslednjo željo imate. Če torej pride ječar in vas vpraša po tej želji, potem zahtevajte robidnice!»

Kaznjenec osupel gleda pravnika.

«Zakaj pa ravno robidnice?»

Zagovornik postaja spet nervozen.

«Da, prijatelj! Če pravim robidnice, potem ne mislim banan! Robidnice! Ali ne razumete, kaj nameravam s tem?»

Lopov bedasto gleda vanj.

«Ne.»

Odvetnik je razjarjen.

«Kako le more zločinec biti tako topoglav? Zima je, prosinec, zdaj vendar ni nobenih robidnic! Vse mesto bodo pretaknili in nikjer ne bodo dobili svežih robidnic.»

«Če bi pa le katere našli?» plašno ugovarja zločinec.

Zagovornik si puli lase:

«Nobenih ne bodo našli! To ni mogoče! Pridobili ste na času in s tem morda vse dosegli.»

Potem pomežikne svojemu «klientu» in odide...

Pol ure pozneje vpraša ječar:

«Katero poslednjo željo imate?»

Kaznjenec nekajkrat požre slino:

«Rad bi — rodidnic!»

Ječar osupel gleda zločince. Nato sunkoma odpre vrata in plane, ne da bi potrkal, v ravnateljevo sobo:

«Gospod direktor, hudodelec, ki bo danes usmrčen, zahteva... robidnic!»

«Zdaj? Pozimi?»

Ravnatelj jetnišnice naredi obupan obraz.

«Ali je znorel? Kako naj mu pa v tem letnem času pri-skrbim robidnic? Kaj takega se mi za vsega mojega službovanja še ni pripetilo!»

Ječar kima:

«Da, da. To je zločinec!»

Direktor srdit vpije:

«Seveda, sicer bi vsekakor ne bil tu!»

Stopi k telefonu. Pokliče vse delikatese, vse prodajalnice sočivja — zama. Čas poteka. Še eno uro je do usmrtnice. Krvnik in njegovi pomočniki že preiskujejo vešala na jetniškem dvorišču. Povabljeni gledalci so se zbrali, saj kaj takega ni mogoče videti vsak dan. Vsa jetnišnica je v pričakovanju. Državni pravdnik in zagovornik, oba v črnih suknjah in cilindrih, stojita v ravnateljevi pisarni.

«Zločinec ima po zakonu pravico do poslednje želje! In jaz odločno zahtevam,» zagovornik pri vsaki besedi s kazalcem potrka na pisalno mizo, «čisto odločno, da se mojemu klientu ne vzame ta pravica!»

Otakar Hrazdira
Fotoklub Ljubljana

Zapuščena

Državnemu pravdniku pade od razburjenja monokel z očesa.

«To je zavlačevalna taktika! Robidnice! Potem bi prav tako lahko rekel, da je njegova poslednja želja, pozimi še enkrat duhati sveže vrtnice!»

Odvetnik potegne svojo beležnico iz žepa.

«Imenitna ideja! Prihodnji zločinec, ki ga bom zagovarjal, mora izraziti to željo.»

«Mislim, da zdaj ni čas za dovtipe, gospod doktor!» zakriči državni pravdnik, zagovornik pa se smehlja:

«Saj ne delam dovtipov, gospod državni pravdnik. Bili ste tako prijazni, da ste mi nekaj nasvetovali, kar bom jaz hvaležno upošteval.»

Ječar stopi v sobo.

«No?» ga razburjeno vpraša direktor, «kako je sprejel vest, da nikjer ne moremo dobiti robidnic?»

Ječar strumno stoji pred svojim predstojnikom.

«Najprej je bil zelo nervozen. Ali ste prinesli robidnice?» me je vprašal, in ko sem odkimal, se je pomiril in nasmehnil.»

«In nasmehnil!» zakriči državni pravdnik. «Prosim, tu imamo jasn dokaz, da morilcu ne gre za robidnice, ampak za odložitev smrtne obsodbe. Zakaj nasmehnil se je šele, ko je zvedel, da nikjer ni mogoče dobiti robidnic!»

«Motite se, gospod državni pravdnik,» reče zagovornik, «nasmehnil se je samo omalovažujoče, ker mu slavno sodišče ne more priskrbeti robidnic.»

Ravnatelj jetnišnice udari s pestjo po mizi: «Zdaj je dovolj!» stopi k oknu in pogleda na dvorišče. Gostje že sede, ob vešalih stoji rabelj s svojimi pomagači, zdravnik je tudi že prišel. Ravnatelj se okrene:

«Gospod državni pravdnik! Gospod zagovornik! Jaz sem direktor tega zavoda! Za vse sem odgovoren in tudi to pot prevzamem vso odgovornost! Odločam, da...»

Telefon zacinglja. Ravnatelj vzame slušalko, njegov obraz dobi iznenada najprej ponižen, potem začuden izraz, nekaj vljudnih besed izpregovori v aparat, potem brž položi slušalko nazaj.

«Gospodje,» si zadovoljen mane roke, «zdaj se nam ni treba več prerekati. Pravkar sem govoril s samim guvernerjem. Hudodelec je pomiloščen na dvajset let kaznilnice.»

Ravnatelj vstane in odide iz pisarne. Za njim državni pravdnik, zagovornik in ječar. Vsi dirjajo v celico na smrt obsojenih. V njej stoji zločinec, ves preplašen, mrtvaško blede. Direktor in ostali gospodje vstopijo.

«Ali ste našli robidnice?» strahoma vpraša hudodelec.

Ravnatelj stopi k obsojencu in mu položi roko na ramo:

«Zdaj kar lahko nehate s komedijo. Pomiloščeni ste na dvajset let kaznilnice.»

In morilec sklene roki in zavzdihne:

«Hvala Bogu! Koliko strahu sem prebil! Niti ene same robidnice bi ne bil mogel zaužiti! Robidnice so namreč edino sadje, ki se mi upira že od nekdaj.

Prevedel P. K.

IZPOVED *norica*

lednjič sem našel vašo pisarno, gospod komisar... tole policijsko poslopje je pravo blodišče... ah, rad bi malo posedel, moje stare noge so tako utrujene.

Da, hočem se izpovedati... imam za vas neko odkritje... povem vam prav od kraja... Da, strašno sem nervozen. Glava me je dostikrat bolela in me še danes — vse odtlej, ko me je drevo poradlo in mi razbilo lobanjo. Smešno je, dajete mi ista vprašanja kakor naš doktor; morda tudi mislite, da ni pri meni tu zgoraj vse v redu. Ampak jaz imam zdravo pamet in naš doktor je star norec.

Vi niste oženjeni? Ne? Mlad, neoženjen človek si še misli in ne more, kaj zna stara, grda in ljubosumna žena. Bila je kakor divji zmaj. Kadar si ni dala dopovedati po dobrem, sem jo pretepel, toda postavila se mi je v bran, in tako sva se tepla skoraj vsak drugi dan. Hodila sva sebi v sramoto, jaz s popraskanim obrazom, ona s krotovicami na očesu. Na srečo stanujeva na samem, v lastni hišici, precej daleč od vasi, tako da so najini prepiri bili po večini brez priče.

Venomer mi je pravila, da sem blazen, in me s tem dražila do besnosti. Saj imam vendar zdrav razum, ne? Če sem jo zaradi tega tepel, je sikala, polna sovraštva, češ da me bo spravila s sveta.

Verjemite mi, gospod, tega je bila zmožna. Začel sem se je bati, — bal sem se, da me bo zastrupila, kuhal sem si sam, in kadar sem jedel, kar je ona skuhal, je morala najprej sama pokusiti. Potem sem se tresel od strahu, da mi bo v spanju prerezala vrat, in zato sem odtistihdob spal sam v podstrešni sobici.

V zadnjem času se je strašno čudno vedla. Nепrestano je nekaj momljala, koder je hodila, zaklepala se je v svojo sebo i: kuhala tam neke ostudno smrdede reči in še bolj je bila zlobna in prepirljiva. Nekega dne so se mi odprle oči, ko je kričala in me psovala, klela in mi grozila; tiste njene zelene oči, njeni razkuštrani sivi lasje, njen sovražni, zlobni, nagubani obraz z brezzobno čeljustjo je vpil, kričal, rjovel strašno resničnost: ta ženska je čarovnica!

Kakor da je iz jasnega treščilo vame — ta ženska je bila v nečisti zvezi s satanom!

Ne, počakajte, gospod komisar, nikar mi ne skakajte v besedo! Ne verjamete? Da ni čarovnic? Videli boste, ako me hočete poslušati!

Bal sem se je podnevi in ponoči. Celó v spanju! Grozne sanje sem imel, go-

spod. Boril sem se s strašnimi živalmi ali z ljudmi, ki so imeli živalsko glavo; prebujal sem se ves vznosen. Neke sanje so se mi vračale vsako noč — sanjalo se mi je, da sedim na ozki gugalnici v neizmerni višini nad zemljo in da kričim od groze in letam na tanki gugalnici kakor besen sem in tja — naposled sem padel in se prebudil z obupnim krikom.

Ampak pozneje je bilo še hujše. Neko noč se mi je sanjalo, da se je črna mačka, velika kakor pes, približala moji postelji. Zrla je vame z velikimi, zelenimi očmi. Groza je šla od nje. Splazila se je na mojo posteljo in mi legla na prsi. Težka je bila kakor skala. Valjal sem se, se obračal zdaj na to, zdaj na ono stran in hotel stresti mačko raz sebe; sapa mi je pošla, prebudil sem se, in glej! na prsih mi je res ležalo — nekaj zoprnega, črnega, ki se je potem dvignilo in zletelo skozi odprto okno. Bila je jasna noč in dobro sem videl! To je bil velik, črn netopir. Vsa soba je gnusno smrdela.

Nič več nisem mogel zaspati, valjal sem se brez spanja po postelji do rane jutra. Potem sem se pogledal v zrcalo in prestrašil sem se, — na grlu sta zevali dve majhni odprtini, bila sta sledova zob tiste pošasti.

Šel sem dol in pokazal rano ženi. Videla je, da je malo v zadregi. Rekla je sicer, da sem star norec, da me je nekaj pičilo in da naj me vrag vzame s tistim netopirjem vred, toda jaz nisem več dvomil. Spoznal sem: vampir, ki mi je hotel izpiti kri, je bila moja žena. S svojo čarovniško močjo se je izpremenila v netopirja in me hotela ponoči usmrtiti, ker me drugače ni mogla.

Ne smejte se tako neverno, gospod komisar, in poslušajte me dalje!

Jasno mi je bilo, da se moram zdaj paziti, sicer me bo to veljalo moje življenje. Prihodnjo noč sem skrbno zaklenil vrata in zaprl okno, preden sem legel. Kmalu potem sem spoznal, kakšna ovira je zaprto okno čarovnici, izkratka — po strašnih sanjah, podobnih sanjam v oni noči, sem se naglo prebudil in si segel na prsi, — in v roki sem držal ostudnega, smrdljivega netopirja, ki se mi je zvijal v dlani kakor kača. Zagnal sem tisto gnusno stvar ob tla, toda netopir se je dvignil in zletel skozi okno, ki je bilo v moje presenečenje na stečaj odprto. V trenutku, ko je padel netopir na tla, sem slišal iz pritičja strašen krik. Čeprav sem to slutil, sem se zgrozil, — bil je glas moje žene.

Prižgal sem svečo, ves sem se tresel in sem zbežal dol. Žena je sedela na postelji, na čelu je imela rano in po licih

ji je tekla kri. Niti čakala ni na moje vprašanje in mi je povedala, kaj se je zgodilo in da jo je naglo obšla v postelji slabost. Potem je vstala, je rekla, da bi se napila vode, pa je nerodno stopila, spodrsnila in udarila z glavo ob posteljno omarico. Zato je zakričala, zato je ranjena.

Niti besedice ji nisem verjel. Jasno sem videl vse, — ženina rana je nastala v trenutku, ko sem treščil netopirja ob tla. Vedel sem, kaj moram storiti. Vrnil sem se v svojo sobo in nisem več legel. Komaj se je izdaniilo, sem šel v vas in si dal pri kovaču narediti dva velika, železna žeblja. Počakal sem, da mi ju je skoval, potem sem ju del v žep in se vrnil domov.

Žena je bila v kuhinji. Previdno sem vstopil. Bila je s hrbtom k meni obrnjena in glavo je imela obvezano. Ni me slišala, ko sem vstopil, ker že slabo sliši. Po prstih sem se ji približal in jo od zadaj udaril s kladivom po glavi.

Ne, ne, gospod komisar, le mirno, nič se ne bojte, nisem je ubil. O ne, ni bilo vredno. Samo omračil sem jo. Že zjutraj sem si pripravil kladivo, ko sem bil vse dobro premislil, toda zavil sem ga v krpó, da bi se udarec ne slišal. Brez glasu se je zgrudila, jaz pa sem jo, ko je padala, prestregel in jo odnesel na dvorišče. In tam sem ji s tistima debelima žebljema pribil roke na vrata.

Kako ste prebledeli, gospod komisar, — toda nikar, čemu tako naglo, saj se je to zgodilo že včeraj zjutraj... ne, ne, mirno sedite in pustite, da vse povem! Takoj bom končal!

Pribil sem ji roke na vrata, kakor tu pa tam pribijajo krila netopirjev. Ampak za živa in na hišna vrata, razumete? To je edino, zajamčeno sredstvo zoper vampirje. Ko sem ji pribijal drugo roko, se je zavedela iz omedlevice in začela ječati. Trzala je z životom, a zaman. Žeblja sta bila dobra in zanesljiva, saj nisem zastoj stal pri kovaču in bil gluha za njegova radovedna vprašanja.

Ko je kričala bolj, kakor mi je bilo všeč, sem ji zatlačil robcé v usta in ji ga trdno privezal okrog glave. Potem je samo še javkala, a čim dalje manj. Visela je na notranji strani vrat, in kakor sem že povedal, stanujeva na samem. Sama sva in z nikomer se ne shajava, zato se nisem bal, da bi kdo prišel in jo morda snel.

Imela je žilavo življenje kakor mačka. Še popoldne je nekoliko kimala z glavo sem in tja. Nikoli bi si ne bil mislil, da bo tako dolgo vzdržala. Seveda, bila je čarovnica, to je nekaj drugega. Zvečer ni več dihala, in jaz sem nocoj mirno spal kakor otrok, — prvič po dolgem času brez sanj.

Zakaj ste pozvonili, gospod komisar? Zakaj ste tako razburjeni? Ali morda mislite, da nisem prav ravnal? Prišel sem k vam, da bi vampirja uradno sneli in ukrenili, kar je treba. Vem, kaj se spodobi, saj nisem morilec!

Kaj hočeta tukaj tale dva stražnika?... Kaj... name prisilni jopič?... Proč od mene, norca... ne dotikajta se me, sicer... »

PRAVDA

Če sta si bila vaški cerkovnik in Hans z Rustada prijatelja, se je zgodilo to Bog ve da zaradi tega, ker je vsak izmed njiju imel, kar je drugemu manjkalo. Cerkovnik je bil učen, toda ubog. Starec z Rustada je vedel le malo, a je bil bogat. Cerkovnik je bil šibek in živahen, in kadar se je prikazal z naglimi koraki, je človeka spominjal na zgolj svobodo, petje in napredek na vseh koncih in krajih. Starec z Rustada pa je bil zajeten, širokopleč, težek. Kadar se je prikazal v svoji trpežni, doma tkani volneni obleki, je spominjal na plodna polja in na denar v banki. Cerkovnik je znal predavati in pisati v časnike, starec z Rustada pa se je razumel na kupčijo z gozdovi in konji, svoje ime pa je le z muko in trudom načelkal na papir. Cerkovnik je stanoval v dveh majhnih sobah v šoli, četudi je imel štiri otroke. Kmet z Rustada pa je bil brez otrok, a se je šopiril v velikanski hiši z dvema dolgima vrstama oken. Ta je stala na griču in se prevzetno ozirala na vso občino.

In kadar jo je cerkovnik mimogrede opazoval, si je mislil: «Da, polje, gozdove, travnike in hišo, vsega ima, toda kaj mu pomaga, če pa je njegova lobanja prazna kakor glava starega kljuseta.» Ta misel ga je tolažila, da se mu je lahko brez skrbi postavil ob bok. In ko je starec z Rustada sedel na zborovanju in poslušal, kako cerkovnik govori o zgodovini in o politiki, da so navzočni odpirali usta in napenjali ušesa, tedaj se je stulil v nič, a si je zopet opomogel s tem, da si je rekel: «Da, da, jezik že ima, jezik, toda kaj mu to pomaga, če pa je tako ubog kakor uš.» Z veseljem ga je dražil in ga vpraševal, koliko konj lahko prekrmi čez zimo. Je že res, da sta si bila prijatelja, toda kolikorkrat sta se tudi sestala, sta se morala nekoliko jeziti. In četudi sta drug drugega malce občudovala zaradi božjih darov, ki sta jih bila deležna, ju je vendar v veliko večji meri zbliževalo tisto, česar drugi ni imel.

Cerkovnik je bil tudi učitelj in je poučeval v dveh oddelkih. Polovico tedna je poučeval doma, a drugo polovico v nekem skednju na Rustadu. Tam so ga vsakokrat povabili h kosilu, zgodilo se je celo, da je ob zelo slabem vremenu tam tudi prenočil. Ob takih večerih sta se zasedela in kadila iz svojih dolgih pip, in gospodinja z Rustada ni skoparila s kavo. «Ali je že dolgo tega, odkar si kakega kristjana upilil pri konjski kupčiji?» je večkrat vprašal cerkovnik. In starec, ki ni nikoli drugače ko golorok in z odpetim telovnikom hodil okrog, mu je odgovoril z novim vprašanjem: «Povej mi, ali je bila v vsej zgodbi, ki si jo pripovedoval na ženitovanju na Omstadu, le ena sama beseda resnice?» — «Av, av!» je rekel cerkovnik. Nato sta se zarezetgala in se čudovito dobro razumela.

Neko jutro je stopil starec v izbo, v kateri je cerkovnik prespal noč. Našel ga je z visečimi naramnicami, ko je svoj obraz pravkar potopil v čeber vode. «Da, le dobro se očedi,» se je zarežal, «tvoja politika je zelo potrebna mila in vode.» Ko se je cerkovnik obrisal, mu je odvrnil: «Zdi se mi, da si si iztuhtal novo počesko.» — «Rad bi bil tebi enak,» mu je odgovoril drugi. In res, čeli obeh sta bili postali nekam visoki. Domislila sta se, da bi poizkusila, kateri izmed njiju ima še dovolj las, da jih lahko zvije v kvišku sršec čop. Postavila sta se pred visoko stensko zrcalo in se začela česati. Tanki cerkovnikovi lasje slamnate barve so se v trenutku porušili, ker niso imeli zadostne medsebojne opore, a pri starcu tudi ni bilo dosti boljše. Stala sta na mestu, se gledala v zrcalo

in si mežikala. Oba sta nosila temne brade, le da je bila cerkovnikova mnogo bolj redka. Tako sta stala drug ob drugem. Ta je bil moder, oni mogočen, toda bilo je, kakor da dobi vsak izmed njiju od drugega tisto, kar mu manjka.

Na božič je prišel cerkovnik z ženo in z otroki na pojedino na Rustad, in starec je bil nasproti mladini tako dober in prijazen, da so ga skoraj klicali za očeta. In ko so nato vsi zopet odšli, sta starec in njegova žena ležala prebujena vso noč, pogrešala otroke in vzdihovala, ker je bilo zopet tako vse tiho.

Tako je bilo dolga leta. Cerkovnik je pomagal kmetu pri pisanju listin, starec je poslal svojemu prijatelju nekatere voz drv in raznih živil in je vsakokrat pozabil govoriti o plačilu. Toda v neki stvari se nikoli ni vdal: da bi pri volitvah glasoval za levičarsko stranko. Ker je bil tako zelo obogatel, je bilo vsekakor mogoče, da se pri svoji kupčiji in drugače ni vedel tako, kakor bi bilo dobro in prav. A da bi prosil Boga odpuščanja — ne, kaj takega bi ne spravil iz sebe. Sicer je poizkusil brati iz domače postilije, toda ni mu šlo in mu ni šlo. Namesto tega je vsak trenutek poklical nekega predikanta na Rustad, da sta opravila uro pobožnosti, in zaradi tega je upal, da na sodni dan ne bo pozabljen od Boga. Predikant pa mu je rekel, da se politika levice ne krije z božjo besedo, in to je bilo odločilno za kmeta in njegovo ženo.

Nekaj časa pa je divjal tako strasten boj med strankami, da so si sosedje ob vsakem srečanju skočili v las in da so se rodni bratje za vse življenje obsovali. Temu se ni bilo lahko ogniti. In ko je prišel cerkovnik nekega dne in hotel starca kot poslanca vnesti v listo, se mu ta seveda ni mogel ustavljati. Sicer so levičarji tisto leto pogoreli, vendar pa je starec prišel v okrajni svet, v katerem je imel cerkovnik glavno besedo.

Bila je težka preizkušnja za desničarje, da je kmet z Rustada izdal stranko in božjo besedo.

Tedaj se je začela za starca nova doba. Poslej je imel le še eno željo, da bi res postal poslanec. Sanjal je, kako sedi s kraljem pri isti mizi. Že je videl dan, ko bodo časniki prinesli njegovo sliko, tedaj bo morala njegova žena shraniti ruto in si kupiti klobuk. To vse se bo zgodilo pri prihodnjih volitvah. Dotlej pa bo sedel v okrajnem svetu in je že okusil, kakšen nepopisen užitek nudi odločanje nad drugimi ljudmi. Toda s cerkovnikom se ni mogel za stalno ujemati, zakaj starec se je še vedno trdovratno oklepal varčnosti in božje besede. Cerkovnik je hotel sprejeti v ljudsko knjižnico knjige Björnsona in drugih svobodoumnikov. Starec se je temu uprl. Spomnil se je svojih konjskih kupčij in sodnega dne. Cerkovnik je hotel graditi nove ceste, starcu so se zdele stare še dovolj dobre. Toda cerkovnik je vedno uveljavil svojo voljo, ker je imel bolj namazan jezik. In starec je sedel kakor na trnju, se igral s svojo brado in sumljivo pogledoval prijatelja. Čutil je, da ga pri občinski upravi ne upoštevajo tako kakor njega. Vedno le — cerkovnik sem, cerkovnik tja. Ta potep ga bo nazadnje še v stran pometel in sam zlézel v zbornico. Njegove obljube so imele edini smoter, da ga je pridobil za stvar. Ali je to res mogoče?

Tu sedi ta možiček, cerkovnik, s svojim gibkim jezikom in jih ima vse v rokah, četudi plačuje le nekaj šilingov davka. In tu sedi kmet z Rustada v lastni osebi, on, ki mora vsako leto odšteti lepe bankovce državi in občini, a ga nihče noče poslušati. Ali je to prav?

Dušil ga je, dušil srd, ki mu je vstajal iz duše, a ga je vedno iznova potlačil vase. Ali naj začne sovraštvo s cerkovnikom? Nikakor ne. In samo da bi mu dokazal, kako dobra prijatelja sta si bila, se je odločil in mu pomagal do hiše in do posestva. Dal mu je kos sveta, ki se je držal kmetije na Rustadu, le da je ležal na drugem pobočju.

Kdo je bil tega bolj vesel ko cerkovnik! To nazadnje ni nobena malenkost, da se je mogel s svojo ženo in otroki riaseliti pod lastno streho in je imel poleg tega še dosti zemlje, da je lahko redil konja in kravo.

Starec je od časa do časa splezal na grič in se od ondod oziral v nižavo. Žvečil je tobak, mežikal z očmi in mu je bilo dobro pri srcu. Ali ni to čudovito? Ta goni svoj jezik in dovoljuje izdatek za izdatkom iz tujih žepov. In drugi marsikaj poseduje, tako da lahko ljudem pomaga s tem, kar si je prihranil. Tu sedi torej cerkovnik kakor kak berač, kateremu je kmet z Rustada v svoji dobrodušnosti dal krožnik juhe. Ali ga bodo ljudje še vedno več cenili kakor njega? To bo spoznal pri prihodnji seji okrajnega sveta.

In kdo ve, ali se je cerkovnik res tako sijajno počutil v novem domu. Zavest, da starcu toliko dolguje, ni bila prav lahka. Bilo mu je, kakor da se morajo on in njegovi starcu pri vsakem srečanju prikloniti in se zahvaliti. Če bi le ne bilo tako blizu kmetije na Rustadu. Skoraj bi si bil želel, da bi mogel hišo in njivo vzeti s seboj in se preseliti v drugo faro. Ali... ali, starec bi... no, da, vsi bomo morali nekoč odpotovati. Ta misel mu sicer ni povsem ugajala, toda kljub temu je bedel nekatero noč in si slikal nekaj takega.

Ko so se vnovič križala mnenja pri okrajnem svetu, si je mislil starec: »Če ima zdaj le iskro sramu v sebi, mora popustiti.« Cerkovnik pa je mislil: »Ali se ti moram mar tu izkazati hvaležnega?«

Cerkovnik je kakor zmeraj tudi tedaj uveljavil svojo voljo. In ko se je starec zvečer vračal domov, se mu je napel greben. »To imaš za zahvalo, ker si mu postavil streho nad glavo.« Njegova žena se je srdila in ga podpihovala. »Saj boš moral cerkovniku kmalu še čevlje čistiti«, je rekla.

In cerkovnik se končno tudi ni imel za preveč počaščenega, ko so mu ljudje povedali, da ga zdaj kmet z Rustada imenuje malopridneža.

Ljudje so si pri tem dvoboju meli roke. In vsakdo je bil radoveden, kako se bo stvar končala.

Pri prihodnjih volitvah v zbornico o starcu sploh ni bilo govora. Cerkovnik pa se je prirnil v ospredje in je postal namestnik. Starca je dušilo in dušilo. Pri občinskih volitvah sploh ni bil več izvoljen, in bilo je lahko uganiti, kdo tiči za tem. Bržkone je bil tudi tam na poti.

Bilo je prvič, da je Hans z Rustada kakor zasramovan hodil okrog. Kakor da so ga natepli pred vso občino. In je cerkovnik vihtel bič. Starec je postopal okoli, žvečil tobak, si s prsti česal brado, opazoval svoja poslopja, njive, griče, fjord, modre, s snegom pokrite gore na zapadu. Vse mu je klicalo: »Tepen si bil, stari dečko. In zdaj se ti reži ves svet!«

Izstopil je iz cerkovnikove stranke, se vrnil k desničarjem in s tem vzbudil pozornost. V časnikih so izšli nepodpisani članki proti njemu in ga sramotili. Zopet cerkovnik, si je mislil starec. Desničarji pa so se zopet opomogli in so ga izvolili v okrajni svet. V njem je imel cerkovnik še vedno prvo besedo, tedaj se je začel med njima pravi boj. Vsak izmed njiju je bil vodja svoje stranke. Vršila so se volilna zborovanja, na katerih so se spoprijemali ma-

lone s pestmi. In cerkovnik je imel tak jezik, da je starca vedno iznova ugnal v kozji rog. Toda cerkovnik ni imel hipotek na posestvih občanov. In ni imel denarja, ne gozdov in niti prenapolnjenih skednjev. Nič bi ne pomagalo, če bi se kdo k njemu zatekel v sili in potrebi. Marsikateri siromak je glasoval za kmeta z Rustada, ker je potreboval njegove pomoči. Svoboda in napredek sta lahko pri volitvah čisto na mestu, toda poln lonec mleka in jamstvo pri banki sta tudi nekaj lepega. Biti razumen je dobro, toda biti mogočen je najmanj tako dobro.

Sčasoma je občutil cerkovnik kot kazen, da je moral hoditi na Rustad in tam poučevati. Temu se ni mogel ogniti, a zdaj ga niso nikoli več povabili h kosilu. Nekdanja prijatelja sta se drug drugega ogibala v loku, da se nista srečala drugače, razen na političnih zborovanjih. Prišel je dan, ko je cerkovnik uredil šolsko sobo v svoji hiši in njegovi prijatelji niso prej popustili, da je okrajni svet preložil šolo z Rustada k njegovemu nasprotniku.

Zopetna zmaga levice.

In to je starec iznova občutil kot veliko sramoto — da, bilo mu je, kakor da so ga našeškali pred vso občino. In kakor vedno, je bil zopet cerkovnik, ki je vihtel bič. Vedno, vedno ta cerkovnik!

Bedel je vso noč in mislil na vse, kaj je temu malopridnežu storil dobrega tedaj, ko sta si bila še prijatelja. Spomnil se je na več ton krompirja, za katerega nikoli ni prejel plačila. In na več vozov drv — takrat — in pozneje — in še pozneje. In na vse maslo in vse mleko in slanino — takrat — in pozneje — in zopet pozneje. Vsega se sploh ni bilo mogoče spomniti. Ležal je in računal, koliko bi to zneslo. Toda zdaj je vendar prejel plačilo. In poleg tega še kos zemlje in les za hišo, vse to je prejel cerkovnik skoraj zastonj. In sedaj mu je malopridnež pokazal osle: na — ali sem te pošteno nabrisal. Ti si sicer zviti lisjak in prekupec, — toda z mano se vendar ne moreš meriti. To pot si presneto pogorel. Kakor takrat, ko sem te slepil, da prideš v zbornico. Ti! V zbornico — he, he!

Ko je tako ležal in mislil, je vse divjalo in kuhalo v njem. Srdito je žvečil tobak. Ali naj mar to trpi? In neko noč je planil kvišku v postelji in se pogladil po glavi. Prišla mu je rešitev.

Ko se je zemljišče, ki je bilo zdaj cerkovnikovo, še držalo Rustada, je od njega čez pobočje in navzdol do kmetije vodil kolovoz. Po njem so vozili žetev z one strani domov. Zdaj je služil cerkovniku, da je mogel do deželne ceste, in kar je bilo najbolj nerodno, se je moral vsakokrat peljati prav po sredi rustadskega dvorišča.

Neki večer pa, ko se je vračal iz mesta in je dosegel grič, se je konj iznenada zdrznil. Bil je starec, ki se je bil dvignil pred njim.

»O, ti si«, je rekel cerkovnik in se je poizkusil nasmehniti. »Kam tako pozno?«

Kmet z Rustada pa se je postavil na sredo poti in dvignil pest. »Obrni!« je rekel trdo.

Bilo je vse tiho. Strmela sta drug v drugega. »Kaj?« je slednjič vprašal cerkovnik.

»Obrni! Pot je moja. Nimaš pravice, da bi se vozil tod. Obrni!«

»Ali se šališ?«

»Ti bom že pokazal.« In je zgrabil konja za uzdo in ga začel obračati.

»Kaj pa to pomeni? Ali si čisto ponorel, sosed?« Cerkovnik je vlekel za vajeti in hotel konja navrniti na pravo pot, starec pa je bil žival že obrnil in jo je vlekel v nasprotno smer. Tedaj je cerkovnik začel razsajati, da, star-

ca bi bil najrajši oplazil z bičem. Toda preden se je prav zavedel, je bil voz z obema že na deželni cesti.

«Tako», je rekel starec. «Pelji se okoli! Nočem, da se voziš čez dvorišče, poleg tega pa je pot moja. Pelji se okoli!»

Okoli? To je pomenilo pol ure ovinka okoli hriba in zopet nazaj. Bedarija!

Toda cerkovnik je bil šibek in pred njim je stal starec, močan kakor medved, in priganjal konja. «Pelji se okoli!» mu je rekel. In za tisti večer mu ni preostajalo drugega.

Poslej se nihče ni smel voziti po bližnjici do cerkovnika. Starec z Rustada je sedel ob oknu in stražil, nenadoma planil iz hiše in zaklical: «Obrni!» Mnogi so to sprejeli za šalo, nekateri pa so glasno zmerjali. Toda vsi so morali nazaj. Raznesel se je glas, da se je kmetu z Rustada malce zmešalo. Prišli so šolarji, tudi te je nagnal na cesto. Starec je nekoč mislil na to, da bi starejšo deklico, ki ji je bilo kakih štirinajst let, morda vzel za dedično; zdaj je prišla s svojo rjavo kito in s svojim rdečim obrazkom. In oči so prosile: «Mene vendar ne boš napodil?» Starcu je bilo težko pri srcu, toda če je hotel zmagati, je moral vztrajati in ne delati izjem. Mala se je morala okreniti. Potem pa je blodil okrog in si pulil redke lase, ki so mu bile še ostale nad ušesi. Da ga je morala ta prekleta učiteljska lakota spraviti v tak položaj!

Tudi cerkovnik je še enkrat poizkusil čez grič, a se je moral obrniti. Nato je pripeljal s seboj dva krepka fanta in si je izsilil pot, drugi pa so starcu pomagali štirje hlapci, in takrat bi si bili kmalu hudo skočili v lase. To je moralo privedi do tožbe. Saj je bila vendar še pravica in postava v deželi.

«Kaj ljudem lahko zabraniš uporabo te stare poti?» je ta in oni vprašal kmeta z Rustada. «Da,» je odgovoril, «pot je moja. Ko sem kupil kmetijo, sem kupil tudi pot.»

In tedaj se je prav začelo. Oba voditelja sta zavedla tudi stranki v ta prepir. Dolinski levičarji so pozabili na lepe besede svobode in napredka, zdaj je šlo predysem za radikalno politiko, cerkovniku izvojevati pravico, da se sme voziti čez polja na Rustadu do svoje hiše. In desničarska stranka je pozabila tako na varčevanje kakor na besedo božjo, se razburjena vozarila zdaj sem, zdaj tja in prej ko slej trmasto trdila, da cerkovnik nima pravice, da bi se vozil čez Rustad. Po vsej občini so ljudje govorili samo še o tem. In slednjič žive v mestu tudi odvetniki, ki se ukvarjajo s politiko. Cerkovnik je najel enega, ki je bil pristaš leve, nasprotna stranka desničarja, in nekega dne sta prišla pravnik z zapisniki, preiskovala na licu mesta, zaslišala priče, si zapisovala in hotela stvari do dna. Pri prvi razpravi je zahteval odvetnik leve preložitve, da bi lahko poklical še druge priče, pri naslednji razpravi je isto predlagal odvetnik desne. Oba voditelja sta prišla vsak z vso družino, in cerkovnikova žena in otroci so pričevali, da jih je starec s silo napadel, kadar so v čisti nevednosti šli po tisti poti. Gospodinja z Rustada in hlapci in gostači so tudi imeli besedo in so pričevali, da so videli cerkovnika tako na poti, kakor tudi nekaj korakov proč na travniku. Prebivalci Rustada so se sovražili s cerkovnikovimi, in če so se srečali, so se pitali z gdimi psovki.

Tako so tekla leta. In odvetniki, ki so vodili tožbo, so bili v eni stvari istega mnenja, — da se je treba temeljito pripraviti za konec. Zato so bile razprave zopet in zopet preložene, da so lahko zaslišali nove priče.

Toda to je bila draga šala. Starec na Rustadu je prisegel, da ne odneha do zadnje srajce. Cerkovniku pa

tega sploh ni bilo treba priseči, zakaj on kmalu ni imel nič več ko srajco na sebi.

Toda njegov odvetnik je imel prijatelje pri vladi, ki je bila tisti čas levičarska, in nekega dne je dobil cerkovnik pravico svobodnega toženja na državne stroške. Starec je dejal: «Zdaj lahko vidite, ljudje, v kakšen namen plačujemo davke. Le glasujte za levico — he, he!» In cerkovnik je rekel svojim prijateljem: «Zdaj lahko vidite: levica hoče, naj si tudi siromak pribojuje pravico. Toda morda boste vendar rajši glasovali za desnico, ki daje prav samo bogatim?»

Tako bi bila lahko pretekla leta in pravde bi sploh ne bilo treba zaključiti, kajti zdaj je plačevala stroške desnica in država.

Toda sovraštvo je razjedalo. Cerkovnik in tudi starec sta postala siva in blede, pogosto nista mogla spati. Vedno iznova so prihajali njuni somišljeniki in govorili: «Nasprotniki že zopet raznašajo lepe reči o tebi.» Ali to ni imelo več tistega učinka kakor prej. Oba je čudovito grabilo, da bi bila prišepetovalce vrgla čez prag. Bila sta naveličana svojega lastnega srda, izčrpana od lastnih psov. Nista mogla dalje prenašati. Prišli so trenutki, v katerih je ta ali oni tiho blodil okrog in drugega naravnost iskal.

Zakaj odkrito povedano, oba sta imela občutek, da še vedno gresta vkup in da bi bilo najbolje, ako se pobotata. Tedaj, ko sta si bila še prijatelja, se cerkovnik samemu sebi ni zdel niti za polovico tako ubog, da, zdelo se mu je skoraj, kakor da je solastnik kmetije na Rustadu. Starec je bil takrat nekoliko bolj izveden v knjigah in v politiki, da je le imel cerkovnika v svoji bližini.

Zdaj sta se zdela oba tako strahovito osirotela.

Toda nista se smela prehudo vdati občutkom, da tako pogrešata drug drugega. Morala sta ga skrivati, še najbolje, — popolnoma zatreti. Popustiti? Izgubiti? Za nič na svetu.

In kljub temu — zgodilo se je, da sta govorila drug z drugim in si rekla nekaj norčavih besed. In nato sta se oba čudila, kako da sta se potem počutila toliko mlajša.

Cerkovnik je imel čoln, v katerem je veslal čez fjord na občinske seje. Toda starec ni imel čolna, ampak se je navadno vozil po cesti ob zalivu. Ko sta bila nekega dne namenjena domov, se je zgodilo, da je rekel cerkovnik: «Ali si danes brez konja, Hans?» — «Da.» — «To boš pa imel dolgo pot.» — «Da, seveda.» — «Lahko sedeš v moj čoln», je povabil starca. Starec je rekel, da to rad sprejme, in je sedel na klopico.

Cerkovnik je zgrabil za vesli. V čolnu je bil tudi neki njegov pristaš. Bila je temna, jesenska noč, na nebu so visele zvezde. Od kmetij, ki so ležale ob fjordu, so se svetile luči. Ko so bili nekako na sredi poti, je cerkovnik potegnil vesli v čoln, se dvignil in se okrenil k starcu: «Nazaj!» Somišljenik se je režal.

«Nazaj?» Kmet z Rustada je zijal.

«Da — nazaj! Obrni! Čoln je moj.»

Nekaj trenutkov je bilo vse tiho. Cerkovnik se še vedno ni ganil.

«Kaj si ponorel, sosed? Tu naj se vrnem?»

«Da — čoln je moj. Nazaj!»

«Dobro, potem me spravi do brega.»

«Ne, midva greva domov. Toda ti nimaš nobene pravice do mojega čolna. Nazaj!»

Starca je izpreletel srh po hrbtu. Na vodi se nikoli ni počutil prav domačega, in tu je imel dva pred seboj.

Počesal si je s prsti brado in se porogljivo zasmejal: «Dobro, ako me hočeš umoriti, zaradi mene to lahko storiš. Toda mogoče le pridemo do brega.»

«Nazaj, Hans!»

«Molči, osel! Ako v tem trenutku ne začneš veslati...»

Tedaj se je dvignil tudi somišljenik. Bila sta dva proti enemu. Toda bila sta samo dva. Starec je bil nekoč v svoji mladosti pretepel pet ali šest fantov.

«Če umakneš pravdo in mi ne boš kratil pravice do poti, lahko prideš na suho», je dejal cerkovnik.

Tedaj pa se je dvignil kmet z Rustada in zapretil s pestjo. «Nikoli na vse večne čase. In zdaj zgrabi za vesli in veslaj, sicer te vržem v vodo!»

Prestopil se je za korak. V njem se je prebudil stari pretepač. Cerkovnik bi bil hotel biti tako mogočen in širok kakor on. In preden se je prav zavedel, se je že sesedel na klop in iznova začel veslati.

Ko so stali na bregu, je rekel starec: «Hvala za prevoz. In če bo kdo moral to pošteno plačati, to gotovo ne bom jaz. To pot ti bo država težko da priskočila na pomoč.»

Ko se je vračal domov, je razmišljal, čemu prav za prav je bil tako krotak. Ubogi cerkovnik! Temu bi ne storilo slabo, če bi enkrat občutil, kaj se pravi biti velik in močan. «Komaj sem dvignil pest, četudi sem starec, že se je stulil v kopico. Ubogi zlodej!»

V naslednjih dneh je cerkovniku padlo srce v hlače. Kakšno si je nakuhal — tam zunaj na morju? Ko je imel starca v svoji oblasti, se je že nagibal k temu, da bi pretrgal sovraštvo in prosil za spravo. Da bi zatrl ta nagib, je napravil nekaj nasprotnega, — in nato je prišlo, kar je pač prišlo.

Zdaj je lahko vsak trenutek pričakoval rihtarja. Kdo ve, morda je naznanjen in bo kaznovan — nameravan umor, ki ga kaznujejo z ječo.

In to se je moralo zgoditi njemu, ki ga je ta boj že tako izmučil, da si je želel samo še miru! Ponoči je bedel in gledal strahove. Poizkusil je moliti in peti odlomke iz cerkvene pesmarice. V bistvu je bil pobožnjak, ki je hotel samo dobro.

Medtem je preteklo nekaj tednov, in rihtarja ni bilo. Ali ga starec ni naznanil in mu je vse skupaj le neumnost? Ali je mož velikodušnejši od njega?

In ko je jeseni kmet z Rustada oral, je zagledal cerkovnika, ki se je prikazal na robu gozda z nekim tovarišem — kaj ni to Pavle Omsted, njegov rodni brat? Prišla sta naravnost k njemu.

Ko sta dospela, sta mu voščila dober dan in srečo pri delu. Nato so začeli pogovor o vremenu in letini. Došleca sta sedla na drevo. Kmet se je čudil, zakaj je prišel njegov brat.

Slednjič je cerkovnik spraval iz sebe: «Slišiš, Hans, — kaj meniš, ako bi končala pravdo?» In tedaj mu je pokazal obraz, ki je bil bled od neprespanosti, in ga je poizkusil gledati nekam šegavo, kakor v dneh prijateljstva.

«Hm.» je odgovoril starec, «če že hočeva o tem govoriti, naju morajo tisti, ki nič nimajo pri tej stvari, pustiti sama. O takih rečeh se je najlažje pomeniti na štiri oči.»

Ostala dva sta bila začudena. Ali se njegovega lastnega brata to res nič ne tiče?

«Ali naj grem?» je vprašal brat in se dvignil.

«Lahko pogledaš k moji ženi», je rekel starec.

Pavle Omsted je počasi korakal navzdol čez njive.

Cerkovnik je obsedel in tedaj se je ves zrušil vase:

«Stori z menoj, kar hočeš, Hans, toda jaz tega ne prenesem več. Moram se pač odpovedati pravici do poti. Naj bo tvoja pravica.» In si je zagrebel obraz v dlani.

Starec je stal nekaj trenutkov, ga opazoval in neprestano žvečil tobak. Cerkovnik je nosil le še venec las, toda tudi ti so bili že čisto beli.

Starec je izpljunil. Ozrl se je okoli sebe, kakor da išče pomoči. Da bi vsaj mogel koga preteptati. Toda njegov nasprotnik mu je vendar ležal ob nogah kakor cunj. Njemu enakovreden? Sveti Bog v nebesih!

Odhrkal se je. «Pot?» je rekel, kakor da se razgleduje, kakšno vreme kaže za naslednji dan. «To je vendar jasno, da se smeš voziti po nji. Pot! Tam leži in ne zahteva niti hrane niti plačila. Pot? Seveda lahko hodiš po nji.»

Cerkovnik se je okrenil do njega in mu prožil suhljato roko. Starec mu je iztegnil svojo, še vso rjavo od zemlje. Tedaj pa se je kmet z Rustada ves zrušil vase.

«Pisati boš moral odvetnikom in jim reči, da naj sežgejo vse tiste papirje, ki so jih zaradi tega počekali,» je dejal, «zakaj ti znaš pisati.» Nato sta poizkusila oba, da bi si pomežiknila.

«Da. In jim še porečem, da sva midva izrekla sodbo, zakaj oni bi pravde nikoli ne bili zaključili,» je pristavil cerkovnik.

Gospodinja na Rustadu ni bila malo začudena, ko se je mož sredi najhujšega dela vrnil s konji domov. In res, tudi cerkovnik je bil z njim. In starec ji je zaklical, naj takoj pristavi za kavo.

Toda preden so se zvečer ločili, so se zmenili, da bodo odvetnikom eno zagodli. In sicer naj jim cerkovnik kar nič ne piše.

Zakaj ti frakarji so se bili odločili še za en ogled na licu mesta zaradi tiste nesrečne poti. In nekega dne sta res prišla oba, odvetnik levica in odvetnik desnice, vsak na svojem vozu in sta prinesla spise s seboj. Toda ko sta hotela zaviti na Rustadu na dvorišče, sta ju cerkovnik in starec že pričakovala in se jima nihče izmed njiju ni odkril kakor po navadi, zato pa jima je kmet zapretil s pestjo in zaklical: «Obrnita!»

Prvi konj je obstal. V tistem vozu je sedel odvetnik levica s svetlimi brki in naočnikom. «Dober dan, gospod cerkovnik!» je zaklical svojemu klientu. V drugem vozu je sedel odvetnik desnice s polno brado in naočniki. Tudi ta je pozdravil svojega klienta in poizkusil biti vljuden.

Toda stari je ponovil: «Obrnita!»

«Kaj?» Odvetnika sta zijala.

«Pojdita k vragu! Sva že midva razsodila, ker bi vi sicer vse življenje tega ne končali. Obrnita!»

To je bilo razburjenje. Odvetnika sta skoraj po vsej sili hotela priti na dvorišče. Slednjič pa je starec zgrabil prvega konja za uzdo in ga obrnil, naj je odvetnik še tako kričal in klel. Nato je zgrabil naslednjega konja in storil z njim isto.

«Poberita se!» je zaklical in potresel pest.

No, slednjič sta se kar morala odpeljati. Toda grožnje so še plavale po zraku, ko ju že nikjer več ni bilo.

Starec in cerkovnik sta se režala in gledala za frakarjema, ki sta se vsa leta tako marljivo prerekala in pisarila, a sta zdaj odhajala s podvitim repom — in se morda med seboj poravnala.

«Bojim se, da bo to draga burka», je menil cerkovnik. «Boš videl, da nama bosta poslala masten račun.»

«Pa naj ga», je rekel starec. «Tebi bodo tako plačali pravdne stroške. In jaz tudi še nisem zapravil zadnje srajce.»

Prevedel France Bevk.

Zadnje rože

Franciscus Columba

Bibliofilska novela. Poslovenil Dr. Joža Glonar.

Konec.

Bilo je meseca februarja leta 1466. Pomlad, ki se v teh lepih krajih pokaže navadno zelo zgodaj, je začela Polijo obsipati z vsemi svojimi čari. Hotela se je vrniti v Treviso, njena sestrična Leonora pa se je trudila, kako bi ji bivanje v Benetkah z raznimi slovesnimi prireditvami olepšala in ji tako slovo naredila čim bolj težko. Določili so dan, ko so se hoteli z gondolami voziti po Canalu grande in onem širokem in globokem rokavu morja, ki loči to kraljevsko mesto od njegovega osamljenega Lida. Leonora Pisani ni pozabila Francesca; vabilo, ki ga je dobil na to zabavo, je bilo polno tako ljubeznivih in ganljivih očitkov zaradi njegove tako dolge odsotnosti, da nikakor ni mogel odreči. Kakor smo že rekli, se je Polija takrat že pripravljala na odhod; mogoče jo je Francesco kljub znani hladnosti, s katero ga je sicer sprejemala, hotel še enkrat videti. Čim dalje je razmišljal o nenavadni spremembi, ki se je tako nenadoma pokazala v njunem medsebojnem razmerju, tem bolj je bil končno prepričan, da mora ta čudna sprememba imeti drug povod, ne pa sovraštvo. Zato se je postavil pred palačo Pisani na stopnice, odkoder naj bi se vsi skupaj z gondolami odpeljali. Maskirane in vse v enake domine oblečene dame so na dani znak vse naenkrat prišle iz veže in vsaka si je po takratni šegi z ono spodobno zaupnostjo, ki jo dovoljuje maska, izbrala onega spremljevalca, ki ga je za vožnjo želela. Pri tej ljubki šegi niso bile možne nobene nespodobnosti. Kajti nikdar niso dame bolj pazile na svoj sloves ko takrat, kadar so ga morale same čuvati. Torej je Francesco negibno in s povešeno glavo čakal, da se ga bo katera blagovolila spomniti, ko se je nežna roka rahlo dotaknila njegove rame. Sprejel je neznanko s skromno in spoštljivo uslužnostjo ter jo povedel k pripravljeni gondoli. In kmalu se je ljubka flotilja po taktu vesel zibala na mirni, jasni gladini Canala.

Dama, ki je sedla na levo stran Francesca, je precej časa molčala, kakor da se hoče zbrati in pomiriti svojo nepričakovino razburjenost, preden bo kaj rekla. Potem pa si je odvezala masko, jo vrgla preko rame in Francesco pogledala v oči z ono resno in krotko varnostjo, ki jo plemenitim dušam daje samozavest: — bila je Polija. Francesco je s strahom občutil, kako ga je vsega pretreslo. Kaj takega namreč ni pričakoval. Potem pa je sklonil glavo in pokril svoje oči z roko, kakor bi se bal, da bo kaj oskrnil, če bo Polijo gledal tako od blizu.

— Maska je nepotrebna, — je rekla Polija — prav nobene vzroka nimam, da bi se poslužila običajja, ki mi jo dovoljuje. Prijateljstvo je ne potrebuje, vaša čustva pa so preveč čista, da bi morala zardevati. Ne čudite se, Francesco, — je nadaljevala, potem ko je nekoliko časa razmišljala — če z vami govorim o prijateljstvu po tolikerih dneh svoje zapestosti, ko bi lahko bili dvomili o njem. Moj spol je podvržen določenim pravilom spodobnosti, ki ne dovoljuje niti najpoštenejše naklonjenosti izdajati javnemu mnenju, nič pa ni bolj težko ko hliniti ravnodušnost, ki je srce ne čuti. Danes bom zapustila Benetke, in čeprav mi je določeno, da bom živela v vaši neposredni bližini, je vendar zelo verjetno, da se ne bova nikoli več videla. Med nama bodo samo še spomini, ne maram vas zapustiti tako, da bi ohranili o meni napačno sliko, meni sami pa bi ostal samo nemir in bolečina, ki bi motila mir mojega življenja. Zdi se mi, da sem vam dolžna to povedati. Od vaše odkritosrčnosti pa pričakujem, da me boste pomirili z onim zaupanjem, ki ga mogoče tudi vi meni dolgujete. Ne prestrašite se, Francesco! Vi sami boste morali presoditi, ali je moja želja spodobna.

Francesco je dvignil sklonjene oči. Pogumno je pogledal Polijo v oči in poslušal njene besede z živo pozornostjo.

— Knežna! — je zaklical — Bog mi je priča, da moje srce ne hrani nobene skrivnosti, ki bi ne bila prav tako tudi vaša.

— Vaše srce nekaj skriva, — je nadaljevala Polija — skrivnost, ki vašim prijateljem dela skrbi, in ki bi jo marsikateri,

katerim ste ljub in drag, po pravici morali vedeti. Vse imate, kar vam obeta sijajno bodočnost, mladost, duševne darove in znanje, celo že slavo, pa se vendar vdajate neki skriti žalosti in se grizete z neznanimi tegobami. Vi zanemarjate dela, ki so ustvarila vašo slavo. Vi bežite pred svetom, ki vas išče, da bi svoje dneve, ki naj bi jih vaši bogati darovi krasili, preživljali v skoro nedostopni samoti, in ste baje celo namenjeni popolnoma zapustiti človeško družbo in se umakniti v samostan. Ali je res, kar sem rekla?

Zdlo se je, da Francesca pretresajo tisočeri občutki. Potrebnoval je precej časa, da se je nekako zbral.

— Da, knežna, — je odgovoril — res je, marveč bilo je še danes zjutraj res. Neki dogodek je spremenil tok mojih misli, ne pa tudi mojega sklepa. Moja obljuba je nepreklicna: stopil bom v samostan, toda stopil potolažen in veselega duha. Kajti moje življenje je dopolnjeno in nobenega srečnejšega si ne morem misliti na svetu, ki bi me moglo še mikati. Ubogega in nizkega rodu sem, pa sem šele ob neskončnem hrepenenju svojega srca spoznal svojo nesrečo. To hrepenenje je utešeno z najslajšim upanjem: Vi se me boste spominjali!

Polija ga je nežno pogledala.

— Ljubo bi mi bilo, — je rekla — če bi vaše besede ne bile samo igranka fantazije ali pa samo znamenje one laskave vlnudnosti in naklonjenosti, ki se daje zaradi prijateljstva. Meni se zdi, da so take umetne besede hladnih duš med nama nepotrebne. Torej se mi zdi, da začenjam umevati vzroke vaše odločitve, ki ste mi jih pravkar zaupali, vendar — je smehljaje se pripomnila — jih popolnoma še ne razumem.

— Kmalu jih boste boljše razumeli, — je Francesco pogumno odvrnil — ker vam bom vse priznal. Toda odpustite mojim besedam zmedo in nejasnost, kajti med vsemi dogodki, ki so me v življenju zadeli, je današnji najneverjetnejši.

— Posebne razmere mojega pokolenja, da sem sirota, zapuščen, skoro brez prijatelja, da me je zadela zguba plemenitega imena in velikega premoženja, vse to bi brez dvoma dovolj razložilo mojo čudno pobitost. Žalostno je, če si mora človek priznati nesrečo, ki ga zasleduje vse dni življenja, že od mladih nog. Nikakor pa nisem žaloval za sijajem in bogastvom, ki sta me za vedno zapustila. Prav nasprotno: v svojem otroškem ponosu sem si včasih čestital, da sem si vse priznanje sam zaslužil, in sem upal, da bom kedaj družino, ki bi me zavrnila, s slavo svojega imena lahko prisilil k občudovanju. Tako domišljiva je neizkušenost in nečimernost! Pa je prišel dan, ki je vse to porušil, ki me je opomnil moje nesreče in ničevosti!

— Ah! je nadaljeval Francesco — to je ona skrivnost, ki jo vaše predobrotljivo sočutje želi izvedeti: pamet mi je velevala, naj jo skrivam zaprto globoko v svojem srcu. Toda kako naj bi se drznil odkrivati one žalostne in globoke srčne občutke, nad katerimi je vaš značaj vse preveč vzvišen, da bi jim mogli nakloniti kaj več, ko čustvo usmiljenja. Knežna, jaz sem ljubil!...

Tukaj je Francesco nekoliko počakal, toda ko ga je Polija s pogledom pomirila, je nadaljeval:

— Ljubil sem, ne da bi o tem kaj razmišljal, ne da bi pazil na posledice svoje predrzne strasti, ne da bi se jih bal v bodočnosti, ker sem živel samo trenutku. Ljubil sem gospo, ki bi jo vsakemu postavil za zgled, v katerem je združena lepota z vsemi darovi duha in duše, in ki jo je nebo očitvno samo zato zaupalo zemlji, da se lahko spominjamo neizrek-ljive blaženosti paradiža, ki smo ga zapravili. Ljubil sem jo, ne da bi bil pomislil, da je najplemenitejša med plemenitimi, najbogatejša med bogatimi, jaz pa sem ubogi Francesco Colonna, neznani učenec Bellinijev, ki mu ves trud blagoslovljenega dela ne bo prinesel drugega ko jalovo slavo. Tako

strast človeka zmede, zaslepi in ubije. Ko sem se zopet zavedel, ko sem s preplašenimi očmi in porogljivim nasmehom obupa izmeril prepada, kateremu sem nevede prišel preblizu, je bilo za vrnitev prepazno: bil sem že zgubljen!

— Prva misel nesrečnikov je misel na smrt. To je namreč tako zelo preprosto in razumljivo, ker reši vsa vprašanja in zaceli vse rane. Taka smrt pa bi me prej za večno od nje ločila, namestu da bi mi dala dan, na katerega se ji bom v boljšem, onem svetu lahko približal. Ta nova misel je ustavila mojo roko, ki se je že pripravljala na sune. Spoznal sem svojo večjo bodočnost. Z bolečino v srcu sem se obsodil na življenje brez upanja, a tudi brez strahu, da bi doživel oni trenutek, ko se dve duši, prosti vseh tesnih spon, poiščeta, spoznata in za vedno združita. Svojo ljubljeno sem spremil v predmet dosmrtnega češčenja, v svojem srcu sem ji pripravil posvečen prostor, na katerem sem se ji sam iz dneva v dan žrtvoval. Ali vam smem priznati, knežna, da je ta moj sklep v mojo brezmejno otožnost kanil nekaj veselja? Vedel sem, da se je ta zveza začela z vdovstvom, da bi se končala z lastjo, in da je mogoče boljša od vsakdanjih zakonov, ki se končavajo z bednimi dnevi. Leta, ki jih še moram preživeti med ljudmi, so se mi zdela samo dolgi predvečer zaroke, ki jo bo smrt kronala z večno blaženostjo. Moral sem se zapreti pred svetom, da sem se lahko popolnoma posvetil slovesnemu, osrečujočemu občutku. To je vzrok, zakaj hočem živeti meniško življenje. Bog naj svojemu stvoru njegovo slabost odpusti! Zaobljuba, s katero se mu bom čez tri dni izročil, je prav ona, ki me bo zvezala neločljivo z njo, mojo ljubljeno, do katere bom šele v nebesih dobil pravico. Naj vam še enkrat rečem, da mi moja odpoved ni več težka, odkar lahko upam od plemenitega sočutja, da ne bom pozabljen.

— Čez tri dni! — je zaklicala Polija. — Verjemite mi, da sem imela premalo časa, da bi pravkar zaupano skrivnost lahko tako daleč premislila, da bi lahko izrekla kakšno mnenje ali celo tvegala kakšno sodbo; vendar pa se mi zdi, da ona gospa te odpovedi ni bila vredna, če o vsem tem prav tako malo ve, kakor sem do sedaj vedela jaz.

— Prav nič ne ve o tem, — je odgovoril Francesco — ker ne ve, da jo ljubim. Brez dvoma bi bila za moje srce neizmerena uteha, če bi vedel, da ji je moja ljubezen znana, da ne gleda na njo popolnoma malomarno, ampak vsaj z nekim sočutjem. Med vsemi bolečinami ljubezni je menda najgroznejša, če je ljubljeno bitje ne spozna; med vsemi čustvi je menda najbolj boleče, katerega se mora ljubezen bati, ona malomarnost, ki je namenjena za tujce. Toda čemu naj mučim pomirjeno in srečno srce? Ali bi moja strast zavrnila — in kaj bi imel potem od nje? — ali pa bi se ob njej vnela, in jaz bi potem dvojno trpel. Moj lastni obup je moje življenje, ker sem našel dovolj moči, da ga prenašam. Njen obup pa bi me ubil!

— Vi pretiravate, Francesco, — ga je Polija živahno zavrnila. — Kdo ve, ali tudi nje mogoče ne mučita isti obup in strah? Kdo ve, ali ne pričakuje mogoče željno trenutka, da bi vam to priznala? Kaj pravite, če bi to plemenito in bogato dekle, čigar sijaj vas slepi, čigar srce pa mogoče ne bije bolj mirno kakor vaše, kaj pravite, Francesco, če bi vam sama svobodno ponudila roko, če bi se, gnana od nepremagljive sile, vam sama izdala?

— Kaj bi rekel, Polija? — je Francesco hladno odgovoril — jaz bi jo zavrnil. Da bi jo smel ljubiti, bi moral biti nje vreden, in vedno sem se neumorno trudil, da bi svojo dušo tako popolnoma, da bi bila njeni enaka. S kakšnim obrazom pa bi mogel sestiti za bogato mizo jaz, ki nimam drugega ko nizko pokolenje in samo nesrečo? Tisočkrat mi je ljubša grozotna muka, ki me mori, ko pa sramotni sloves pustolovca, ki je po ljubezni prišel do bogastva!

— Nisem še končala, — ga je prekinila Polija — ti pomisleki so pretirani, toda jaz jih razumem in mislim prav tako. Svet je pač tak, da zahteva čudne žrtve. Položaj in bogastvo sta muhasta darova slučaja. Onstran morja je bogata in plemenita gospa, ki se je znala otresti praznih predsodkov svojega rodu. Če bi ta gospa prišla in rekla, da se odpove svojemu položaju, zavrže svoje bogastvo in da je pripravljena postati bolj preprosta in ubožna kakor ti in zaupati

tebi kot edinemu zavetniku svojega življenja svojo usodo, Francesco, kaj bi vi odgovorili na to?

— Padel bi ji k nogam — je rekel Francesco — in ji odgovoril: Angel nebeški! Ohranite svoj položaj in svoje ugodnosti, bodite in ostanite to, kar ste. Nesrečnik, ki bi se dal očarati od vašega plemenitega in božanskega srca, bi v njem ne zaslužil prostora. Samo z večno odpovedjo, ki jo zmore oni, ki upa, še bolj pa oni, ki ljubi, se lahko dvigne do vas. Nočem vam ugrabiti položaja, ki vam ga je Bog brez dvoma namenoma naklonil, in vas vreči v nejasnost vedno nemirnega življenja, vedno novih skrbi in mogoče kedaj večnega kesa. Moja sreča je popolna; najdrznejši up presega, ker ste mi dovolili vse, kar dovoljujejo predpisi vašega rodu. Vi me ljubite, bi še rekel, in me boste vedno ljubili, ker se niste ustrašili sklepa, da bi svoje življenje zvezali z mojim. Svoje življenje, ljubljena moja! Vzemem ga kot svetinjo, o kateri bom dajal račun pred svojim Gospodom, našim Sodnikom. Življenje je vendar kratko, celo za trpine. Tukaj na zemlji živimo samo za to, da se preskusijo naše duše. Če bo vaša duša v teh letih, ki so nama še odmerjena, ostala moji duši zvesto vdana, bo vsa večnost najina.

Polija je dolgo molčala. Potem pa je navdušeno zaklicala:

— Pred Bogom ni svetejše in neprelomljivejše zaobljube! Ljubezen, kakršna je vaša, pomiri želje in dolžnosti v zvezi srec, ki ostane ljudem prikrita. Vaša nebeška ljubljenska bi vam prav tako rekla kakor jaz, če bi vas razumela.

— Razumela me je, Polija! — je odgovoril Francesco in skril obraz v roke, ker so mu solze privrele v oči.

— Torej boste, — je nadaljevala Polija, kakor da njegovih zadnjih besed ni čula — čez tri dni v Benetkah stopili med menihe?

— V Trevisu — je odgovoril Francesco. — Nisem si mogel odreči sreče, da bi jo včasih še videl.

— V Trevisu, Francesco? Kjer ne poznate nikogar drugega kakor mene?

— Samo vas, — je odgovoril Francesco.

Tedaj sta se našli roki mlade knežne in mladega slikarja.

— Nisva opazila, — je smeje se pripomnila — da je gondola že pristala in da sva se že vrnila k palači Pisani. Toda na tem svetu si nimava kaj več povedati. Najino poslednje slovo ni brez radosti, če sva se prav razumela, in najino prvo srečanje bo še bolj radostno.

— Zbogom za vedno! — je rekel Francesco.

— Zbogom za večno! — je odgovorila Polija. Nato si je zopet nataknila masko in izstopila.

Že naslednji dan je bila Polija v Trevisu. Čez tri dni pa se je v samostanu dominikancev oglasil navčec, ki je naznanjal vstop novega brata meniha in njegovo večno smrt za ta svet. Polija je ta dan prebila v svoji kapeli.

Francesco se je brez težav vdal v svojo novo usodo. Včasih se mu je ves njegov pogovor s Polijo zdel kakor sanja, še bolj pogosto pa si je s pravim otroškim veseljem klical v spomin vse najneznatnejše podrobnosti in se je celo naravnost blagroval, da si je s svojo nesrečo priboril ljubezen, ki se ji ni treba bati kakih nezdod od usode ali starosti. Že v nekaj dneh se je navadil izpolnjevati čas z dolžnostmi meniha in s slikarskim delom. Slikal je one jasne in preproste freske, ki jih še dandanes občudujemo v samostanu dominikancev, zapisoval svoje domislice, najbolj pa se je pečal s svojo ljubeznijo. Za obširno in čudno delo, ki ga je nameraval spisati, je vzel kot okvir nekoliko nedoločeno obliko sna, ki se mu je zdela najprimernejša za na videz zmedene misli osamljenega sanjača. Znano je, da mu je Polija v enem onih redkih trenutkov, ko je z njo lahko izmenjal nekaj prijaznih besed, obljubila, da bo sprejela posvetilo te čudne knjige, in sam pravi, da mu je pri njej z nasveti pomagala. Kmalu je popolnoma opustil vsakdanjo govorico, v kateri je delo nameraval spisati, in se je oklenil one učenjaške pisave, v kateri ni imel ne prednika ne posnemovavca in ki je izhajala iz njegovega navdušenja za antiko. Leto je bilo preteklo v tem prijetnem delu in sanjarjenju in Francesco je svoje delo baš končaval, ko je v samostansko zidovje prišla najhujša novica, kar jih je moglo zadeti njegovo srce, Mladi Antonio Grimani,

poznejši admiral in dož beneške republike, že takrat najplemenitejši in najuglednejši med velikaši, je Polijo poprosil za njeno roko, in govorilo se je, da je bil uslišan.

Prišel je dan, ko bi Francesco moral izročiti svojo knjigo. Vkljub udarcu, ki ga je zadel, se je opogumil in se odpravil v palačo Polije. Na pragu njene sobe pa se je ustavil.

— Stopite bliže, brat, — je rekla Polija, ko ga je zagledala — in pokažite nam skrivno čudo vaše umetnosti, ono dragocenost, ki jo krščanska ponižnost svetu prikriva in ki naj bo zaupana samo nam. — Obenem je svojim gospem in ljudem dala znamenje, naj se umaknejo, da je Francesco sam ostal pri njej.

Njegova kolena so se tresla, mrzel pot mu je udaril na čelo, srce mu je razbijalo, njegove prsi so se širile, kakor da jih hoče raznesti.

Polija je od rokopisa dvignila oči k Francesco. Njegova bledica, krvavi žar njegovih suhih oči, tresoče se roke, vse to ji je razodevalo, kaj se godi z njenim prijateljem. Ponosno se je nasmehnila.

— Ali ste kaj čuli o moji poroki s knezom Grimanijem?

— Sem, gospa.

— In kaj ste si mislili o tej zvezi, Francesco?

— Da ni moža, ki bi bil vas vreden, da pa ima knez Antonio več pravic ko kdorkoli drug, in da se s tem očitno izpolnijo želje Benečanov in... vaše. Mnogo sreče za vse čase!

— Davi sem ga odklonila, — je odgovorila Polija. Francesco jo je pogledal, kakor bi hotel v njenih očeh brati, ali niso mogoče njegova usta izdala njegovih misli.

— Sami veste boljše ko kdorkoli drug, — je nadaljevala Polija — da je moja zvestoba nepreklicno zvezana drugje. Vaš dvom pa lahko opravičim, ker je vaša zvestoba za mene zanesljiva zaradi obljube, ki vas veže na samostan. Jaz sama pa vam nisem nikoli dala enakega jamstva. Čujte, Francesco! Jutri je obletnica. V zadnji zornici boste svojo obljubo še bolj potrdili s tem, da jo boste pred Bogom ponovili. Ali se je v tem letu vaše mnenje o bistvu in potrebi te žrtve kako spremenilo?

— Ne, ne, Polija, — je zaklical Francesco in ji padel k nogam.

— To je dovolj, — je rekla Polija. — Jaz sem se prav tako malo spremenila kakor vi. Jutri bom prišla k poslednji zornici in se bom s svojo dušo pridružila vaši obljubi, ki jo boste obnovili, da boste poslej vedeli, da je med Polijinim srcem in nestalnostjo samo kriva prisega in brezbožnost.

Francesco je skušal odgovoriti, toda komaj so njegova usta našla primerne besede, je bila Polija že izginila.

Mladi menih je skoro enako težko prenašal svojo srečo kakor svojo nesrečo. Čutil je, da že nima več dovolj moči, da bi bil srečen.

Ko so se za poslednjo zornico menihi zbrali v koru, je sedela Polija na svojem navadnem mestu, spredaj med plemstvom. Tedaj pa je vstala in pokleknila v sredi cerkve.

Francesco jo je opazil. Obnovil je svojo obljubo s krepkim glasom, šel po stopnicah nizdol in se pred oltarjem vrgel na obraz. Med povzdigovanjem se je popolnoma iztegnil in prekrižal roke nad glavo.

Ko je bila maša končana, je Polija odšla iz cerkve. Menihi so se drug za drugim z globokim poklonom poslovili od

oltarja, Francesco pa se ni ganil. Nihče se nad tem ni čudil, saj je večkrat tako obležal v molitvi.

Tudi ob večernicah se Francesco ni zganil. Pa je stopil mlajši brat iz zbora k njemu, se sklonil nad njim, ga prijel za roko, ki jo je rahlo dvignil, da bi Francesca spomnil na njegovo dolžnost. Toda hitro se je vzravnaval, se pokrižal, pogledal proti nebu in zbranim menihom rekel:

— Mrtev!

Ta dogodek, eden izmed onih, ki tako hitro izginejo iz spomina pokolenja, je bil že več ko 31 let star, ko se je nekega zimskega večera v Benetkah ustavila gondola pred hišo, v kateri je živel založnik Aldus Pius Manutius. Takoj nato so učenemu tiskarju javili, da je prišla knežna Hipolita Polija iz Trevisa. Aldus ji je pohitel nasproti, jo peljal v svojo sobo in ji ponudil sedež. Bil je ves prevzet od občudovanja in spoštovanja pred slovečo lepotico, ki ji pol stoletja bridkega življenja ni moglo vzeti nekdanjega sijaja.

— Učeni Aldus, — je rekla in položila na njegovo mizo mošnjo z 2000 zlatniki in dragocen rokopis — kakor boste še pri poznih zanamcih veljali kot najučenejši in najspretnější tiskar vseh časov, tako bodo pisca te knjige, ki jo zaupam vam, slavili kot največjega slikarja in največjega pesnika našega stoletja, ki hiti proti koncu. Kot edina lastnica tega zaklada, ki mi ga boste vrnil, čim ga bo vaša umetnost razmnožila, sem hotela, da bi ga bili deležni tudi oni, ki jim je nebo naklonilo milostni dar občutka za ženije. Sedaj veste, modri Aldus, kaj pričakujem od vas: mojstrovino, ki bo vredna vašega imena, ki ga bo ohranila za vse večne čase. Če bi to zlato ne zadoščalo, vam ga bom še poslala.

Nato je Polija vstala in se naslonila na svoje spremljevalke. Aldus jo je spremlil do gondole in ji na vse mogoče načine izkazoval svoje spoštovanje in uslužnost, pri tem pa ni spregovoril niti besede. Vedel je namreč, da je že nad 30 let živela popolnoma sama zase in se odpovedala družbi in pomenku z ljudmi.

Knjiga, o kateri je tukaj govor, ima naslov «Hypnerotomachia di Poliphilo, cioè pugna d'amore in sogno», to se pravi, «Boji ljubezni v snu», in ne «Boj spanja in ljubezni», kakor je prevedel Guingéné, ki je napisal slovstveno zgodovino Italije. S tem pa nikakor ne nameravamo trditi, da Guingéné ni znal italijanščine. Učenjaku pač njegovo raztresenost odpustimo.

*

— Tako! Sedaj pa to podpiši, če hočeš — je rekel Lovrič in vstal — jaz za tako drobnjav ne dam svojega imena, in, nebo mi je priča, takšne storije prepuščam knjigarjem samo zato, da dobim knjige.

— Naj bi vse zgodbe, ki jih boste še napisali, — je rekel Apostolo — vašo knjižnico obogatile z enakimi knjigami, kakor je tale. Zdaj je vaša, in celo dvakrat sem vam jo dolžan.

— Moja je! — je rekel Lovrič in je knjigo navdušeno vzel v roke... toda prav za prav je tvoja — je prešerno nadaljeval in jo je izročil meni — saj sem ti jo davi obljubil!

Tako stoji med mojimi knjigami Poliphilus, velikan med mojimi pritlikavci, sam brez enakorednega vrstnika. Kažem ga knjigoljubcem, ki radi priznajo, da je prelepa knjiga, in... nikakor ne drago kupljena.

JESENSKA HARMONIJA

Skozi meglo nad reko prodira jesensko sonce v dvojnem siju: med vejami drevja in na zrcalni gladini vode.

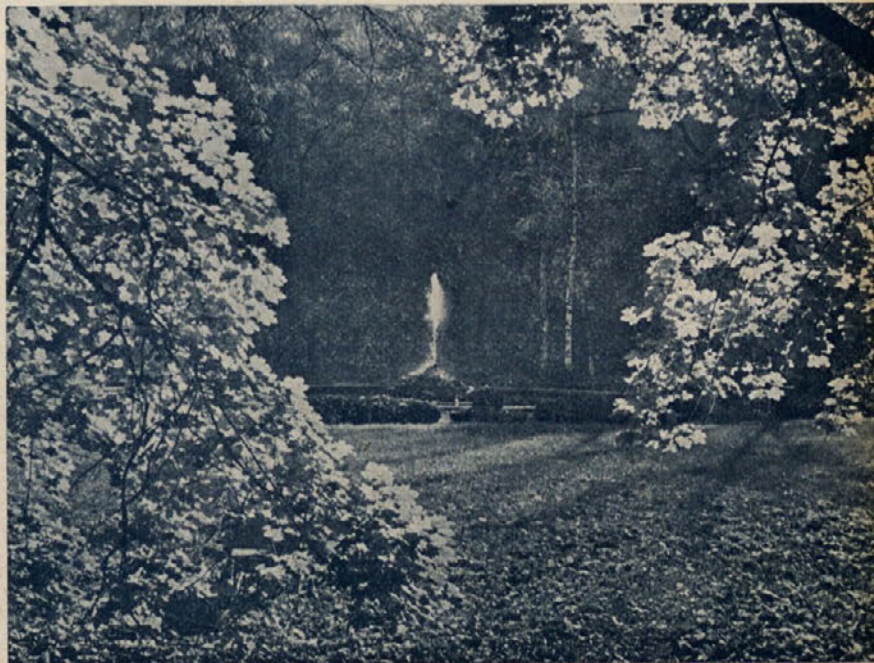
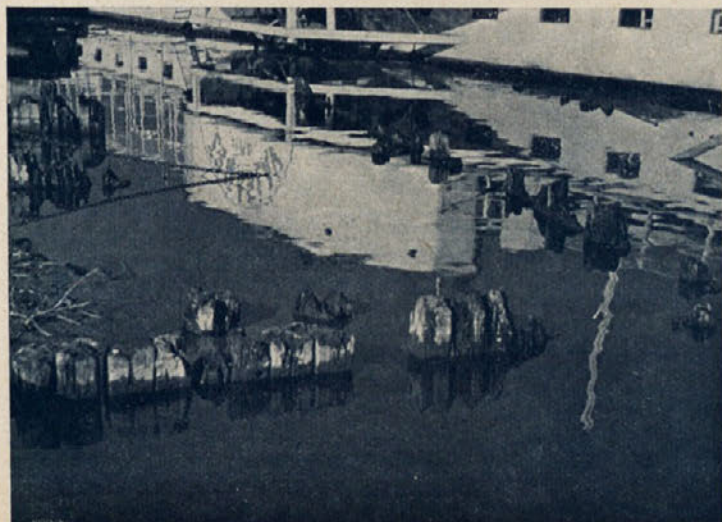
Klopca v parku, ki je to leto marsikaj doživela, utegne šele zdaj malo premišljati in si urediti vodni gladini.

Takle ribnik z orbami žalujkami, z racami in z meglo je pač najvernejši izraz veselega jesenskega nastrojenja.

Tudi parniki na Savi se zasidrajo za daljši počitek in ogledujejo svojo trepetajočo sliko na vodeni gladini.

Vodomet v parku je tudi zdaj nekakšen klicar življenja sredi narave, v kateri že vse zori in se pripravlja na zimski počitek.

BARKO MARI

Mári je imela osemnajst let in lica kakor iz rožastega baržuna, ko jo je dohitela nesreča. Nesreča pa se je imenovala Pišta in je bila lakaj, grofovski strežnik. Barko Mári je očaral blesk gumbov na njegovi livreji, svetlih gumbov z grofovsko krono. Pišti se ni bilo treba bog ve kako truditi, da ji je popolnoma zmešal glavo. Gumbi so imeli prav tak učinek kakor na ponočne metulje svetloba, ki privlačuje in sežge. Tako se je zgodilo tudi Mári.

Potem je bilo vse kakor po navadi. Dokler je bilo mogoče, je ostala v službi, potem se je na nasvet neke prijateljice, ki je bila že prehodila to bridko pot, javila v porodnišnici in tam nekega lepega majskega dne rodila otroka. Čez štiri dni so jo odpustili — oh, nekatere matere so že četrty dan spet »dovolj krepke«! — in z majčkenim svežnjem pa z ogromnim breemenom na srecu je šla domov v svojo vas.

Prav za prav se je šele sedaj pričela njena trnjeva pot. Njen oče, stari Barko, je pljunil za otrokom, in kadar mu je uboga Mári prišla na pot, jo je brenil. Stara mati je bila pač prijaznejša z njo, toda imela je sama še mnogo otrok v hiši in mali Toni je bil tudi njej na poti. Mári je garala doma za tri — ali tudi tako ni bilo nič bolje. Zato se je spet odpravila služiti. Samo hrepenenje po otroku jo je mučilo. Plačevala je zanj vsak mesec rejo, kakor bi bil pri tujih ljudeh in ne pri starih starših. Na moške ni mislila več.

Če so njene prijateljice v nedeljo popoldne šle plesat k »Veseli Katrici«, je Mári ostala doma, sedela v kuhinji, krpala svoje reči in gledala v mašni knjigi shranjeni kodrček malega Tonija...

Dečkovi milini se celo stari Barko ni mogel dolgo upirati: to pa tem manj, ker sta mu oba sinova padla v vojni in je jel Tonija smatrati kot nekakšno nadomestilo zanju.

Čas je potekal. Toni je izpolnil že štiri leta. Mári je delala zanj, hranila zanj in hrepenela po njem. Ali je bila to samo materinska ljubezen ali je ljubila v njem tudi prvo in poslednjo ljubezen svojega preprostega srca? Kdo bi to mogel reči. Vsako prosto uro je preživela v vasi pri svojem otroku. Čudno pa je bilo, da se otrok ni dosti zmenil zanj. Imenoval jo je Mári, niti mati ji ni rekel — oče in mati sta mu bila dedek in babica. Samo enkrat, ko je bil bolan, si jo je pozelel. Hotel je ponoči spati pri njej. Mári je pustila službo, da ga je lahko negovala. Štiri tedne je deček spal pri mami.

Ob tem času jo je iznova srečala sreča. Peter Kovác, vdovec, kurjač v tovarni, jo je pozelel za ženo. Imel je dobro službo, posedoval kos polja in hišico — mimo vsega tega pa še tri otroke... Dolgo je premišljevala, se borila sama s

seboj — naposled je odločilo upanje, da bi morda kmalu lahko vzela k sebi otroka... Poročila se je s Kováčem.

Oh, Mári, Mári, kako slabo poznaš moške!

Da je imela otroka, ji je sicer odpustil — ni ga pa hotel videti. In mlada mačeha se je znašla v svojem novem domu, ne da bi si vedela pomoči. Omožila se je, da bi si izpolnila edino željo svojega življenja — zdaj pa je bila dlje oddaljena od nje kakor kdajkoli. Če je rezala kruh, je mislila na Tonija, če so se Kováček otroci igrali na vrtu, je spet mislila nanj. Ti otroci so bili poredni in razvajeni, najstarejši ji je kradel denar in kadil kakor Turek. Mlada žena se tega ni upala povedati možu, ker se ga je zelo bala...

Že davno je Mári obžalovala, da se je bila poročila. Kaj ji je mar Kovác, kaj ti otroci — ona razen svojega Tonija nima nikogar na svetu. Skrivno, divje sovraštvo do moža in njegovih otrok je jelo poganjati v njenem srecu in misel, da se nikdar ne bo mogla rešiti tega jarma, ji je postajala nezno.

Poleg tovarne za gumi, kjer je bil Kovác za kurjača, so stale vojaške barake za ranjene vojake. Tod mimo je pot vodila mlado ženo, kadar je nesla možu kosilo. Pred vrati je stal vojak. Imel je lahkomišeln, mlad obraz, čepico pošev ob uhlju, ozke črne brke elegantno navihane — gumbi njegove uniforme so se svetili.

Mári je obstala, kakor da je treščilo vanjo. Tam, tam je stal njen Toni — ne mali Toni, temveč njegov oče. In to vseskozi preprosto bitje, ki je v otroku ljubilo očeta in v očetu otroka, je bilo drugič v življenju izgubljeno.

Gereš Pišta je bil prav tak kakor prej: vse življenje mu je bilo pustolovščina...

«Servus, Mári!» ji je dejal, «no, kako se ti godi?»

Pozabljeno je bilo vse. Že mu je visela okrog vratu, žlabudrala o malem Toniju, o sami sebi, o njem — samo o Petru Kováču in njegovih otrocih nič...

Zaman je čakal ta na svoje kosilo. Ko je zvečer prišel iz tovarne, je našel prazno hišo. Race in kokoši so imele pičo nastlano, večerja za otroke je bila pripravljena — vse je bilo v najlepšem redu. Na mizi so ležali zlati uhani, ki jih ji je bil podaril. Sicer pa je vse svoje reči vzela s seboj, tudi poselsko knjižico...

«Že spet je šla k temu otroku», je godrnjal jezen in se napotil proti vasi. Toda tam je ni bilo. Malega Tonija je bila vzela s seboj, kakor da gre z njim na obisk, in odšla. In še zdaj nihče ne ve, kam jo je zaneslo z dečkom.

Jaz pa vem: peljala se je za Pišto. Sicer ve, da jo bo spet zapustil. Toda zdaj ima lahko otroka pri sebi, in to je glavna stvar.

Ali je bila Barko Mári prav za prav nezvesta? Na to je kaj težko odgovoriti.

Iz slovaščine prevedel P. K.

Josip Schleimer
Fotoklub Ljubljana

Megleno jutro

I. Schillerjeva:

Kje je zasadil Bog vina

najžlahtnejših trt

Okoli Bordeauxa ob Atlantskem oceanu vzdolž rek Gironde in Garonne se razprostirajo pred očmi popotnika bogate, nepregledne vinske gorice, ki imajo slavno preteklost. Médoc, Saint Emilion, Sauterne, St. Julien, Château Lafite, Château Latour... Namesto pričakovane gradice naletimo dostikrat samo na kmetijo, toda delo je povsod isto, ker ni odvisno od množine vina, ampak od njegove moči.

Ustavila sem se pred vhodom v Château Haut-Brion, tokrat resničnem gradu sredi vinogradov, katerih imena se pojavljajo pogosto na pariških banketih in na vinskih listih dobrih restavracij. Tu ni mi bilo žal, da sem si izbrala prav ta kotiček. Gospod kletar, ki nadzira neskončno dolge kleti, me je povabil z vljudnim nasmehom: «Kardinal Richelieu se strinja z menoj: Ko bi gospod Bog ne želel, da pijemo, bi ne bil ustvaril tako dobrega vinca!»

Nekolikokrat smo trčili, bili smo dobre volje in gospod Berlan je pripovedoval: «V našem kraju goje vino že najmanj dva tisoč let. Celi rodovi se posvečajo z ljubeznijo temu napornemu delu. Vsak vinogradnik ravna s trto po svoje in vsak proglašja svoj način za najboljši. Strokovnjaki so že neštoto krat poizkusili, da bi našo trto prenesli v druge kraje, katerih podnebje je podobno našemu, toda brez uspeha. Trta je sicer lepo uspevala, vino je bilo pa kislo, trpko in slabo. Zakaj, ne vem. Za to so drugi gospodje, naj si oni s tem belijo glavo: Zemlja? Sonce? Lega? Zakaj toliko vprašanj? Kar napišite, da je naše vino edinstveno na vsem svetu», je proglasil ponosno. «Tu okrog nas» je nadaljeval, «ima vsak grič, vsak košček zemlje svojo zgodovino — in koliko truda je za njih slavo!

Trti najbolj prija suša; najlepše uspeva v topli, skalnati zemlji, ki je

brez vlažne ilovice. Edino potem vsrkava toploto sonca in zemlje hkrati.»

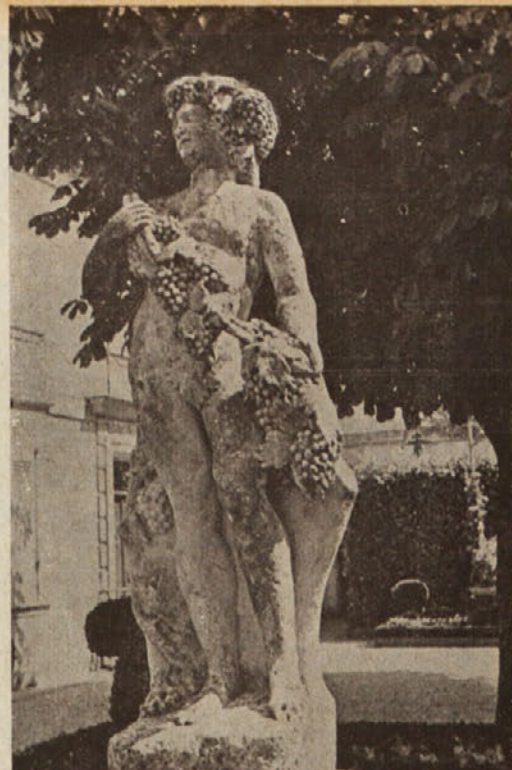
Govoril je navdušeno o vsaki najmanjši malenkosti, najneznatnejša podrobnost je važna sestavina. Pozna vsako peresce svojih trt, da le pogleda v oblake, pa že ve, kakšno vreme bo čez nekaj ur. In kakor pri vsakem človeku, ki živi v tesnem stiku s naravo, je tudi njegov značaj, kakor bi bil nasičen s soncem.

A trgatav? To je najlepši čas vsega leta! Pričenja se po navadi konec meseca septembra. Kakšno življenje in kakšno veselje je tedaj po goricah! Viničarji režejo s škarjami grozde, jih pokladajo previdno v koše, ki jih nosijo v naročju. Potem jih odnesejo v velikih brentah v kadi, kjer se vino stiska, kisa in sok pretaka naravnost v velike sode.

«V naših sodih ostane najmanj tri leta», je razlagal dalje, «in šele ko ima vino svoj najboljši okus, ga pretočimo v steklenice.»

«Toda vsak človek ne zna vina piti», nadaljuje. «Nekoč sem povabil nekaj turistov na steklenico svojega najboljšega in lahko si mislite, kako sem se zgrozil, ko so ga izpili na dušek, ne da bi ga sploh dobro pogledali! Vino je za poznavalca poslastica. V vsakem kraju ima vino svoj posebni vonj in njegov okus, barva in odtenek niso nikjer enaki. Mi v Franciji umemo piti. Včasih grem do male vinarne na trgu, kjer se zbirajo delavci iz okoliških stavb in drvarji, dostikrat se ustavijo tam tudi avtomobilisti. Ondi se vino pazljivo izbira in nova steklenica se zmerom malo bolj slavnostno odpre.

Piti na primer rdeče vino mrzlo, je zločin, ki ga ne stori nihče izmed nas. Vselej se mora najprej malo ogreti. Njegov vonj se polagoma širi, vdihavamo

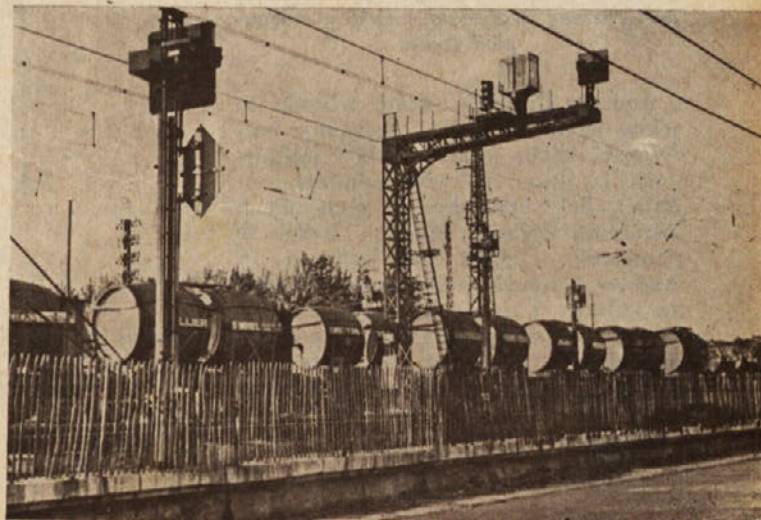
Na vrtu gradu Haut-Brion, enega slavnih središč francoskega vinarstva, stoji Bacchus, bog vina, ovenčan z vinsko trto.

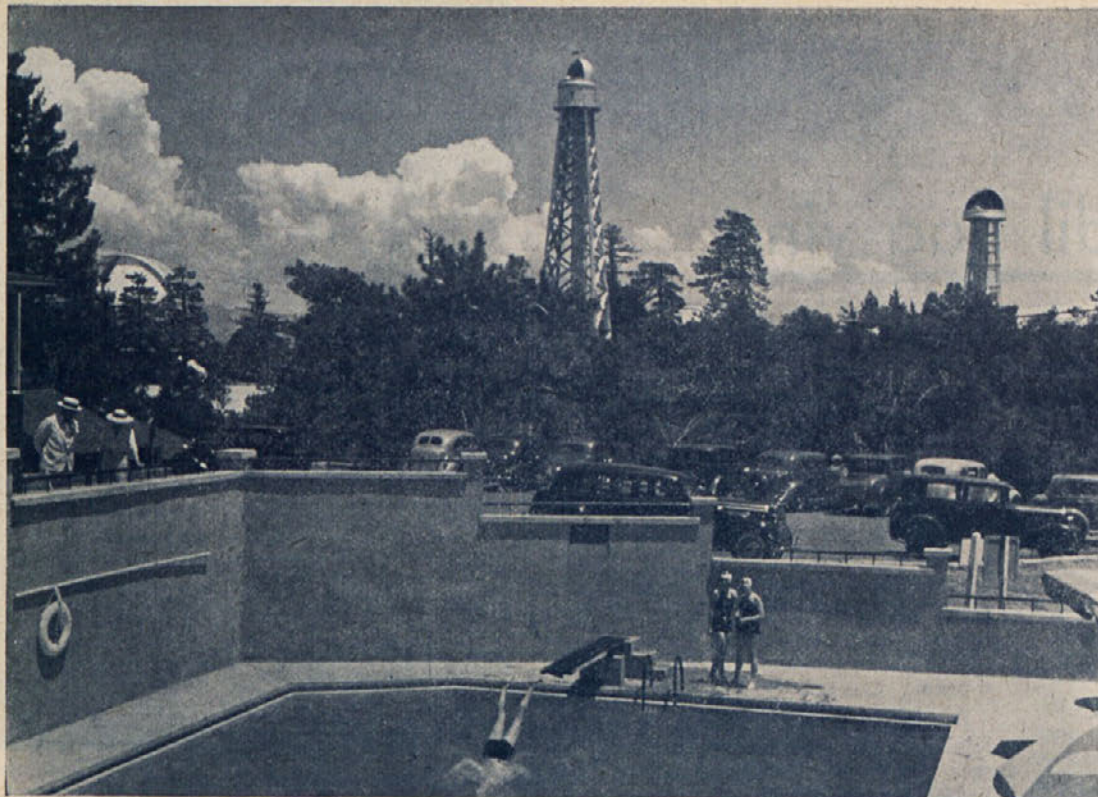
ga z ljubeznijo, pobožno in s preudarkom. Belo vino se pa mora piti precej mrzlo, ker je le hladno zares dobro. So baje ljudje, ki si prilivajo vodo v vino. Moj Bog! Kaj bi ostalo od vašega parfuma, ko bi ga razredčili z vodo? Piti, je končal Berlan, «je velik užitek, seveda če pijemo prav in če pri kozarcu vina mislimo na naše viničarje, na naše sonce in našo naravo, tako bogato in radodarno!»

Nato je nalil v kozarec svojega najboljšega «Haut-Brion iz leta 1929.», ima ga baje samo še čisto malo in ga ponudi edinole resničnim poznavalcem vina. Ne vem, s čim sem si zaslužila ta poklon — toda pri Francozu nikdar ne veš, kdaj je poklon utemeljen in kdaj je izrečen zgolj iz vljudnosti. Z nežnim pogledom obrača svoj kozarec proti soncu, občuduje vedno iznova lepo granatno barvo vina, ki jo je pomagal ustvariti — ga greje med dlanmi, zapira gurmansko oči, vsrkava vase omamni vonj in pije počasi v dolgih požirkih...

Pogled v razsežno klet.

Del haut-brionskega kolodvora z natovorjenimi sodi vina.

KAKO SO milijarde omogočile pogled na zvezdno nebo

Na Wilsonovi gori blizu Los Angelesa je tik najmodernejše zvezdarne hotel, plavalisce in športno igrišče — vse sredi veličastne narave, ki je najlepši okvir za znanost in oddih.

Uslužbenec observatorija na Wilsonovi gori razlaga izletnikom največji daljnogled sveta.

Andrew Carnegie, kralj železnic in jekla, je bil zmeraj za spoznanje bolj evropski kakor ostali ameriški milijarderji iz druge polovice minilega stoletja. «Bolj evropski» je pomenilo v Združenih državah tedaj — kakor še dandanes — zlasti bolj kulturn. In Andrew Carnegie je bil zares zelo vnet za kulturo. Kupčija je seveda kupčija in pri njej ni umestna hinavska sentimentalnost; pa vendar je prijetno vedeti tudi o znanosti ali umetnosti vsaj

za spoznanje več, kakor so vedeli razni Cooki in Fishi, zlasti če se jim to lahko tudi pokaže v razgovoru pri črni kavi in s smotko v ustih.

Ko je bilo Andrewu Carnegiju tri in trideset let, je imel 50.000 dolarjev dohodkov na leto. Takrat si je zapisal v dnevnik, da je toliko prav za prav zadosti in da se bo odslej posvetil kulturi in izobraževanju revnejših slojev. Zapisal je namreč: «Človek mora imeti pogumen ideal — kopičenje bogastva je pa najslabša služba idealom — in ni ga bolj ponižujočega ideala, kakor je denar.»

Ko je imel tri in šestdeset let in ko je imel na leto dva milijona dolarjev dohodkov, je že dolgo vedel, da je čisto v oblasti in službi najslabšega ideala.

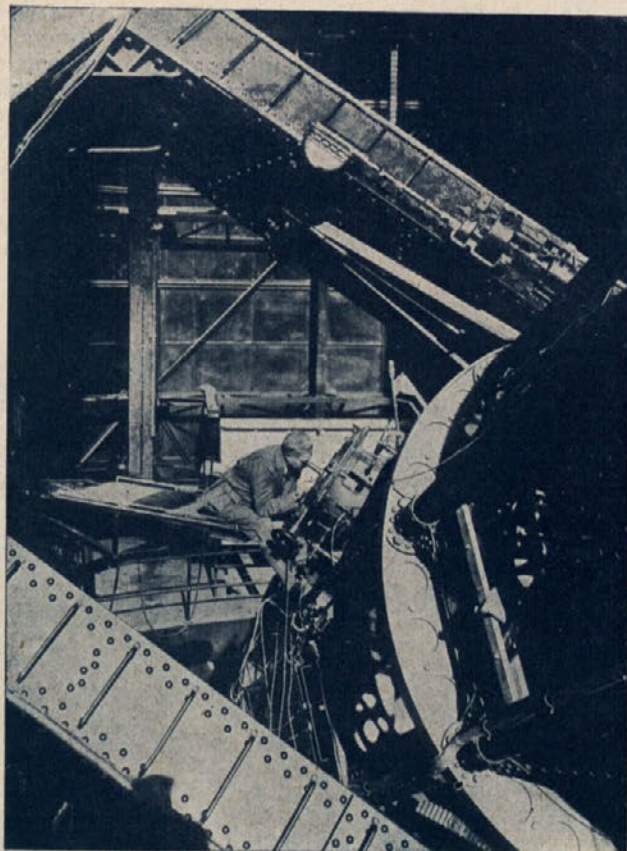
Tudi se ni več tako rad pogovarjal z drugimi veličanstvi ameriških financ o znanosti in umetnosti, zlasti ne tedaj, ko se je prepričal, da ve J. Pierpont Morgan s svojo solidno vseučiliško vzgojo veliko več, kakor je mogel on, Carnegie, pridobiti iz poljudnih knjižic, ki jih je v naglici prečital.

Vendar ga je izobraževanje revnejših slojev še zmerom mikalo. Saj ni dano slehernemu človeku, da bi uspešno kopičil milijone, in priporočljivo je bilo, da so imeli vsaj drugi vzvišenejše, lepše ideale — sicer bi jih prelahko omamil materializem in vse njegove pogubne posledice.

Andrew Carnegie je postal torej mecen znanosti in umetnosti. Največji spomenik si je postavil na Mount Wilsonu,

Zvezdar mountwilsonske zvezdarne dr. F. G. Pease opazuje nočno nebo.

Dve srebrno se lesketajoči kupoli observatorija sredi čudovito lepe gorske prirode 2000 m nad morjem. Stojita na vrhu Wilsonove gore, ki se ne imenuje tako po predsedniku Združenih držav Woodrovu Wilsonu, ampak po starem pionirju in naseljencu Benjaminu Davisu Wilsonu, ki se je sredi minilega stoletja prvi ondi naselil.

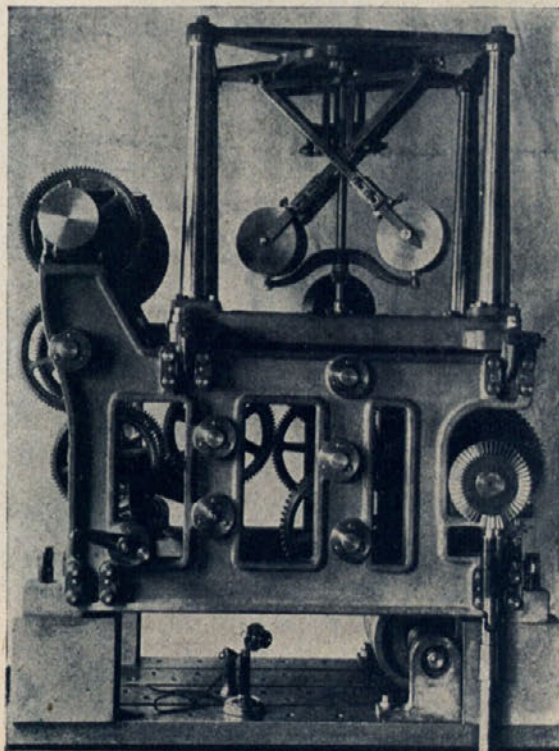
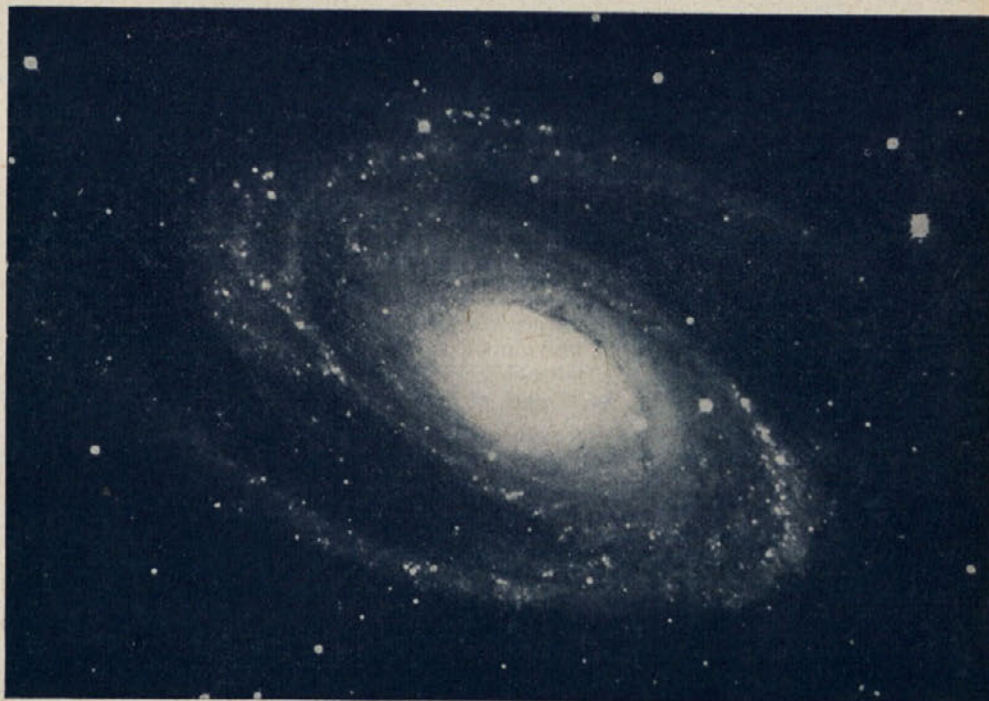
kjer je postavil največjo zvezdarno na svetu, združeno z observatorijem in z imenitnim klimatičnim kopališčem. Morda je čital Carnegie v svojih poljudnih knjižicah o prepričanju Immanuela Kanta, čigar predniki so bili prav tako kakor njegovi doma na Škotskem, «da kaže prav zvezdno nebo nad mano» človeku, kako potrebno je pravno življenje; morda mu je o tem kaj narekoval njegov instinkt.

Vsekakor je postavil svojo veliko kulturno ustanovo gori na Mount Wilsonu, ne daleč od Los Angelesa. To je bila kultura, kakor si jo je zamišljal sam: največji daljnogled sveta, vreden jeklenega kralja, in kopališko razkošje, kjer se lahko v klubnjakih, s smotko v ustih in ob skodelici črne kave pogovarja tudi o nekaterih višjih idealih, ki jih potrebuje človek revnejših slojev na tem svetu, da preveč ne zavida revežev, ki so v krempljih močnega ideala milijard.

Slika zavojite meglice ozvezdja «Medveda», kakršna se kaže v daljnogledu z Wilsonove gore. (Slika desno.)

Vhod v znanstveno spetišče zvezdarne. Napis nad vhodom pove obiskovalcu, da je observatorij darilo milijarderja Carnegieja in da se iz njegovega sklada tudi vzdržuje. (Slika desno spodaj.)

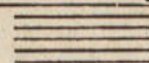
Mogočna ura, ki premika daljnogled zvezdarne, kakor se gibljejo zvezde na nebu.

Najstarejša tvrdba sveta

Podjetje, ki lahko
trdi, da je bilo usta-
novljeno pred Kri-
stusovim rojstvom

Najstarejša »tovornica«, ki jo pozna svet. Preproste čistilnice nafte v okolici Kerkuka v Iraku. Arabski domačini pridobivajo ondri iz nafte petrolej in bencin prav na isti način kakor njih davni predniki.

Standard Oil bi se lahko ponašala s svojo močjo in s svojimi milijardami — ko bi ne bila prepričana, da je pametneje, če skriva svoje milijarde pred davčnimi oblastvi in maskira svojo moč pred naivnimi državljani, ki verujejo v neomadeževano ameriško demokracijo. Na svetu je pa še druga petrolejska tvrdba, kateri ni treba imeti takšnih po-

Podjetje obratuje z malenkostnimi proizvodjalnimi stroški. Surovino ima zastonj, saj je zadosil, da izkoplje nekje luknjo v zemljo, pa priteče na dan nafta.

Lastnik podjetja, v čigar obličju pač ni sledu ponosnega lastnika najstarejše tvrdke na svetu.

mislekov in ki bi se lahko z vso pravico pohvalila z nečim drugim, s svojo starostjo namreč. Čeprav ni vpisana v nobenem trgovskem registru sveta, je vendar bržkone najstarejša.

Arabski kočevniki (nomadi) iz okolice Kerkuka v današnji državi Irak pripovedujejo, da govori že starodavno mezopotamsko klinopisje o čudovitih vrelcih ob veliki karavanski cesti, iz katerih se ne črpa voda, ampak »tekoča zemlja«. Iz te tekoče zemlje — pripovedujejo zapiski dalje — kuha ondri neki človek tekočino, v katero se pomoči bakla, ki potem nenavadno dobro in svetlo gori.

Če so ohranjeni res takšni zapiski, tedaj so v njih gotovo mišljeni vreli nafte pri Babagurgurju nedaleč od Kerkuka.

«Petrolejskemu kralju» iz iraške puščave se ne godi tako dobro kakor njegovemu tovarišu pri Standard Oilu. Popravljati mora namreč tudi počene pločevinaste posode, ki so jih nabrali njegovi pomočniki.

Kdor se pelje iz Kerkuka do Mosula po dandanašnji moderni avtomobilski cesti, ki gre po sledovih prastare karavanske ceste, bo gotovo opazil ondi nenavadne stavbe iz gline, ki stoje ob robu ceste in so videti s svojimi okroglimi strehami in malimi dimniki kakor pekovske peči. Te nenavadne stavbe so očitno najstarejše čistilnice nafte in so v obratu že dva tisoč let. Njih sedanji arabski lastnik jih je podedoval po svojem očetu, ki jih je dobil spet od svojega očeta itd. Vsi ti rodovi «petrolejskih kraljev» pridobivajo ondi iz zemlje, prepojene z nafto, na preprost način petrolej in bencin. Nekoč so obe snovi spravljali v lepe glinaste posode, dandanašnji ju pa nalivajo v moderne pločevinaste posode, ki jih izprosiijo od mimovozečih se avtomobilistov. Avtomobilisti ne morejo seveda uporabljati nečistega izdelka nafte babagurgurske znamke. Zato imajo pa veliko naročnikov v okolici puščave, kjer razsvetljujejo kočevniki svoja bivališča že dva tisoč let s «tekočo zemljo» iz Babagurgurja.

Nafta se čisti po istem načelu kakor v modernih čistilnicah. Nalijejo jo v kotle, pod katerimi kurijo. Para, ki pri tem uhaja iz nafte, se v mrzlih ceveh ohladi in zgosti v bencin in v petrolej, ki ga prestrezajo kar v pločevinaste posode.

Dva tisoč let stara tordka ima seveda tudi uslužbence. To so ponajveč arabski dečki, katerih naloga je, da naberačijo od lastnikov garaž in od avtomobilistov prazne pločevinaste posode.

Stara čistilnica v polnem obratu. Nje lastnik zbira sam nafto, kuri pod kotli, napolnjuje pločevinaste posode itd. in je pri tem ponosen, da ni njegov petrolej prav nič slabši od ameriškega ali rumunskega.

Vzoren športni gorečnik pomaga svoji dami na prostor ob svojem boku.

Ko je tekma najbolj napeta, se pravi gorečnik ne udeležuje splošnega vpitja; prav tedaj se ozvišen nad vsem tem rajši poglobi v svoj časnik.

Za večji športni užitek je včasih dobro, če si prižge prav debelo in smrdljivo smotko. Nič zato, če si njegovi sosedi tiščijo nos.

Športni gledalci ter-

Ali bi bila nogometna ali hockeyska tekma brez občinstva sploh še resnična tekma? Bila bi kakor mesena klobasa brez zelja in brez pol litra vina. Ne moremo si torej misliti tekme brez gledalcev, ki jim pritiče v športu vsaj isti pomen kakor priljubljenim mednarodnim tekmovalcem ali pa nepriljubljenim odbornikom klubov, podzvez, zvez itd. Oni so činitelj, s katerim stoji in pade vse športno udejstvovanje mednarodnikov in odbornikov. A vendar — kakšna krivica! Medtem ko pišejo o športnih odbornikih globoke modroslovne članke, kakor «da se v kalnem najlepše ribari» ali pa «da riba pri glavi smrdi», medtem ko pišejo o naših mednarodnikih cele stolpce in razpravljajo na dolgo in široko o vsakem njih dobrem ali slabem strelu — se morajo ubogi gledalci zadovoljiti z vsakdanjo rečenico, da je bilo občinstvo nepristransko ali — kar je še huje — da se je dalo zavesti k upravičenim ali neupravičenim izbruhom nezadovoljstva. Iz tega se najbolj vidi, da je to sistematično zanemarjanje in neupoštevanje gledalcev do neba vpajoča krivica, ki vpije v športu po izboljšanju. Da, tudi občinstvo je vredno po vsaki tekmi svojih petih, šestih stolpcev v dnevnikih, tudi občinstvo bi moralo dobiti svojo posebno stolicco na vseučilišču in bi zaslužilo, da bi ga poročevalci malo globlje analizirali in bolj strokovnjaško razmotrivali, zakaj

Naš gorečnik dobro ve, zakaj je ozel ob najlepšem vremenu na igrišče dežnik: ob napetih trenutkih igre mu pomaga izražati razna čustva.

To pa seveda ne pomeni, da nima dovolj temperamenta. Nikakor ne, samo da se zdi, kadar on hoče in nad komer hoče.

Jajo svoje pravice

na primer simpatizira z zelenimi in nikdar z modrimi, zakaj se zaradi nekaterih faulov upravičeno razburja, zaradi drugih se pa spet upravičeno navdušuje, zakaj — toda to bi bila že kar cela vrsta načelnih zahtev, na katerih bi se lahko ustanovila že kar lepa politična stranka. Toda navsezadnje — zakaj pa ne politična stranka? Zakaj naj bi bila obramba strokovnih koristi športnega občinstva nekaj manj

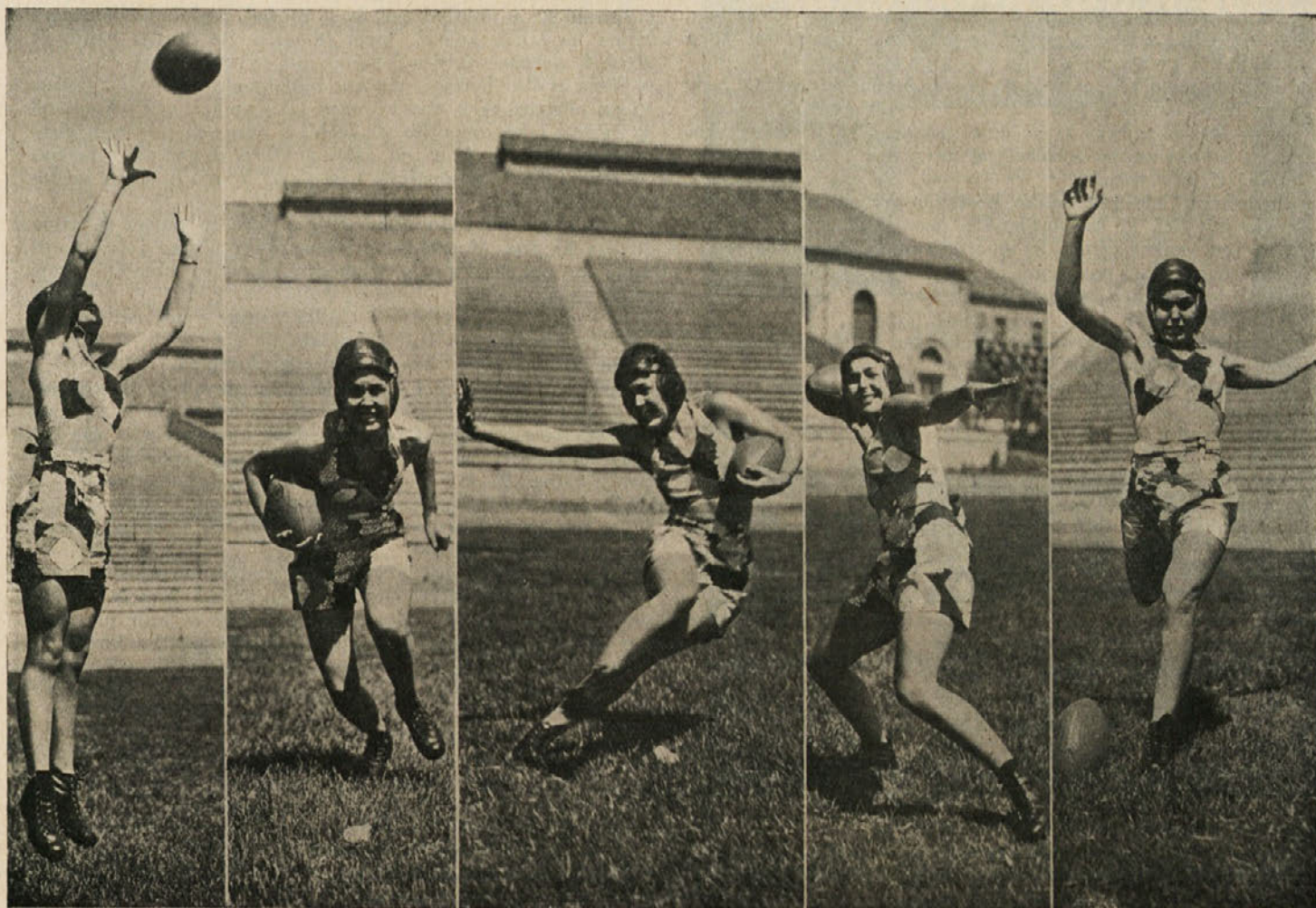

Ni pa pametno, če pusti, da smotka kar sama dogori. Najbolje je, če jo ugasi na napihnjenem balončku; to se vsaj na daleč sliši in čuti.

Tudi naše športne dame imajo seveda pravico, da izražajo svoje živo zanimanje za igro. Zavrtnica njih kavalirja je v ta namen primernejša kakor karkoli drugega.

pomembnega, kakor je na primer boj proti cenanim trgovskim hišam ali za dragi sladkor in bencin, ki je vendar osnovna točka političnih načelnih načrtov? Mimo tega bi imela politična stranka športnega občinstva še to prednost, da bi s svojimi tisočaki, ki jih sicer plača vsako nedeljo na vstopnini, lahko uspešno delovala za preureditev vsega državnega življenja po visokih idealih, ki prihajajo do izraza nedeljo za nedeljo na igriščih pri napetih tekmah. Potem — toda samo potem — bi bilo naposled zadoščeno pravici.

Nazadnje naj pokažemo še, kakšni bi bili nekoč naši mednarodniki, ko bi se res ravnalo vse po željah športnega občinstva. To bi se potem pisalo in čitalo, in če bi bili športni stolpci še tako dolgi.

PRIZNANJE

Opoldansko sonce pošilja tople žarke tja dol na polje, ki se valovito razprostira med vrstami dreves in različnimi posevki, med zrelo ržo in rumenkasto pšenico, med svetlozelenim ovsem in temnozeleno deteljo, in je podobno velikemu zlatemu plašču, ki se nežno in pristrčno prižema h golemu trebuhu matere zemlje.

Malo od tod, ob pobočju griča, se kakor kopa vojakov v nepregledni vrsti pase čreda krav. Nekatere leže na zemlji, druge spet stoje na svojih okornih nogah, mežikajo z velikimi očmi v slepečo sončno luč in smukajo prostrano deteljno polje, ki se razprostira v daljavo kakor zeleno jezero, ali pa prav udobno prežvekujejo.

Dve ženski, mati in hči, stopata z zibajočimi se koraki druga za drugo po ozkem razoru proti tej armadi lenih krav.

Obe nosita vsaka po dve na naramnem drogu pritrjeni golidi in ob vsakem njunem koraku se svetlo počiščena kovina v sijajnem žarku zablesti v preživi sončni luči.

Ne izpregovorita pa nobene besede; namenjeni sta samo pomolzt krave. Ko prideta do njih, položita eno golido na zemljo, pristopita k prvima dvema živalima in ju breneta s peto v mečo, kar pomeni nekako: halo, pokonci! Kravica se vzpne najprej na prednje noge, potem pa na videz z večjim trdom dvigne še široko zadnjo plat, ki se zbog vimenja, ki napihnjeno in rožno visi od nje, zdi še težja.

Mati in hči poklekmeta pod kravji trebuh in potezata s priročnimi kretnjami za nabreklo vime, ki brizgne ob vsakem prijemu tenek curek mleka v podstavljeno golido. Rumenkasta, penča se tekočina polni polagoma posode. Ženski stopata od živali do živali, dokler nista obhodili dolge vrste.

Ko pomolzeta žival, ji odkažeta drug prostor in vržeta snop sveže detelje prednjo.

Naposled se napotita proti domu, malo počasneje seveda, kakor sta bili prišli, zakaj mleko je od sile težko. Mati stopa naprej, hči polagoma za njo.

Toda hipoma se hči ustavi, položi breme na zemljo, sede poleg in se spusti v jok.

Mati Malivoirejeva, ki ne čuje več za sabo hčerkinih korakov, se okrene in presenečena zavre svojo strumno hojo. «Kaj ti je?» vpraša.

In hčerka Celestina, veliko, postavno dekle z rdečimi lasmi in rjavimi lici, ki so posejana s pegami, stokajoče mrmra in se vede kakor otroci, ki so pravkar dobili batine:

«Ne morem več nositi mleka.»

Mati jo sumljivo pogleda in ponovi:

«Kaj ti pa je?»

Celestina čepi na zemlji med obema golidama in si zakriva obraz s predpasnikom.

«Pretežko mi je, ne morem več.»

Še tretjič jo vpraša mati:

«Tak vendar, kaj ti pa je?»

Hčerka globoko zavzdihne:

«Mislim, da bom postala mati...»

In ob teh besedah milo zaihti.

Zdaj pa še stara odloži breme na tla. Tako je presenečena, da ne more besede spraviti iz sebe. Naposled vendar zajecelja: «Ti... ti... ti boš postala mati — — — Kako je le to mogoče?»

Malivoirejevi so bili bogati kmetovalci, splošno spoštovani in povsod in vse dotlej visoko čislani.

Celestina jecljaje stoka:

«Bojim se, da je res tako.»

Prestrašena mati opazuje svojo obupano, jokajočo hčerko in zakriči po kratkem odmoru:

«Mati boš! Mati boš! Kje si pa vendar iztaknila to reč, ničvrednica?»

In vsa prevzeta od bolečin zašepeta Celestina:

«Zdi se mi, da v Petrovem vozu.»

Stara se je trudila, da bi doumela ali uganila, kdo je mogel njeno hčer pahniti v tako nesrečo. Če je to premožen, ugleden mož, se bo zadeva že še dala spraviti na pravi tir.

To bi bila potem samo polovična nezgoda. In Celestina pač ni prva, kateri se je kaj takega pripetilo. Sicer pa ta zadeva navzlic temu ni kaj prida prijetna, zakaj posled obrekovanja kar ne bo hotelo biti konca.

Mati je dalje pozvedovala:

«Kdo, praviš, da ti je storil to, zanikrnica?»

Celestina, ki se je bila odločila, da bo vse zaupala materi, zavzdihne:

«Mislim, da je bil Peter.»

Ob teh besedah plane mati Malivoirejeva od besne jeze prevzeta nad hčerko in jo prične s tako silo mikastiti, da ji oglavnica pade na tla. S stisnjenimi pestmi jo bije po glavi, po hrbtu, povsod, in Celestina, ležeča med dvema golidama, ki jo nekoliko varujeta pred udarci, skriva samo obraz v dve dlani.

Ko je Malivoirejevo mater klofutanje popolnoma utrudilo, si je poskusila vsa zasopljena pojasniti položaj in je zakričala:

«Peter! Ali je to že kdaj slišal kdo? Kako si se mogla zaplesti s poštnim kočijažem? Mar si zblaznela? Gotovo ti je nastavljal past, ta lopov, ta nepridiprav, in te zavrtno ujel vanjo!»

In Celestina, ki je še vedno ležala na zemlji, je zamrmrala:

«Nisem mu nikoli plačala voznine!»

Zdaj je postala stari Normanki stvar jasna.

★

Dvakrat na teden, ob sredah in sobotah, je nosila Celestina proizvode bogate kmetije, jajca, mleko, sir, smetano in surovo maslo v bližnje mesto na trg.

Ob sedmih zjutraj je z dvema širokima košarama otovorena zapustila domačo hišo in na deželni cesti počakala poštni voz, ki je ob tej uri prihajal iz Yvetota.

Sedla je na rob obcestnega jarka in postavila robo na obe strani poleg sebe, tako da so kokoši in gosi, ki so bile zaprte v eni njenih košar, lahko iztikale glave in jo kokodaj-sajoč pogledovale.

Kmalu se je prizibal voz, ki je bil bolj podoben rumenemu loncu na štirih kolesih. Imel je streho iz črnega usnja in sivobel, počasno-okoren konj je bil vprežen vanj.

Peter, poštni kočijaž, močan, velik, malo debelušast dedec, ki ga je sonce tako opeklo, veter tako opihal, dež tako opral in žganje tako prepojilo, da je bil v obraz in po vratu čisto opečne barve, ji je že od daleč zaklical in poknil z bičem:

«Dobro jutro, gospodična Celestina! Vedno živahna in dobre volje?»

Podala mu je zapovrstjo svoje košare in potem še sama stopila na voz. Morala je pri tem poslu visoko privzdigniti nogo in pokazati svojo v modro nogavico oblečeno, zelo močno mečo.

In vsakokrat je napravil ob tej priliki Peter isti dovtip: «Strela božja, nič še ni shujšala!»

Smejala se mu je, ker si ji je zdel dovtipen.

Potem pa je zakričal «Hi, belec!» in njegovo mršavo kljuse se je polagoma pričelo premikati. Celestina pa je medtem izvlekla iz globokega žepa staro denarnico, vzela iz nje deset soldov, šest zase in štiri za košare, in jih ponudila Petru preko rame. Ta je vzel denar in dejal:

«Danes se torej ne bova nič zmenila?»

Ob teh besedah se je prešerno zakrohotal, se obrnil k njej in jo prijazno pogledal.

Nepopisno težko mu je vsako pot za trikilometrsko vožnjo plačala kar pol franka. Zdelo se ji je škoda denarja. In kadar ni imela drobiža v denarnici, ji je bilo še huje pri srcu, ker se ni mogla izlepa odločiti, da bi menjala bankovec.

Nekega dne mu je ob takem trudapolnem plačevanju dejala: «Od tako dobre odjemalke bi prav za prav ne smeli vzeti več ko šest soldov.»

Smejale se je in ji odvrnil:

«Šaj ste vendar več vredni ko šest soldov, lepa gospodična!»

Ona je še dalje silila vanj:

«Vse vkup vam ne znese mesečno nič manj ko dva franka.»

Udaril je po konju in dejal:

«Vidite, pošten fant sem, in od cele voznine odneham, če bi se tako za nekaj pomenila.»

Naredila je nedolžen obraz in vprašala:

«Kaj ste rekli?»

Pogovor ga je bil tako razveselil, da je kar pokašljeval od smeha.

«Mislim sem, da bi se zmenila, no, kakor je to pač v navadi med dekleti in fanti, pa seveda brez neprilik, to se razume!»

Zdaj ga je razumela in zardela:

«Kaj takega ni po mojem okusu, gospod Peter!»

On pa se le ni dal oplasiti in ji je odvrnil vedno bolj vesel:

«Se boste že premislili, pa se bova zmenila.»

In kadar je poslej plačevala, jo je vselej vprašal:

«Danes se torej ne bova nič pozabavala?»

Tudi ona si je že privoščila skromen dovtip in vselej dejala:

«Danes ne, gospod Peter. V soboto pa prav gotovo.»

On ji je nato zmeraj odgovoril:

«Torej v soboto, lepa gospodična.»

Na tistem pa je Celestina računala, da je v dveh letih, odkar se vozi v mesto, plačala Petru za vožnjo že osem in štirideset frankov. Na deželi pa take vsote ne najdeš kar za vsakim grmom. Dalje je premišljevala, da mu bo v naslednjih dveh letih izplačala spet osem in štirideset frankov, to bo potem skupaj že skoro sto frankov...

In tako se je zgodilo, da je nekega dne — pomladni dan je bil tistikrat in sama sta bila v prostornem vozu — na njegovo običajno vprašanje: «Danes se torej ne bova nič pozabavala?» odgovorila:

«O, seveda, če vam je prav, gospod Peter.»

Njemu se to ni kar nič čudno zdelo. Poskočil je s sedeža v notranjost voza in brundal z zadovoljnim glasom:

«No, vendar. Saj sem vedel, da se boste premislili.»

In staro, sivobelo kljuse je začelo tako polagoma stopicati, da se je zdelo, da hoče plesati in da je čisto gluho za glas, ki se je v precejšnjih presledkih oglašal iz globoke notranjosti voza: «Hi, belec! Hi, belec...»

Tri mesece nato je Celestina pogruntala, da bo postala mati.

*

Vse to je bila z jokavim glasom izpovedala materi, ki jo je vsa blede od jeze brž vprašala:

«Koliko je torej stalo to?»

Celestina je odgovorila:

«Štiri mesece po dva franka, to znese torej osem frankov.»

Tu se je kmetica iznova razjezila in spet planila na hčerko ter jo pretepala, dokler ji je to sapa dopuščala. Naposled se je dvignila in vprašala:

«Ali si mu povedala, da boš mati?»

«Tega pa prav gotovo ne!»

«Zakaj pa vendar ne?»

«Ker bi morala potem spet plačevati voznino.»

Starka je malo pomislila. Potem pa je obesila golidi spet preko rame in dejala:

«Pojdiva! Vstani in poskusi hoditi z menoj vstric!»

Nekaj minut sta molčali. Nato je spet mati pričela pogovor:

«Nič mu nikar ne povej, dokler sam ne bo zapazil. Na ta način bova pridobili vsaj voznino za pet ali šest mesecev.»

Celestina se je dvignila in stakajoč, z razkuštranimi lasmi in oteklimi lici, betežno, okorno sledila za materjo in mrmrala:

«Prav gotovo mu nič ne povem...»

Prevedel d'Artagnan.

Pregovori v drugi luči

Ne muči živali za zabavo! Ali jih za res smemo mučiti?

*

Točnost je vljudnost kraljev; to pa ne opravičuje vseh drugih ljudi, da bi morali biti netočni.

*

S klobukom v roki pride človek skozi ves svet; v zadnjem času še uspešneje z revolverjem v roki.

*Zakaj so nekatere žene
tako očarljive?*

Ali so one posebne ljubljenske sreče? Ali imajo več časa in sposobnosti, da se polepsajo? Ali pa uporabljajo posebno draga sredstva? Ta privlačnost zavisi samo od redne in pravilne nege polti. Da boste imele uspeh, uporabljajte dnevno Elida kremo Ideal, ki je tako učinkovita zato, ker vsebuje hamamelis. Vaša polt bo dobila tisto negovanost, ki napravi mnoge žene tako očarljive.

Pomladite kožo!
Privoščite ji tudi po noči pravilno nego. Elida Citron Cold Cream čisti in hrani kožo ter jo ohrani svežo in čisto.

ELIDA
KREMA
IDEAL

Anne M. Lindbergh:

KAMČATKA

(Odlomek iz knjige gospe Lindberghove «Letim s svojim možem».)

Poleti leta 1931. je odletel slavní zmaga-
lec oceana Charles Lindbergh iz New-Yor-
ka oziroma z newyorškega otoka Long Is-
landa v severni smeri na Kitajsko, in sicer
po najkrajši poti, po zračni črti. Celo stro-
kovnjaki so svarili in prosili letalca, naj
ubere drugo pot, ne čez nevarne ledene po-
krajine. Toda Lindbergh je letel vzlic temu
po tej poti — in njegova žena z njim. Gospa Lindberghova je spisala o tem po-
letu zgoraj imenovano knjigo (izšla je leta
1937.), v kateri zanimivo pripoveduje o ču-
dežih in senzacijah poleta, o neprestano se
menjavajočem upu in strahu, o prisilnih
pristankih daleč na severu in na odprti
gladini Rumenege morja, o srečanju s sa-
motnimi ljudmi na ledeni obali, o veselih
japonskih mornarjih, o nevarnem srečanju
z gladujočim ljudstvom poplavljenih oze-
melj reke Jangce itd. Najbolj zanimiva pa
je gospa sama, ki nam vse to pripoveduje
iz lastnega doživljanja. Pred nami stoji čisto
poseben človek jasnih oči, toplega srca, de-
kliške vedrosti in veselosti.

Moji umišljeni nazori o Rusiji so bili prav posebni. Ve-
dela sem sicer, da je smešno, če ima človek o taki deželi,
kakršna je Rusija, ki je tako velikanska in raznovrstna, «na-
zore», a vendar sem jih imela. Svoje vtiske sem črpala iz
tehle virov: iz pripovedk starega režima, iz programov no-
vega sistema, iz pripovedovanj navdušenih prijateljev, ki so
kdaj obiskali Leningrad, in iz poročil navdušenih prijate-
ljev, ki niso bili niti v Leningradu niti v kakem drugem
ruskem mestu: iz časnikov in čenč kakor: «Imam prijatelj-
co, ki je dobro znana z neko staro dvorno damo... In pra-
vijo... Zares... prav strašno...» Razen tega so se pri go-
stijah nepričakovano pojavljali ljudje, ki hočejo poboljšati
svet, in so me begali, sovražno govoreč v svojih frakih: «In
sedeli so za mizo in jedli beluše iz rastlinjakov — prav tako
kakor vi!» Slišala sem razvnete pogovore o razdoru doma-
čega ognjišča in o svetosti materinstva in zakona, ki so se
vselej razvili iz nedolžnega vprašanja: «Ali bi vi pošiljali
tam svojega otroka v otroški vrtec?» Videla sem plakate in
slike, na katerih so bili krepki možje, ki so vihteli kovaška
kladiva, marljive žene, ki so pritrjevale letalska krila, in
resni otroci, ki so obtesavali bruna. In neizogibna vprašanja:

«Kaj bi storili vi, ako bi bila tukaj Sovjetska Rusija?» In
ljudje kakor tamle tisti mož na drugem koncu sobe, ki je
s hrbtom obrnjen k peči, si manejo roke in vsak tak pogo-
vor milo in dobrohotno sklenejo z besedami: «No, mislimo,
da bi se mi lahko celo kaj naučili od njih.»

Bila je dežela delavcev, kolikor sem mogla presoditi —
trdih, zagrizenih delavcev, ki so vsi skupno služili samo eni
stvari. Živeli so življenje po strogih zakonih in pravilih vede,
reda in vrlosti, od katerih niso nikoli krenili v stran. Vsak
izmik z ravne poti se je strogo kaznoval. Za nič drugega v
življenju jim ni bilo razen za ta cilj. Človeški odnosi so bili
v primeri s tem malo važni. Sreča, veselje in lepota, ljubkost,
smeh in vljudnost — vse je bilo podrejeno edino temu, tako
sem si mislila. Čudovita slika, a preveč je bila podobna mo-
jim puritanskim dedom, da bi mi mogla ugajati. Seveda,
puritanska stvar je bila prostost, molitev k Bogu, stvar So-
vjetov je bila — da ne delajo tega. Nisem natanko vedela,
kaj je bila njih stvar.

In Sovjeti so bili kajpak vsi mladi in moderni, bodisi
možje, žene ali otroci. Ne, tja nisem spadala. Ali sem bila
moderna žena? Letela sem v modernem letalu in sem uporab-
ljala moderno radijsko napravo, toda ne kot moderna žena,
temveč kot žena modernega moža. In to bi bili kmalu izsle-
dili, o tem sem bila prepričana, ti strogoverci. Bili bi strogi
preizkuševalci. Pribili bi me bili in vprašali: «Ali znate po-
jasniti regeneracijo v cevi vakua?» — «Ne.» — «Kaj veste o
notranjščini te radijske naprave?» — «Nič.» — «Kaj delate,
da morete opravičiti svojo eksistenco?» — «Ne vem.» — «Kaj
ste po poklicu?» — «Omožena.» — «No, sklenili smo torej,
da vas...». Toda kaj bi mi bili mogli storiti? Navsezadnje
je bil moj mož vendarle znanstveno izšolan in redoljuben
in sposoben za dva. Res, ko bi bil on manj sposoben in reden,
bi bila morda jaz bolj. Tako se slednjič vse izravna. Ampak
to sklepanje bi jih morebiti ne prepričalo. Zvenelo bi samo
lahkomiselno. In lahkomiselnost se mi je zdela, da ne gre v
okvir USSR. Tako so letale moje misli, ko sva se bližala
obrežju Kamčatke.

Tam je bila najino prvo rusko pristanišče. Preletela sva
mali otok Karaginski, preden sva pristala. Bil je zelen v pri-
meri z najinim zadnjim bivališčem Nome. Nizko grmičje in
drevje je rastlo vse do kamenitnega obrežnega roba. Ozadje
so tvorile daljne, nazobčane gore. Naselje se je to komaj
moglo imenovati, a bilo je nekaj dobro zgrajenih hiš s koni-
častimi dvostranimi strehami in stožčastimi dimniki. Maihna
skupina ljudi je stala na bregu in naju opazovala. Zdeli so
se prijazni, možje v običajnih modrih ruskih bluzah, v hla-
čah do kolen in v visokih škornjih: bradati obrazi so gledali
izpod visokih kučem. Nekaj domačinov in dve ženski v na-
buhlih bluzah in kratkih krilih je dopolnjevalo malo sku-
pino. Za njimi je skakal kosmat pes. Ne, ko sva prišla bliže,
sva spoznala, da je bil majhen rjav medved.

Tu, sem mislila, bom slednjič lahko uveljavila nekaj ru-
skih drobcev, ki mi jih je sestavila prijateljica v New Yorku.
«Mi smo Američani.» Vedeli so, kdo sva, zakaj imeli so
bencin za naju. Zdaj pa k drugemu stavku: «Govorit li kto
po angleški?» To je bilo že težje izgovoriti.

V tem trenutku mi je ena izmed žensk, ki je stopila v čoln,
zaklicala po francosko. Potrudila sem se in zavpila v od-
govor: «Je comprends le français mais je parle très peu.»

«O!» je zaklicala in se mi veselo nasmehnila. «I spik Eng-
lish.» (Eskimi v Šišmarevskem zalivu pripovedujejo človeku
po angleško, da lovijo race, in Rusi «spik English» na otoku
Karaginskem! Nobenih presenečenj ni več.) Za tolmača nama
je bila, kakor sva zvedela, neka naravoslovka, ki je pro-
učevala živalstvo na otoku. Vsi drugi prebivalci so bili lovci
na živali, ki so dajale dragoceno kožuhovino.

V vsaki hiši, kamor sva prišla, so imeli kožuhovino. Li-
sičje kože so visele v veži. Velik medvedji kožuh je pokrival
težka vrata iz tramov, ki so držala v kuhinjo. Celo v mali
sobi, v katero so naju nazadnje peljali, je visel na kavljju
sveženj hermelinovih repov. Tudi drugih stenskih okraskov
je bilo precej. Slike neke priljubljene mačke in vezenina,
ki je predočevala škrate v jelovju. V tej sobi so jedli in sta-
novali, midva pa tudi spala. Največ prostora sta zavzemali
dolga miza in omara za posodo. Tukaj smo po mnogih po-

**Niti ne sluti
nevarnosti
v ustih!**

Ali morda tudi Vi še vedno ničesar ne ukrenete proti zobnemu kamnu, čeprav je najbolj nevaren sovražnik Vaših zob? Ne čakajte dokler ne bo prepozno in se Vam bodo začeli zobje majati, uporabljajte rajše takoj Sargov Kalodont! To je v Jugoslaviji edina zobna krema, ki vsebuje sulforicinoleat, ki odstrani polagoma zobni kamen in prepreči, da se ne napravi na novo.

SARGOV

KALODONT

**Proti
zobnemu
kamnu**

klonih in vprašanih slednjič sedli in se drug drugemu nasmejnili. Naravoslovka nama je predstavila svojega moža in tudi drugo zakonsko dvojico, lovca in njegovo ženo. Pogovor je bil precej težak. Razgovarjali smo se v slabi francoščini in slabi angleščini. Ona je rekla na primer: «Medvedka was killed» (je bila usmrčena), rimajoče se na eilt, toda: «Medvedič je bil še čisto wild» (divji), rimajoče se na stillet. In na to, kar sem jaz rekla in kakor sem rekla, se rajši ne spominjam. Lovčeva žena je šla po presno mleko in rdeče jagode ter pripravljat meso. Dunka, medved, jo je mahnil v kuhinjo, ko je zaduhal jed, in se postavil ob mizi na zadnje noge.

«Dunka! Dunka!» so zaklicali, kakor da je poreden otrok vtaknil prst v lonec marmelade. Toda z Dunko, ki je imel svoje dolge kremplje, se ni dalo tako lahko opraviti kakor z otrokom in morali so ga s kosom surovega mesa izvabiti iz kuhinje. Nerodno je racal za iztegnjeno roko, ki je držala košček mesa; ko pa je bil zunaj, so se brž zaloputnila vrata za njim in začel je jezno godrnjati.

Sedeli smo v sobi, obed nam je šel v slast in midva sva se izkušala svojim gostiteljem zahvaliti. Mislila sva, da tudi na Kamčatki tako cenijo slaščice kakor na severu, pa sva zato prinesla škatlo bonbonov s seboj. Toda dali so nama dobre sovjetske čokolade; edina slaščica, ki sva jo mogla ponuditi, je bil kruhek s svežo ločiko, ki sva jo prinesla iz Noma. Lovčeva žena je že dve leti ni jedla.

Zdajci sta se začela oba moža sredi svojega pogovora smejati. Naravoslovka je pomignila in naju vprašala: «Kdaj — ste — zapustili Nome?»

«No, danes zjutraj — v petek, kajne?»

«Da! Da! Da!» Prevegnila sta se vsak na svojem stolu in se kar tresla od smeha. «Ampak tukaj — sobota!» Preletela sva bila stoosemdeseto dolžinsko stopinjo in izgubila en cel dan.

Drugi dan dopoldne nama je pripovedovala naravoslovka, da ima dečka, ki je v Moskvi. Povedala sem ji, da imam tudi jaz sinčka. «Koliko je — star?» — «Kje — je?» Obe ženi sta se pogovorili po rusko, nato pa boječe vprašali: «Imate — fotografijo?» Pokazala sem svoje fotografije. «O! O!» Zamaknili sta se vanje in položili vse na mizo. Lovčeva žena je opisovala široke kroge z roko, da bi naznačila, kako velike so dečkove oči, in kazala na sliko, ki ji je bila najbolj všeč. Potem jih je nekaj izbrala in mi dala spet z znamenji razumeti: «Tukaj je podoben svoji materi, tukaj pa svojemu očetu.»

Ko sem odhajala, se mi je zdelo, da mi je moj deček bližji, ker je videla njegove fotografije in sem ji jaz o njem pripovedovala. Morda je naravoslovka čutila glede svojega sina enako, zakaj dala mi je zanj pismo, ki naj bi ga dala v Tokio na pošto. Imela sem ga v žepu, ko sva drugo jutro odle-

tela v Petropavlovsk in krožila nad malo skupino na bregu, ki nam je s svojimi drobnimi rokami mahala v pozdrav.

(Tu se ne čutim prav nič tuja, toda Petropavlovsk bo šele prava preizkušnja, sem si mislila.)

Petropavlovsk se je iz zraka prav dobro videl. Notranje pristanišče je bilo majhen okrogel dragulj, vdolan med strme vulkanske gore. Sive strehe mesta, ki se nama je zdelo po malih naselbinah na severu precej veliko, so se v pravilnem redu razprostirale po pobočju. Kolikor sva mogla od zgoraj videti, je bilo v mestu zelo živahno. Velike ribiške ladje so plule v majheno pristanišče, ki je bilo bržčas zelo globoko v primeri z njegovo velikostjo. In videla sva čisti, sveži les novih stavb, ki so stale na obrežju. Tu, prav pod mestom, sva pustila letalo na najlepšem sidrišču, kar sem jih dotlej videla.

Prvo, kar sem zagledala, ko sva šla ob pristanišču, so bili delavci. Niso vihteli kovaških kladiv, temveč so se gnetli proti nabrežju, da bi bili pri najinem pristanku, in naju opazovali z velikanskim zanimanjem. Vedeli so seveda, kdo je moj mož, «Ampak ona, kdo je ona?» (Kajpak po rusko.) To ni kraj zame, sem si mislila. Kaj delate, da opravičite svojo eksistenco? Vendar naju niso uradniki, ki so nama prišli nasproti, prav nič izpraševali. Veselo in prijateljsko so naju pozdravili in nama napravili pot skozi množico k pripravljemu avtu. Mož poleg mene si je zelo prizadeval, da bi mi pomagal čez luže; to je bila presenetljiva, a nekoliko nepotrebna vljudnost, ker sem nosila hlače in močne stare čevlje.

Šli smo po grudasti poti navkreber; skozi mesto smo se komaj ogibali otrokom in prasičem. Hiše, ki so obroblyale cesto, so bile stare in so skoraj že razpadale, bile pa so še zmerom mične s svojimi izrezljanimi in pestro poslikanimi kapmi. Z deskami tlakovani hodniki so bili polni ljudi, ki sicer niso bili bogve kako dobro oblečeni — ženske v nabuhlih bluzah in kratkih krilih —, a bili so vsi videti zdravi in zadovoljni in preveč zaposleni, da bi se menili za naju. V mestecu je življenje kar rojilo. Samo bela cerkev je bila kakor zapuščena. Z obitimi okni je stala samotna na dvoru, ki je bil ves s travo porastel. Delavec je našel pot na ta tihi kraj, legel in zaspal.

Čim više smo prišli na hrib, tem boljše so bile hiše. «Najboljša hiša mesta» je stala na desni na vzvišenem kraju. «Prej,» so nama naivno pripovedovali, «smo imeli popa. Stanoval je tamle» — so pokazali z glavo na hrib — «in guverner se ni upal ničesar lotiti, preden ni skočil čez cesto k njemu in ga prosil blagoslova. Zdaj ni nobenega svečenika več, tam pa stanuje zastopnik komunistične stranke. In če zdaj načelnik tukajšnjega vladnega komiteja ne ve, kaj naj stori, mu je treba samo čez cesto steči in...»

Nekaj hiš odtod je stalo vladno poslopje, kamor so naju vedli. Bila je stara lesena stavba, nekoliko nadstropij visoka, in je zrla čez sive strehe na polkrožno pristanišče in najin rumenordeči «Sirius». Šli smo skozi vežo, ki je bila tapetirana z velikimi plakati Lenina, delavcev in kapitalistov in traktorjev, ter stopili v vogalno sobo prvega nadstropja. Tam so stale tri vojaške postelje; ena je bila od obeh drugih ločena s polomljenim kitajskim paravanom. «Za vas in vašega moža in mehanika.» (Niso vedeli, da nimava mehanika.) Dve britvi sta ležali pripravljene za oba moža, zame pa steklenička parfuma. Zdelo se mi je, da se ta steklenička nič kaj ne poda med obema britvama. Tu sva jedla (vselej so nama jedi prinesla gor) in spala, dokler sva bila v Petropavlovsku. In tu sva doživela edino pustolovščino na ruskih tleh.

Bila je najina zadnja noč v Petropavlovsku. Nekako ob štirih zjutraj naju je prebudilo glasno kričanje — močni, odsekani klici, naglo drug za drugim. Nato je zažvenketalo steklo. Moj mož se je izkobilal iz postelje in tekel k oknu.

«To je pravcato rjojenje. Ali se je letalu kaj zgodilo ali pa — kje gori.» Videla sva rumenordeči krili nepoškodovani v pristanišču. Zopet kričanje in smrad po ognju. Požar!

«Hitro, obleci se!» je rekel moj mož. «Pomagaj mi vse to zaviti v rjuho — tako — semle, k oknu — da bova lahko ven vrgla, če bo treba.»

Paravan je postavil v kot in odmaknil postelji. Odprl je okno in potegnil zastor kvišku. Vse najino imetje v odeje in k oknu! «Vrnem se», mi je zaklical, ko je odprl vrata. Celi oblaki dima so prihajali v sobo, ko je odšel. V nekaj minutah se je spet vrnil in vzel mokro brisačo za nos in usta. «Dim je hud — toda še zmeraj lahko greš po stopnicah dol — ali pa skozi okno — jaz se spet vrnem.»

Z okna sem gledala v globino petih metrov. Morda bi lahko stopila na okrajek spodnjega okna. Na cesti sem videla moške z vedri vode. Zdelo se mi je, da sem stala pol ure tukaj, gledala može, ki so tekali navkreber in navzdol, in poslušala ropot, hrup in nejasne klice. Nato sem slišala krepke, odločne korake; približali so se mojim vratom — se ustavili — glasno trkanje.

«Naprej!»

Preplašen mož je naglo odprl vrata, se trenutek obotavljal, nato pa rekel: «Odprite ok-no!»

«Da — sem ga že...»

Zaprli je vrata in zbežal.

Zopet čakanje. Zmeda glasov spodaj na cesti je polagoma utihnila. Smeje se je vrnil moj mož. «Je že pogašeno.» Spet sva spustila zastor in legla v posteljo. «Ogenj je bil spodaj v registraturi,» je povedal, «ni se sicer dosti razširil — ampak ta hiša bi gorela kakor škopnik.»

Nekaj minut pozneje naju je prebudilo nekako zvončkljanje in ropotanje na cesti. Pogledala sva ven. Enovprežen dvokolesni voz s privešenim majhnim sodom na kolesih in z zvito brizgalno cevjo se je ustavil pred našim poslopjem. Dva moža s čeladama iz medi sta dramatično skočila z voza. Dajala sta povelja in začela odvijati cev. Gasilci!

«Skoraj ne verjamem, Charles, da so ljudje tukaj toliko sposobnejši od mene!»

Ko sva ondi bivala, sva storila vse, kar je treba, preden se piše o Rusiji. Obiskala sva poizkusno farmo. Videla sva, kako so se traktorji valili na hrib. Ogledala sva si prodajalne in šole in nekatera nova poslopja in naprave — in zastavljala vprašanja. Jaz sem jih zastavila toliko, da mi je najin prijatelj, oskrbnik farme, nagajivo rekel: «Ko boste spisali knjigo o tem, mi jo pošljite, prosim.»

Toda ne bom je pisala. Če prelistam zdaj zapiske, ki sem si jih tako skrbno napravila, so razne reči, ki so se mi takrat tako važne zdele, na papirju uvenele. Čisto mrtve so. Ne rečem, da so brezpomembne. Gotovo je pomembno, da je poizkusna farma, ki je bila dobesedno izkopana iz gorske rebri, uspevala, da je bila reja kokoši in krav in svinj dobra in da so dobre vrste žita klile; prav tako, da se je velik del mestnih dohodkov uporabljal za šole. V malem mestu so bile tri šole in otroci so prejemale tam ne samo pouk, temveč tudi po dvakrat na dan hrano; umivali so jih in oblačili. Toda če bi hotela vse te reči popisati kot svoje vtiske s Kamčatke, bi vendarle opustila jedro — najpomembnejši in najresnejši vtisk, ki mi je ostal. Težko je vse to razčleniti, toda če mislim zdaj na Rusijo, ne mislim na občinske farme in otroške vrtnice. Mislim na obe ženi na Karaginskem, ki sta se smehljali nad fotografijo mojega malega dečka, na moža, ki sta se prevegnila na stolu in se od srca smejala, ker sva z možem prekoračila mejo datuma. In na najinega tihošaljivega malega prijatelja, oskrbnika, ki mi je dejal: «Ko boste spisali knjigo o tem, mi jo pošljite, prosim.»

Spominjam se na ljudi in ne na ideje ali načrte ali organizacije. Morda po vsem tem res nisem moderna žena. Gotovo je, da ne vem modernega odgovora na to, če me kdo vpraša — in to me izprašujejo vedno, zakaj radovednost glede obeh malih krajev, ki sva se jih dotaknila v ruski orjaški državi, je večja kakor glede kateregakoli drugega dela najinega poleta.

«Čujem, da ste bili v Rusiji. Kakšen vtisk je napravilo na vas?»

Jaz pa se po otroško obregnem: «Kaj Rusija! To so le Rusi, in Ruse imam rada.»

Dober odgovor.

Neki tujec je slišal, da primadona v večjem angleškem gledališču ni čisto nedostopna. Zato je bil kot poznavalec žensk že naprej prepričan v svojo zmago in je poslal pevki bankovec za pet funtov s prošnjo, naj mu zanj rezervira gledališko vstopnico, ki jo bo prišel sam iskat. Res je ob času, ko se je napovedal, prišel, toda bil je neprijetno presenečen, ko je na mizi opazil svoj bankovec. Diva je vzela bankovec v roke in mu rekla:

«Poslali ste mi znesek, ki je za vstopnico v gledališču dosti prevelik. Če ste pa mislili, da boste dosegli kaj drugega, ste se zelo zmotili. Dovolite, da porabim ta papir, da vam posvetim domov...»

Ob sveči je prižgala bankovec in mu odprla vrata.

Škotska.

«Kaj se pa tako kislo držiš, Dong?»

«Kaj bi se ne! Oče si je dal napraviti novo zobovje in zdaj se bojim, da bi ne dal starega prenarediti zame...»

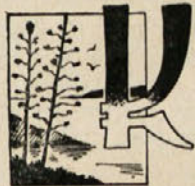
Pri vedeževalki.

«Vaš bodoči mož bo visok, imel bo črne lase in črne oči in bo zelo bogat...»

«To me zelo veseli. Ali mi lahko poveš še to, kako bi se sedanjega znebila?»

Liam O'Flatherty:

ČUDNA BOLEZEN

Uomaj se je viharnega oktobrskega jutra zdanilo, je neki rdečebredec že prijezdil z gora v primorsko vas Carrig. Prišel je po duhovnika. Pred župniščem je zavpil, da je v vasi Prochlais nekdo na smrt bolan. Zdravnika ni bilo dobiti doma, je razlagal, a okrajna sestra-pomočnica je povedala, da nima tifusa in tudi ne škrlatice ali ošpic, sploh nič, kar ona pozna, in da naj bi šel kdo po gospoda. Bolnik je močan mlad fant in se piše Lydon. Pred petimi dnevi mu ni bilo še nič. Zdaj pa kar na trebuhu leži, stoka in noče nič jesti in ne piti.

Ko se je župnik zdramil, je gornjavo velel gospodinji, naj pošlje sla v kaplanijo. Tako se je zgodilo, da je moral kaplan vstati in zajahati sero kobilu, ki je prinesla gorjanca.

«Veter boste imeli za hrbotom,» je rdečebredec kričal vanj, «zato bo najbolje, da greste naravnost preko Cockrae in potlej po Hudičevem sedlu dol v našo vas. Kobila je pametna; samo nikar je ne udarite z bičem po levi lakotnici, zmeraj le po desni.»

Serka je oddirjala s kaplanom in rdečebredec je šel buditi krčmarja. Potlej je stal sredi pivnice, otresal dež s svoje dolge rdeče brade in na ves glas gnevno pravil, kakšna čudna bolezen se je prijela nekega fanta iz njih vasi. Mlad je in močan, pa kar na trebuhu leži in noče nič jesti in ne piti. Že mora biti do hudega bolan in ljudje se skrivnostne bolezni pač ne boje za nič.

Kaplan je pogel konja na pot vkreber in se jezil nad zgodnjo uro, nad dežjem in viharjem, ki ga je z morja od zadaj rezal v hrbet. Bil je srednje starosti in že dvajset let je prebil na farah v hribih, vendar se je ondešnjih ljudi še vedno nekam bal. Ni jih imel za kaj bolj civilizirane kakor divjake iz afriških gozdov, zlasti ne hribovcev iz Prochlaisa. In še novo čudno bolezen da imajo?

«Kaj bi le moglo biti fantu?» je pomislil.

Pristno ali ponarejeno?

Kako naj to vemo?

Po samem videzu seveda ne moremo presoditi. Tudi žitna kava ima lahko na videz čisto enaka zrna, četudi je v njih navadno žgana škrobovina ali pa dragoceni praženi slad. Če je pa Kneippova, potem se lahko zanesemo, da je v vsakem zrcu praženo sladno jedro, ki je tisto, kar naredi kavo iz Kneippove okusno, zrnati kavi podobno in aromatično.

Kneippova SLADNA KAVA

Dež je pljuskal v njegov črni nepremočljivi površnik in v klobuk, katerega krajci so se mu povsili na ušesa. Vihar je besnel tako na vso moč, da je kaplana izpreletavala zona, a nekaj tudi zaradi skrivnostne bolezni, ki so jo imeli v zanikrni hribovski vasi, kamor je moral.

Pot vkreber je bila čedalje bolj strma; serka ni več dirjala, temveč kopitala počasi kakor vsi hribovski konji. Z iztegnjenim vratom in z zadnjimi nogami močno vsaksebi je kretala, kakor da bi vlekla nekaj neznansko težkega; s kopiti se je venomer zadevala ob kamne in jih razmetavala po poti. Tukaj so visle na pot veje in veter je pojemal. Toda deževalo je čedalje huje, vendar lahko in podmolčko. Listi so se trgali z vej in gugljali k tlom. Neznani ptič se je pogel iz svojega zavetišča in s premočenimi, zmrušenimi perutnicami odfrfotal v gozd. V kolesnicah so bobljali potočki in voda, ki so jo granitna tla pordečila, je bljuzgala v sere kobiline lakotnice in v črni kaplanov površnik. A pot se ni več vila med drevesi, marveč po skalnati grapi mimo živinske staje in nato po močvirnatih goljavi, kjer je raslo le kopinje in resje. Nebo se je povsilo še niže in obzorje je bilo kakor blizek, poševen meglen jez. Dež je spet šel z vetrom, ki je na vso moč žvižgal in tulil.

Kaplan je bil premočen do polti. Shudil se je nad čudno boleznijo, ker se je lotila neznanega človeka iz najbolj zapuščene vasi na svetu. Zakaj so ga le že z dnem izvlekli ven, da prezeba na dežju in vetru zaradi nepotrebnega hribovca, ki si je navlekel čudno bolezen. V divjini je bilo hipoma polno prikazni in začaranih spak, kakor se mu je zdelo. Togotno je ošvrknil kobilu.

Skeleči udarec je žival spodbodel, da je podmolčko peketaje zdirjala po močvirski poti. Nato je iznova šlo vkreber po strmi vzpetini Hudičevega sedla. Tu so se vse križem dvigale razdrapane skale; bile so kakor kipi, ki so jim odpadle glave. Med njimi se je vijugala ozka pot, ki se je skraja zlagoma nagibala navzdol, a nazadnje po strmem prevalu prešla v mračno dolino, ki je bila kakor obzidana z visokimi kuplastimi gorami. Iz dežja in megle se je prikazala konec do-

line vasica Prochlais. Obupno sivo naselje je bilo stlačeno med skale in vrbe ob bregu reke, ki se je vila po močvirnatih pokrajini. Ko jo je kobila zagledala, je zahrzala in se burjasto pognala v dir. S kopiti se je komajda dotikala tal. Kaplan se je zlovoljno vesil na njej in z rokami grabil po njeni grivi in svojem površniku.

Sredi vasi je kobila obstala. Vaščani so navreli k jezdecu in vpili drug na drugega. Pomagali so kaplanu razjahati. Ta se je razgledoval po njih in gubančil čelo.

Poznal jih je bore malo; saj so se jih vsi duhovniki s fare ogibali, kolikor je bilo moči. Pravili so, da jih ni mogoče izbitriti. Vse preveč so vraževerni, divjaški in neukrotljivi. Krščanskih čednosti nikakor ne morejo doumeti in so poklicni ovčji tatovi. Toda od tega, da so trgovali z ovcami, ki so jih kradli drug drugemu, niso kaj prida obogateli. V kraju, obkroženem od gora, so živeli kakor v ječo zazidani. Ker so se ženili le med seboj, so propadali in zbežili. Za hiše so imeli brloge. Nikoli jih ni bilo moči pregovoriti, da bi odšli bero, sami pa so vedno bernjali v župnišču.

Za takšne so jih šteli duhovniki, zlasti ta kaplan, ki jih je skrivši kar mrzil. Imel jih je za povsem odvečna človeška bitja, četudi je moral izpred oltarja potrjati, da so zaradi svojih neumrjočih duš vendarle pomenljivi za oni svet.

Stal je med njimi, še tešč, do kože premočen in trd od mraza. Želel je, da bi se zemlja odprla in pogoltnila vse te butce, zlasti tistega, ki je imel čudno bolezen.

«Kje imate bolnika?» jih je nahrulil.

Dokler ni izpregovoril, so ljudje vsevprek žlabudrali. A potlej jih je minilo veselje, ki so ga imeli pri pogledu na tujca. Spomnili so se, kako jih je groza čudne bolezni, ki se je pojavila med njimi. Utihnili so. Neka ženska je stopila naprej in se s kolenjem upogibom priklonila gospodu. Povedala mu je, da je mati bolnega fanta. Iz vljudnosti je stopala po strani, ko sta vstric šla h koči. Koča je bila s slamo krita in na prednji strani brez oken. Iz veže se je kadil dim. Ženska je stopila na stran, se kakor kraljica poklonila in prosila duhovnika, naj počasti njen skromni dom in ga blagoslovi s svojo posvečeno navzočnostjo. Duhovnik je stopil v kuhinjo. Ona za njim. Vsi vaščani so se zgnetli k vratom.

Skraja ni mogel kaplan ničesar razločiti. Na ognjišču je tlela šota, ki ni dajala nobenega plamena in se je neznansko kadila. Dim pa ni uhajal v dimnik; bržčas ga že več let niso ometli. Zategadelj je bila kuhinja strašno zakajena. Kaplana je nagnal kašelj in v obeh ga je začelo ščemeti. Še huje se je razjezil.

«Ali nimate nobene luči?» se je zadr.

Ženska je prinesla lojeno svečo in jo vtaknila v žerjavico. Ko jo je izvlekla, je gorela in bila pokrita s pepelom in topečim se lojem. Dvignila jo je nad glavo in pokazala v kot.

«Tamle je fant, gospod», je rekla.

Kaplan je stopil v kot in pogledal dol. Na ilovnatem podu je bila borna slamnjača in na njej je ležal oblečen mlad fant. Obraz je imel obrnjen v blazino.

«Ali je ta bolan?» je vprašal kaplan.

«Da, gospod», je odgovorila ženska.

Kaplan ji je vzel lojenko in jo postavil na vegav stol ob slamnjači. Pripognil se je in se z roko dotaknil zleknjene postave.

«Ali spi?» je vprašal.

«Ne, gospod», je odvrnil bolnik z žalnim, a krepkim glasom.

«Ha», je duhovnik jezo kriknil in se skolehal. «Po glasu se ti ne pozna, da bi bil bolan.»

Bolni fant se je usedel in se ozrl v kaplana. Obraz je imel v luči. Bil je smrtno bled in bebast; velike oči so bile modre, ustnice pa debele. Na sebi je imel višnjeve pleten sviter. Krepki, lepo oblikovani tilnik je bil razgaljen. Imel je krasen vrat, ki se je vzdigoval kakor piramida. Tudi glava je bila lepa. Le poteze v bledem in prepadenem obrazu so bile tako bebasto, da so se spričo lepega podstavka zdele kar zločinske. Život in udi so se v temini videli veliki in nedoločni.

«Gospod, recite jim, naj gredo ven», je cmeravo poprosil. «Rad bi vam nekaj povedal.»

«Ven, vsi!» je ukazal kaplan.

«No, kaj je?» je vprašal, ko so vsi odšli.

Fant je molčal. Sicer je poizkušal izpregovoriti, vsaj ustnice je premikal, a glasu ni spravil iz sebe nobenega. Z lopastasto roko si je ves čas neodločno potegoval po kratko pristriženi glavi.

«No, no», se je oglasil kaplan, že sam zmeden. «Kako se pišeš?»

«Patrick Lydon, gospod.»

«A koliko si star?»

«Dva in dvajset let, gospod.»

«Hm. Ali... čutiš kje kakšno bolečino? No, fant, povej že kaj!»

«Jeh, jeh», je jecal fant. «Gospod, ali bi upihnil svečo?»

«Kaj?»

«Gospod, ne veste, kako me je sram povedati!» je fant zatulil. «Ugasite svečo, v temi mi bo lažje govoriti. Samega sebe me je sram.»

«Kaj za božjo voljo...?»

«Joj, gospod...»

«Že prav, že prav, saj jo bom utrlil.»

Kaplan je upihnil luč. Bolnik je z drhtečo roko segel po sveči in jo vzel s stola.

«Gospod, ali bi ne sedli?» je fant vekavo česnal. «Laže mi bo povedati, če boste sedeli poleg mene. Sram me je mojega življenja.»

«Tako?» se je začudil kaplan in sedel.

«No, začni že!» je dejal.

Fant se je oklenil njegovih kolen in na ves glas zajokal.

«Joj, gospod!» je zahlipal. «Živim tako, da me je sram! Jaz... jaz...»

«Kaj?»

«Jaz... jaz... jaz...»

«Tepec neumni, povej vendar, kaj ti je!»

«Gospod, jaz... jaz... jaz... sem zalju-u-ubljen!»

Vrgel se je na slamnjačo in začel tuliti.

«Kaj?» je zahropel kaplan. «Kaj? Ti... ti... Moj Bog! Tebe bom... tebe bom...»

«Gospod, nikarte me prekleti!» je šamljal fant in skočil pokonci. «Gospod, v Noro Tierney, v kovačevo ženo sem zaljubljen in pogled nanjo mi dela strašne skrbi. Toda njen obraz imam vedno pred očmi in sape ne morem goltati. Gospod, denite me v sveto olje, saj moram tako umreti. Le prekleti me nikarte!»

Kaplan je vstal, tlesnil z ustnicami in dvignil roke k obrazu. Od jeze ni vedel, kaj bi. V mislih mu je bila ježa v dežju in vetru in peklo ga je, ker mu je bilo naloženo biti na voljo takšnim malovrednežem. Skočil je k vratom.

«Dajte tisti bič!» je zavpil.

Prinesli so mu bič. Fant je zarjul.

«Gospod, nikarte me prekleti!» je bebljal.

Razdraženi kaplan je začel udrihati po njem. Fant je poskočil in zbežal k vratom tako glasno zdihoval, da mu je bilo slišati, kako trdnega zdravja je. Stekel je na vaško pot, prekopalil prvo kamenitno ogrado in po mahovnatem svetu drevil dalje, pa ves čas kričal.

Nekdo je izpregovoril: «Hvala Bogu! Ozdravel je. Kaj mu je pa prav za prav bilo?»

«Eh!» je rekel kaplan in zavihljal bič. «Privedite mi konja!»

Vaščani so prestrašeno zijali vanj, ko se je poglaval na konja in odjezdil. Nihče si ga ni upal iznova ogovoriti in vprašati, kaj se je bilo zgodilo.

Kaplan je zlagoma jezdl vkraber po gorski poti in strepetaval od mraza in jeze. S solznimi očmi je mislil na žaljenje in se gnevil, ker se ni mogel znesti nad pahnjanimi hribovci. Najrajši bi se bil kakor otrok zjokal, ker jim ni nič mogel.

A je zajel sapo, razprl oči in zvrnil jezo na hudiča, ki je povzročil vso to reč. S pestjo je požugal povešenim oblakom in glasno dejal:

«Ta neokusna... ta ponižujoča sla po ljubezni!»

Prev. Marja Tratnikova.

NEŠREČNI ŽENIN / GOSPODIČNE AVRELIJE

Sledeča dejstva sem izvedel iz pisma neke mlade dame, ki živi v lepem mestu San José. Ta dama mi je popolnoma neznana in je svoje sporočilo podpisala samo kot «Avrelija Marija», kar je mogoče njen psevdonim. Pa naj bo že kakor koli, ubogemu dekletu hoče zbog nesreč, ki so jo zadele, kruto počiti srce. Zakaj nasprotujoči si nasveti njenih prijateljev in zahrbtnih protivnikov so jo bili tako zmedli, da ne ve, kako bi se izmotala iz mreže težav, v katere se je bila brezupno zapletla. Iz otežkujočih okoliščin se sedaj obrača name po pomoč in me z ganljivo zgovornostjo, ki bi omehčala še kamenito srce, pretresljivo prosi za nasvet in olajšanje. Tu sledi njena žalostna zgodba:

Ko ji je bilo 16 let — tako mi piše — je spoznala nekega za približno šest let starejšega mladega gospoda iz New Jersey, Williamsona Breckinridgea Caruthersa, in se je z vso vnemo svoje strastne narave zaljubila vanj. Kmalu sta se mlada ljubimca zaročila (s privoljenjem svojcev, seveda) in zdelo se je nekaj časa, da bosta kar najbrezskrbneje mogla uživati življenje, ki po navadi ni vedno samo z rožicami poslano. Toda končno se jima je sreča izprevrila: Caruthers je obolel za kožni in ko je po dolgi boleznini spet okreval, je bil v obraz podoben strgalu in njegove lepote je bilo za vselej konec. Začetkoma je Avrelija nameravala razdreti zaroko, toda sočutje z nesrečnim ženinom jo je premagalo, da je odložila poroko za nekaj mesecev, hoteč se med tem vživeti v tako žalostno izpremenjeni položaj.

Tisti dan, ko bi se morala vršiti poroka, je padel Breckinridge, ker je pre-

več sledil z očmi letčemu zrakoplovu, v obcestni jarek in si zlomil nogo, ki so mu jo pozneje v bolnici nad kolonom odrezali. Zopet je mislila Avrelija razdreti zvezo, toda spet je zmagala ljubezen in iznova je odložila poročni dan, da bi se navadila na nove razmere.

Toda spet je nesreča doletela mladega moža. Ob priliki državnega praznika mu je prenapljeni strel iz topa strdesno roko in tri mesece kasneje mu je mlatilnica odtrgala še levo. Te nezgode so skoraj zmlele Avrelijino srce. Globoko je bila potrta, ko je videla, kako ji zaročenec pred očmi razpada na kosce. Izprevidela je, da spritno tega razkrojevalnega procesa ne bo mogel več dolgo obstajati. Pa mu na noben način ni mogla pomagati. Toda zatrla je v sebi ves odpor in se skušala sprijazniti z nenaravnimi pripetljaji svojega ženina.

Zopet se je bližal dan poroke in spet se je zaročencu pripetila nesreča: Caruthers je nevarno obolel in oslepel na enem očesu. Nevestini sorodniki so menili, da je bila že storila več, kakor je po vsej pameti mogoče zahtevati od nje, in so jo silili, naj takoj razdre zaroko. Toda Avrelija jim je po kratkem obotavljanju odločno in velikodušno odgovorila, da je zadevo dobro premislila in da ni mogla najti ničesar, kar bi obremenilo njenega Breckinridgea.

Tako je spet odgodila dan zakonske zveze in medtem si je ženin zlomil še drugo nogo.

To je bil žalosten dan za ubogo dekle, ko je videla, kako so zdravniki resnih obrazov odnesli vrečo, katere uporabo je že od prejšnjih primerov dobro poznala, in njeno srce ji je odkrilo grenko resnico, da je že spet izgubila en del svojega nesrečnega zaročenca.

Pa se je kljub temu spet zaročila in določila poročni dan.

Toda malo pred poroko se je zgodila zopet nesreča. Tisto leto so Indijanci skalpirali samo enega moža in ta mož je bil ravno Williamson Breckinridge iz New Jersey. Veselega srca je hitel domov, pa je izgubil za vedno lase in v tej trpki uri bi bil skoraj preklel to nemilostno milost, da mu ni vzela kar celo glavo.

Tedaj Avrelija že sama ni več vedela, kaj naj stori. Še vedno ljubi svojega ženina, piše mu iskrena, topla pisma, toda njeni starši odločno nasprotujejo taki brezsmiselni zvezi, ko vendar ženin povrh ni niti bogat, ampak popolnoma vsakega dela nezmožen, Avrelija pa tudi nima denarja nič odveč. «Kaj mi je torej storiti?» me sprašuje vsa potrta, obupana, preplašena in uničena.

Veramon-ovitek z 2 tabletama

Ta zavojček zmore odslej vsakdo. Prosimo napravite polzkus in prepričali se boste o naglem učinku pri glavobolu, zobobolu in bolečinah zaradi ran.

VERAMON

Schering

Cevke z 10 in 20 tabletami.
Ovitek z 2 tabletama

Oglas reg. pod 8. Br. 25.499 od 4/X. 1937

Tole je pač kočljivo vprašanje, ki zadeva življenjsko srečo žene in približno dveh tretjin moža, in zdi se mi, da bi si naprtil preveliko odgovornost, če bi zadevo razsodil. Kako bi bilo, če bi poskusili moža spet zložiti. Če bi imela Avrelija potrebna sredstva, da bi kupila pokvečenemu zaročencu lesene ude, stekleno oko in primerno baroko, bi le-ta napravil boljši vtis. In potem bi mu lahko dovolila 90 dni dopusta. Če bi si v tem času ne polomil vratu ali ne izgubil cele glave, bi se brez skrbi lahko poročila z njim. Po mojem skromnem mnenju bi pri takem ponašanju Avrelija ne mogla mnogo izgubiti. Če bo ženin še nadalje ob vsaki priliki tako silil v neizprosno pogubo, ga bo že takoj prvi eksperiment gotovo popolnoma uničil in potem bo Avrelija, poročena ali samska, tudi končno rešena. Če bi bila v tem primeru že poročena, bi leseni udi in kar ima še drugih podobnih vrednot, prešli v vdovino last in potem bi žalovala kvečjemu lahko še za izgubljenim ulomkom plemenitega, a nesrečnega moža, ki je očitoval prav nenavadna nagnjenja. Le poskusite, Avrelija. Preudaril sem zadevo trezno in mislim, da je to pač edini izhod za vas. Dobro bi bil seveda storil Caruthers, če bi bil začel pri vratu in si najprej tega zlomil, ker pa je ubral drugo pot in z odločitvijo tako dolgo odlašal, mislim, da ga pri tem početju ne smemo ovirati. Zatorej le počakajmo!

Prevedel P. K—n.

Večerni trgovski tečaj

odobren od ministra trgovine in industrije.

Učni predmeti:

Knjigovodstvo, trgovsko in obrtno računstvo, korespondenca slovenska in nemška, trgovinstvo in nauk o menicah, pisarniška dela, stenografija, strojepisje, nemščina. (Posebni tečaji za srbohrvaško korespondenco, nemško stenografijo, italijaniščino in italijansko stenografijo). - Obiskujejo se lahko tudi posamezni predmeti.

Pouk se prične 6. oktobra.

Podrobne informacije in brezplačne nove prospekte daje:

drž. potrjeno trgovsko učilišče

Christofov učni zavod
Ljubljana, Domobrnska c. 15.

Največji
in najmodernejši zavod te vrste.

**Varuj in neguj svoje zobe,
dvakrat na dan s:**

Chlorodont-zobno pasto

Gospodarske nevarnosti dandanašnje evropske politike

Postopek tako imenovanih dinamičnih držav, ki povzroča nevarno mednarodno politično napetost, nima za posamezne evropske in prekomorske države samo političnih posledic, temveč skriva v sebi tudi velike gospodarske nevarnosti.

V sedanjih svetovnih gospodarskih razmerah vidimo dva nasproti si stoječa tabora, ki sta si bistveno precej neenaka, kar se tiče bogastva in možnosti, vzdržati sodobno mednarodno politično napetost. Za vso situacijo je značilno, da se v bojno pozicijo postavljajo prav tiste države, ki so gospodarsko in finančno precej slabe in izčrpane, ko ostajajo v defenzivi gospodarsko močnejše države. Prve silijo ves svet k oboroževanju. Pri tem se seveda same finančno najbolj slabe. Narodni gospodarji, ki niso enostransko oslepljeni po samo dosedanjih političnih uspehih tako imenovanih dinamičnih držav, se vprašujejo,

kam zabrede že po svetovni vojni izčrpana Evropa,

ako ne popusti dosedanja mednarodna politična napetost in ako se bo nadaljevalo blazno oboroževanje v škodo vseh narodov, zlasti pa Evrope, ki je zaradi svetovne vojne že itak znatno obubožala.

Na gospodarstvo poedinih držav pritiska po svetovni vojni dvojni tlak. Na eni strani velikansko breme vojnih in drugih dolgov, na drugi strani neizmerni izdatki za oboroževanje, ki so v bistvu vendar le gospodarsko reproduktivni izdatki in ki zavajajo države v nove dolgove.

Ako bi napravili natančen račun vse državne in javne zadolženosti v Evropi in v ostalem svetu, bi našli naravnost astronomske številke. To so dolgovi, katerih po normalni poti nikakor ne more plačati ena generacija, temveč šele cela vrsta bodočih generacij. In končna posledica te velikanske javne zadolženosti bo

splošno obubožanje

Evrope in ostalega sveta, padec življenjske mere prebivalstva poedinih držav, padanje valut in uničenje vseh z velikim žrtvami zgrajenih socialnih ustanov itd. Razume se, da bo ta prevelika javna obremenitev povzročila v vseh državah polagoma propadanje zasebnih podjetij, proletarijacio srednjih slojev in uničenje tistega imetja, ki so ga ustvarile prejšnje generacije.

Dinamične države delajo za boljšeizem.

Zastopniki tako imenovanih totalitarnih in dinamičnih režimov se kaj radi postavljajo v pozo načelnih sovražnikov komunizma in socializma. V resnici pa ti režimi niso nič drugega kakor socializem in komunizem v drugi obliki in med njimi glede gospodarskih učinkov ni bistvenejših razlik. In kar je važno: iz nove vojne, ki bi se vnela zaradi napada dinamičnih držav, bi navsezadnje nastalo splošno kulturno, civilizacijsko in gospodarsko propadanje, katerega posledica bi bil boljšeizem, proti kateremu se dinamične države domnevno borijo.

Sploh je v sodobni svetovni politiki zelo neugoden pojav, da gledajo na vse probleme odgovorni politiki in široke mase samo z enostranskega, političnega ali vojaškega stališča in da se pri tem prezira njih gospodarski značaj. Diktature, ki se dandanes teoretično in s prozorno tendenco bo-

rijo proti komunizmu in socializmu, tema dvema v resnici pripravljajo tla, ker z blaznim oboroževanjem in neprestanim političnim nemirom izpodkopavajo svetovno gospodarstvo, omejujejo mednarodno izmenjavanje blaga, oddaljujejo povratek k normalnim svetovnim gospodarskim zvezam in ovirajo rast socialne blaginje.

Že iz zgodovine vemo, da so gospodarstvo posameznih držav in dežel uničevale najbolj vojne in revolucije in da so samo leta miru in mednarodnega sporazumevanja mogla ustvariti blaginjo in srečo narodov. Stara Evropa si je vzdrževala pred svetovno vojno svojo nadvlado ter politični in kulturni prestiž nad ostalim manj naprednim svetom s tem, da je tehnično in tudi sicer napredovala. Dandanes vidimo, kako ta del sveta, ki je eden najstarejših, izgublja svoj gospodarski in politični prestiž in kako leto za letom bolj grozi Evropi nevarnost temnih plemen.

Napoleonske vojne in splošni nemir v začetku 19. stoletja so pomenile veliko obubožanje Evrope, iz katerega so se poedine države izkopavale vse do svetovne vojne.

Industrija in tehnični napredek sta razmeroma zelo hitro zagladila sledove izčrpanosti po zadnji svetovni vojni. Ne smemo pa pri tem pozabiti, da se je z denarnimi inflacijami in znatnim javnim in zasebnim obremenjevanjem drobilo in se še drobi imetje poedincev in da v večini držav prebivalstvo ne živi več iz lastnih dohodkov, temveč na rovaš premoženja, ki ga je prihranila prejšnja generacija.

Dandanašnja Evropa bi brez socialne katastrofe že težko prenesla financiranje druge svetovne vojne,

ki bi uničila srednje sloje ter obremenila najširše in revne sloje z neprimerno visokimi posrednimi davki. Te neugodne gospodarske posledice bi občutile zlasti tiste države, ki niso finančno močne. To so predvsem države, v katerih odločajo dinamični režimi.

Da bi dokazali zmoto teh gospodarsko utemeljenih bojazni, izkušajo vsi diktatorski režimi pomagati gospodarstvu z raznimi javnimi investicijami ip. z izdelovanjem vojnega materiala. Širokim masam in gospodarsko nepoučenim državljanom imponira to izredno investicijsko delovanje, ki pa ne gre iz normalnih vsenarodnih prihrankov, temveč iz kratkoročnih in dolgoročnih javnih posojil ali pa iz stalno rastočih javnih dolgov. Toda ti javni dolgovi imajo zelo tesno zvezo z občno davčno nosilnostjo prebivalstva vsake države, ker morajo biti obrestovani in, če dosežejo svoj maksimum, z denarno inflacijo ali kako drugače razvrednoteni.

Velika bremena dolgov, propadanje srednjih slojev itd. so že v preteklosti pripravljala revolucije prav tako, kakor kričeča neenakost imetja in velike razredne razlike. Na te posledice bi morali misliti vsi odgovorni činitelji sodobne svetovne politike. Blazno oboroževanje, politični nemir, podžiganje nacionalnih, plemenskih in drugih strasti lahko prinese slednjič človeštvu gospodarsko in socialno propast, ne pa srečo narodom in občno blaginjo. Ko se bo čez leta delala bilanca političnega nemira zadnjih let, se bodo jasno videle vse posledice politične in plemenske zablode nekaterih evropskih narodov.

B.

Otona Ring-a tekoči lep

Syndetikon
skleji, zlepi, skita vse.

Brez težav deluje Darmol. Razen tega prijetnost pri uporabi: nobenega kuhanja čajev, niti požiranja kroglic in ne grenkih soli. Darmol je ukusen kakor čokolada. Ne poskušajte z nepreizkušenimi preparati, temveč uredite svojo prebavo s priljubljenim odvajalnim sredstvom Darmol. Dobi se v vseh lekarnah.

Reg. 25.801/37.

«Priatelj» izhaja vsakega 5. v mesecu.

Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina je: Letno 12 števk revije «Priatelj» Din 62.—.

Če se plačuje v obrokih, je četrtletna naročnina Din 16.—
polletna naročnina » 31.—

Odgovorni urednik Emil Podkrajšek v Ljubljani.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Dalmatinova ul. 8/I. Tel. 21-32.

Tisk Delniške tiskarne d. d. Predstavniki: Ivan Ovsenik v Ljubljani.

KLIŠEJE

ENO- IN VEČBARVNE

JUGOGRAFIKA

LJUBLJANA, SV. PETRA NASIP 23

Mojstrovina

z Dr. Oetker-jevim
PECILNIM PRAŠKOM

Vse za snago...

S to devizo je ta mesec razstavila na jesenskem ljubljanskem velesejmu svoje odlične izdelke priznana tvrdka «IMPREGNO», tvornica gospodinskih potrebščin v Zagrebu.

Tako kakor na drugih velikih razstavah, je tudi na ljubljanskem velesejmu ta tvrdka pridobila vsesplošno priznanje. Saj so bili «IMPREGNO»-izdelki odlikovani na različnih mednarodnih razstavah z diplomami, zlatimi kolajnami in zlatimi križi.

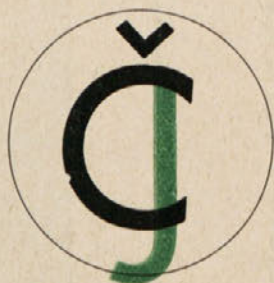
Gospodinje so se trumoma ustavljale pred razstavo in se živo zanimale za vse «IMPREGNO»-izdelke. Saj olajša vsak predmet gospodinji njeno težko gospodinsko delo. Poleg tega skrbe «IMPREGNO»-izdelki tudi za higieno.

Večina gospodinj se je odločila, da bo odslej uporabljala samo «IMPREGNO»-pripomočke, ki se dobe v vsaki boljši specerijski trgovini.

Ker je več ponaredb, svetujemo, da vsaka gospodinja izrečno zahteva izdelke znamke «IMPREGNO».

Naročnice, ki so oddaljene od trgovskih centrov, lahko naroče te izdelke direktno iz tvornice.

«IMPREGNO»,
Zagreb, Langov trg 4.

BOGATO IZBIRO
VSAKOVRSNIH KOLEDARJEV

Vam nudi lahko samo litografija

ČE MAŽAR
JOSIP

Ljubljana, Igriška ulica št. 6 – Telefon št. 25-69
ki je vodilna jugoslovanska tovarna koledarjev

*

*Odlična izdelava in nizke cene presenečajo vsakogar
Zahtevajte obisk našega zastopnika, da se prepričate
o prednostih, ako kupite naravnost od proizvajalca*

*